

Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Schoen-, Leder- en
Lederwarenindustrie in liquidatie

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-,
Leder- en Lederwarenindustrie in liquidatie
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
Telefoon: 088 - 116 20 00

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41095739

Verslag over het boekjaar
1-1-2018 t/m 31-12-2018

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Meerjarenoverzicht	9
Verslag van het bestuur	
Het pensioenfonds	11
Financiële positie van PSL	13
Pensioenregeling 2018	15
Communicatie	19
Beleggingen	20
Beleggingen van het fonds	22
Samenvatting actuariel rapport	25
Verzekerdenbestand	30
Uitvoeringskosten	31
Governance	32
Uitbestedingsbeleid	35
Risicomanagement	36
Rapportage Raad van Toezicht	
Rapportage Raad van Toezicht	43
Reactie bestuur op de rapportage van de raad van toezicht 2018	46
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel van het Verantwoordingsorgaan (VO) over het door het pensioenbestuur gevoerde beleid in 2018	47
Reactie van het bestuur	51

Pagina

Jaarrekening

Balans per 31 december	54
Staat van baten en lasten	56
Kasstroomoverzicht	58
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	59
Toelichting op de balans per 31 december	64
Gebeurtenissen na balansdatum	69
Toelichting op de staat van baten en lasten	70
Resultaatbestemming	75
Risicoparagraaf	76

Overige gegevens

Financiering	85
Uitvoering	85
Actuariële Verklaring	86
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	88

Organisatie van het fonds

Bestuur	93
Raad van Toezicht	94
Verantwoordingsorgaan	94
Uitbestede werkzaamheden	95

Bijlagen

Begrippenlijst	99
Code Pensioenfondsen	105

Voorwoord

Met genoegen brengen wij u verslag uit over het boekjaar 2018. In dit verslag geven wij een beeld van de ontwikkelingen in het verslagjaar en de financiële positie eind 2018 van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie i.l.¹⁾ (hierna genoemd "het fonds"/"PSL"). Het fonds heeft een stichting als rechtsvorm en is statutair gevestigd te Tilburg. Dit verslag wordt uitgebracht overeenkomstig de statuten van het fonds.

Het verslagjaar stond voor een groot deel in het teken van de toekomst en van het uiteindelijke besluit tot het opheffen van ons fonds. PSL is druk geweest met zowel alle taken die horen bij het adequaat runnen van een pensioenfonds, zoals risicomanagement, communicatie, beleggingsbeleid en governance, als met het zorgvuldig afwickelen van de liquidatie. De jaarrekening 2018 in dit jaarverslag is opgesteld op basis van going concern.

In 2018 is onze pensioenregeling inhoudelijk niet gewijzigd, maar is het opbouwpercentage wel verlaagd van 1,5% naar 1,24% met ingang van 1 januari 2018. Deze verlaging was net als de verlaging voorgaande jaren nodig doordat de kostprijs van pensioen hoog is, vanwege de aanhoudend lage rente, de oplopende uitvoeringskosten en onze beperkte schaalgrootte. De premie was met ingang van 1 juli 2017 28,7% en is op 1 januari 2018 teruggebracht naar 25,8%. Dit wordt in het verslag nader toegelicht.

In 2018 was er nog sprake van een reservetekort bij het fonds. Het bij DNB ingediende herstelplan liet zien dat het fonds geen extra herstelmaatregelen nodig heeft om naar verwachting binnen de wettelijke hersteltermijn de financiële positie van het fonds op het vereiste niveau te brengen. Onze buffer voldoet nog niet aan de wettelijke eisen, maar de dekkingsgraad was al wel voldoende gestegen om gedeeltelijk te kunnen indexeren met 0,41% per 1 januari 2018. Met het oog op de waardeoverdracht naar Pensioenfonds Detailhandel heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2019 niet te indexeren.

Toekomst van het fonds en besluit tot liquidatie

Het jaar 2018 was een uitzonderlijk jaar voor PSL. In 2017 is het bestuur gestart met een traject voor het onderzoeken van de toekomstmogelijkheden van het fonds. Doel hiervan was om, gezien de ontwikkelingen in de pensioenbranche, in samenspraak met de betrokken sociale partners de toekomstvisie en bijbehorende strategie van PSL te bepalen. Gaandeweg werd duidelijk dat er voor PSL op langere termijn geen zelfstandig bestaansrecht is en dat het verstandig is om zelf een optimaal toekomstscenario uit te werken.

Eind 2017 heeft het bestuur besloten tot de instelling van de tijdelijke Werkgroep Toekomst PSL die zich bezighoudt met onderzoek in 2018 en hierover advies uitbrengt aan het bestuur. In deze commissie heeft een delegatie van het bestuur zitting. Onderzoek maakte duidelijk dat aansluiting bij een ander bedrijfstakpensioenfonds het beste is. Op basis van een zogenaamde longlist en vervolgens shortlist met drie kandidaten is uiteindelijk de keuze gevallen op Pensioenfonds Detailhandel.

Alles afwegende hebben het bestuur en sociale partners besloten om een voorgenomen transitie naar Pensioenfonds Detailhandel verder te onderzoeken. In mei 2018 is besloten de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel vorm te gaan geven. De voornaamste onderliggende argumentatie was dat bij Pensioenfonds Detailhandel zowel de toekomstige pensioenopbouw als de opgebouwde pensioenen goed en toekomstbestendig uitgevoerd kunnen worden.

1) 'i.l.' staat voor 'in liquidatie'. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht dit bij haar naam te vermelden sinds het besluit om in liquidatie te treden.

Bij dit gehele traject hebben het fonds en sociale partners intensief samengewerkt. Daarnaast zijn zowel onze Raad van Toezicht, ons Verantwoordingsorgaan en DNB nadrukkelijk en uitvoerig betrokken geweest. Dit heeft ertoe geleid dat alle formele besluiten, goedkeuringen en instemmingen aanwezig zijn. De belangen van onze (gewezen) deelnemers en gepensioneerden zijn dus adequaat behartigd en de besluiten worden breed gedragen.

Op 5 september 2018 is bij DNB de melding gedaan van een voorgenomen liquidatie van PSL en een melding van een voorgenomen collectieve waardeoverdracht naar Pensioenfonds Detailhandel en zijn alle gevraagde en benodigde bijlagen meegestuurd in het digitale portal van DNB.

Op 20 november 2018 heeft het bestuur unaniem besloten om definitief in liquidatie te treden. De bestuurders zijn vanaf dat moment overgegaan in vereffenaars van de stichting. PSL verkeert vanaf dat moment formeel in staat van liquidatie. De belangrijkste taak van de vereffenaars is de financiële afwikkeling van het fonds.

DNB heeft op 5 december 2018 aangegeven geen bezwaar te maken tegen de collectieve waardeoverdracht. Het bestuur heeft vervolgens alle belanghebbenden eind december 2018 per brief geïnformeerd over het overdrachtstraject en over de eenmalige verhoging om het verschil in dekkingsgraad tussen Pensioenfonds Detailhandel en PSL te overbruggen. Deze eenmalige verhoging zal naar verwachting uitkomen op 5% tot 6%. Zekerheid daarover bestaat niet eerder dan het definitieve moment waarop alle zaken afgewikkeld zijn en PSL feitelijk kan liquideren. Dat zal rond september/oktober 2019 zijn.

Het verslagjaar stond voor ons fonds dus vooral in het teken van onze reguliere taken, het onderzoek naar de toekomst van het fonds, het uitvoeren van de collectieve waardeoverdracht naar Pensioenfonds Detailhandel en het voorbereiden van de daarop volgende liquidatie van het fonds.

Het fonds voert per 1 januari 2019 geen pensioenregeling meer uit. De uitvoering van de pensioenregeling is overgenomen door Pensioenfonds Detailhandel. De administratieve transitie vindt plaats in de eerste helft van 2019 op basis van een gedegen transitieplan. PSL heeft een ervaren transitie-manager aangesteld die het transitieproces begeleidt. Daarnaast vindt er regelmatig overleg plaats tussen TKP (de administrateur van Pensioenfonds Detailhandel), AZL (de administrateur van PSL) en het fonds. Om de administratieve overgang goed te begeleiden is een stuurgroep met verschillende werkgroepen ingesteld.

In 2019 zullen de belanghebbenden het laatste Uniform Pensioenoverzicht (UPO) van het fonds ontvangen en daarbij een overzicht van de eindstand van de pensioenaanspraken en pensioenrechten waarbij de eenmalige verhoging is verwerkt. Medio 2019 zal Pensioenfonds Detailhandel eveneens een UPO verstrekken met de beginstanden.

Evenwichtige belangenafweging

Voor de onderbouwing van de keuze voor het afwickelen van alle opgebouwde pensioenen diende een evenwichtige belangenafweging te worden gemaakt. Daarbij is gekeken naar het zelfstandig blijven voortbestaan en overdracht naar een verzekeraar of APF. Deze opties vielen af mede door het gegeven dat er zo min mogelijk risico kan worden gelopen bij het beleggingsbeleid dat hoort bij de ingegane pensioenen. Dit zou in de toekomst kunnen leiden tot lage indexatieverwachtingen en zelfs een verlaging van de opgebouwde pensioenaanspraken.

Voor een evenwichtige belangenafweging met betrekking tot de diverse groepen binnen het totale bestand (actieven, slapers, gepensioneerden) van PSL hebben wij het feitelijk over eenzelfde afweging: risico versus rendement. Aan de hand van een haalbaarheidstoets heeft PSL het pensioenresultaat bij Pensioenfonds Detailhandel binnen de groepen inzichtelijk gemaakt. Mede aan de hand van de haalbaarheidstoets heeft het bestuur onderbouwd dat de collectieve waardeoverdracht in het voordeel is van alle belanghebbenden van PSL. Het risico op korting is bij Pensioenfonds Detailhandel hoger dan bij PSL. Dit nadeel wordt naar het oordeel van het bestuur voldoende gecompenseerd door lagere uitvoeringskosten, een hoger verwacht rendement en een eenmalige

verhoging bij liquidatie van PSL. De eenmalige verhoging, een gelijk percentage voor alle betrokkenen bij het fonds, is in lijn met artikel 19 lid 5 van de statuten van PSL. Het bestuur is van mening dat het hanteren van een onderscheid tussen de verschillende groepen bij de besteding van het liquidatiesaldo zou leiden tot een onevenwichtige verdeling van dit saldo.

Dit jaarverslag is volledig gebaseerd op de gedachte van going concern. Er wordt dus niet vooruitgelopen op de grondslagen van Pensioenfonds Detailhandel. Die keuze is gemaakt om dit jaarverslag goed vergelijkbaar te maken met voorgaande boekjaren. De gevolgen van de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel komen afzonderlijk aan de orde bij de 'gebeurtenissen na balansdatum'. Uiteraard zullen wij uiteindelijk volledige verantwoording afleggen in ons liquidatieverslag. Dat gebeurt naar verwachting in september 2019.

Liquidatie

Het bestuur streeft ernaar om de liquidatie van het pensioenfonds in het derde kwartaal van 2019 af te ronden. Dit betreft zowel de administratieve overdracht van de pensioenen naar Pensioenfonds Detailhandel als de afwikkeling van diverse zaken die van invloed zijn op de hoogte van het, na afronding van de overdracht van de pensioenen, resterende vermogen. De liquidatie vindt plaats in overeenstemming met de statuten van het fonds. Waar in dit jaarverslag over bestuur wordt gesproken kan dit ook de rol van vereffenaars zijn.

In 2018 is, naast het reguliere werk, bovengemiddeld veel energie gestopt in de voorbereiding en afronding van onze toekomstdiscussie. Wij willen allen die hieraan een bijdrage geleverd hebben hartelijk danken.

Veel leesplezier met het jaarverslag van PSL.

Meerjarenoverzicht

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantallen					
Aangesloten ondernemingen	91	98	97	96	93
Deelnemers (incl. arbeidsongeschikten)	1.111	1.096	1.118	1.094	1.112
Gewezen deelnemers	7.532	8.129	8.315	8.547	9.354
Pensioengerechtigden	5.378	9.955	10.107	10.530	10.197
Totaal aantal verzekerden	14.021	19.180	19.540	20.171	20.663
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen	286.030	288.672	298.584	282.107	271.726
Andere voorzieningen	0	0	0	0	2.253
Reserves					
Reserve algemene risico's	14.302	14.434	14.929	14.105	13.586
Bestemmingsreserve cao-partijen (voorheen WGA-hiaat)	0	1.063	1.557	1.766	1.464
Overige reserve	17.546	32.164	9.842	10.709	26.115
	31.848	47.661	26.328	26.580	41.165
Bijdragen	5.183	4.759	4.147	3.557	3.564
Pensioenuitkeringen	10.009	10.130	10.182	10.211	10.135
Indexatie per 1 januari volgende boekjaar					
Deelnemers	0,00%	0,41%	0,00%	0,10%	0,70%
Gewezen deelnemers	0,00%	0,41%	0,00%	0,10%	0,70%
Pensioengerechtigden	0,00%	0,41%	0,00%	0,10%	0,70%

	2018	2017	2016	2015	2014
Premiepercentages					
Pensioenregeling	25,80	25,80	24,00	18,90	18,90
VPL-overgangsregeling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,40	1,40
Beleggingen					
Beleggingen ¹⁾	316.718	334.269	323.726	308.278	313.253
Beleggingsopbrengsten	-10.511	19.411	24.324	1.920	41.383
Rendement op basis van total return	-3,1%	6,29%	8,11%	0,64%	15,04%
z-score	-0,19	0,36	0,11	0,22	-0,13
Performancetoets	1,44	1,73	1,62	1,42	1,92
Dekkingsgraad	111,1%	116,1%	108,3%	108,8%	114,6%
Beleidsdekkingsgraad	115,1%	113,9%	105,7%	111,2%	n.v.t.

1) Inclusief schulden uit hoofde van derivaten (opgenomen onder de kortlopende schulden).

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie (hierna te noemen: PSL) heeft ten doel het treffen van pensioenvoorzieningen voor de deelnemers en gewezen deelnemers en hun nagelaten betrekkingen in de bedrijfstakken Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie, ter zake van ouderdom, arbeidsongeschiktheid en/of overlijden, tegen een aanvaardbare prijs. Uitvoering van de pensioenregeling vindt plaats conform pensioenreglement en statuten van het fonds.

De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgevers en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsreglement, dat per 1 januari 2008 van kracht is geworden en geldt voor de bij het fonds aangesloten werkgevers. Het uitvoeringsreglement is laatstelijk gewijzigd op 12 april 2017.

De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). De ABTN wordt regelmatig getoetst op volledigheid en is voor het laatst aangepast op 26 september 2018.

Verplichtstelling

PSL is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds in de zin van de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000. Die status ligt vast in de beschikking, nr. AI/CK/VCR/961371, Stcrt. 1996, nr. 244, d.d. 12 september 1996, afgegeven door de Minister van Sociale Zaken en is voor het laatst gewijzigd bij beschikking van 18 maart 2016 (Stcrt 2016 nr. 15535, d.d. 23 maart 2016). Op grond van deze zogenaamde verplichtstelling zijn de werkgevers in de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie ten behoeve van de bij hen in dienst zijnde werknemers verplicht tot deelname aan de pensioenregeling van PSL.

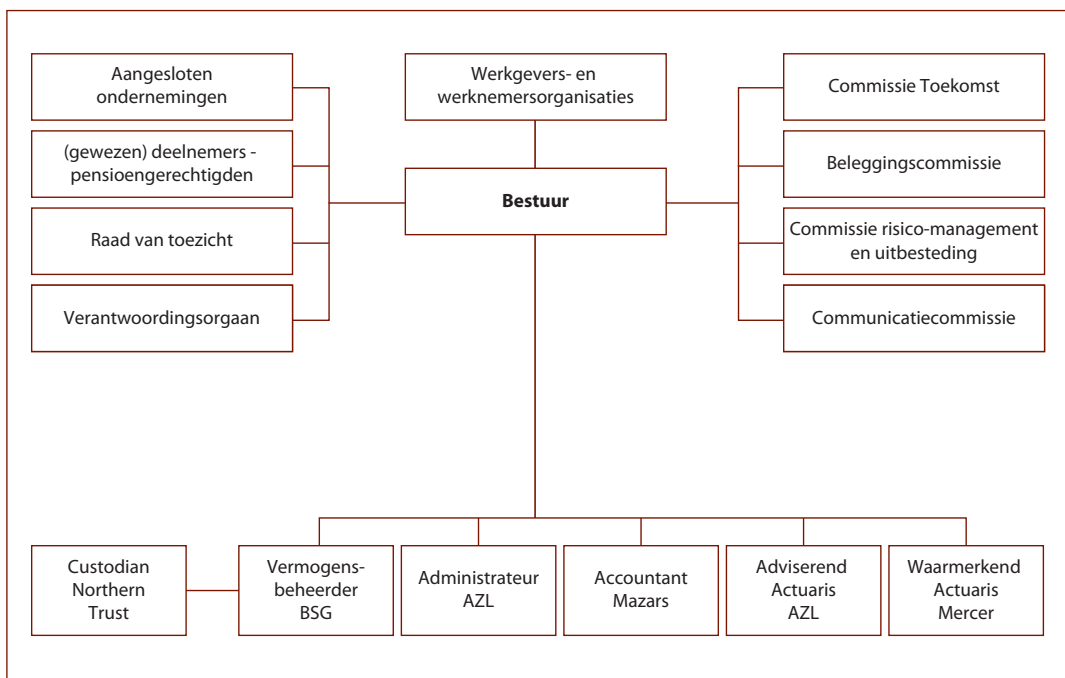
Op 5 oktober 2018 is bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de aanvraag ingediend om de verplichtstelling van PSL in te trekken. Bij besluit van 13 december 2018 is het verzoek tot gedeeltelijke wijziging bekend gemaakt in de Staatscourant van 18 december 2018 onder publicatienummer 68270. De verplichtstelling van Pensioenfonds Detailhandel is gelijktijdig uitgebreid.

Handhaving verplichtstelling

Werkgevers die onder de verplichtstelling vallen, moeten zich aanmelden bij PSL. Daarnaast heeft PSL de plicht naar de aangesloten deelnemers, werkgevers en andere belanghebbenden om de verplichtstelling uit te voeren en te handhaven. Hiertoe voert PSL periodieke controles uit ter handhaving van de verplichtstelling van PSL. Deze controles hebben tot doel vast te stellen of alle werkgevers die onder de verplichtstelling vallen daadwerkelijk zijn aangesloten. De bevoegdheid inzake het verlenen van vrijstelling van de verplichtstelling van PSL en vrijwillige toetreding tot de pensioenregeling berust bij het bestuur. Met ingang van 1 januari 2019 wordt de handhaving verzorgd door Pensioenfonds Detailhandel.

Eind 2018 waren er in totaal 91 ondernemingen aangesloten. Van deze ondernemingen zijn 9 ondernemingen vrijwillig aangesloten bij het fonds. In 2018 is een representativiteitstoets uitgevoerd. Daarnaast is een onderzoek gehouden onder werkgevers over de juistheid van de aard van de aansluitingen.

Organigram

Missie, visie en strategie

Missie

PSL wil een betrouwbaar en transparant pensioenfonds zijn dat de belangen van alle stakeholders op een evenwichtige wijze vertegenwoordigt. PSL verzorgt een door sociale partners afgesproken pensioenvoorziening tegen een aanvaardbare en stabiele premie, waarbij het streven is de koopkracht voor de deelnemers en gepensioneerden zo veel mogelijk te behouden. Het pensioen en vermogensbeheer van het fonds wordt daarbij maatschappelijk verantwoord, kostenefficiënt en risicobewust uitgevoerd.

Visie

PSL streeft naar een goede pensioenvoorziening om de koopkracht van de deelnemers en gepensioneerden in de toekomst zo goed mogelijk te handhaven voor zover de financiële positie van het fonds dat toelaat. Gelet op de aanhoudende krimp in de bedrijfstak is een oriëntatie noodzakelijk geweest op de toekomst van het fonds om zodoende een bestendige uitvoering van de pensioenovereenkomsten te waarborgen. De belangen van deelnemers staan hierbij centraal.

Strategie

De toekomstdiscussie is in 2017 in een stroomversnelling geraakt door de opdracht van sociale partners om vanaf 1 januari 2019 aan te sluiten bij een ander pensioenfonds. Dit geeft een andere dimensie aan de strategie van PSL. Uiteraard blijven de missie en visie van belang, maar de invulling daarvan is in 2018 gevormd door het selecteren van een pensioenfonds waar we deze zaken aan willen toevertrouwen. De strategie van PSL is voor een groot deel gericht op dit selectietraject. Daarbij hecht PSL grote waarde aan een breed draagvlak en een evenwichtige afweging van alle belangen. Dat wordt ingevuld door de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan zoveel mogelijk te betrekken in dit selectieproces.

Financiële positie van PSL

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke maandelijkse dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van PSL bedroeg ultimo 2018 115,1% (ultimo 2017 was dit 113,9%).

Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen- vermogen	Technische voorziening	Feitelijke dekkings- graad 2018	Feitelijke dekkings graad 2017
Primo	335.270	288.672	116,1%	108,3%
Beleggingsopbrengsten	-10.511	10.616	-7,6%	8,1%
Premie	3.481	3.779	-0,3%	-0,4%
Waardeoverdrachten	-483	-503	0,1%	0,0%
Kosten	-328	-399	0,1%	0,0%
Uitkeringen	-10.009	-10.269	0,7%	0,4%
Kanssystemen	444	-431	0,4%	0,1%
Toeslagverlening	0	-2	0,0%	-0,4%
Overige mutaties TV	0	-5.433	2,3%	0,0%
Andere oorzaken	14	0	-0,7%	0,0%
Ultimo	317.878	286.030	111,1%	116,1%

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een aanvullende graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2018 bedroeg de reële dekkingsgraad 93,8% (ultimo 2017 was dit 92,7%). Ultimo 2018 bedroeg de marktwaardedekking (= de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente) 109,0% (ultimo 2017: 113,6%).

Vereist eigen vermogen en herstelplan

Het vereist eigen vermogen bedroeg per 31 december 2018 117,9%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van PSL onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een reservetekort.

PSL heeft, conform de daarvoor geldende richtlijnen onder het FTK, een herstelplan ingediend bij DNB.

In het herstelplan wordt uitgegaan van een hersteltermijn van 10 jaar. Het fonds hanteert hierbij de maximaal toegestane rendementen conform de regeling Parameters. Het fonds hoeft geen aanvullende maatregelen te treffen om naar verwachting binnen de in het herstelplan gehanteerde hersteltermijn uit herstel te komen. Het herstelplan kunt u vinden op de website van PSL.

In het eerste kwartaal van 2018 heeft de jaarlijkse actualisatie van het herstelplan plaatsgevonden. Het geactualiseerde herstelplan is tijdig vóór 1 april 2018 ingediend bij DNB. Ook op grond van dit herstelplan hoeft PSL geen aanvullende maatregelen te treffen om binnen de in het herstelplan gehanteerde hersteltermijn uit herstel te komen.

Haalbaarheidstoets

De lange termijn risicohouding van het fonds komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De economische scenario's die hierbij worden gebruikt zijn voorgeschreven door DNB.

De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds.

Voor de lange termijn heeft het fonds de volgende grenzen van het verwacht pensioenresultaat vastgesteld en in de ABTN vastgelegd:

- De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau, uitgaande van een financiële positie waarbij bij aanvang wordt voldaan aan de hoogte van het vereist eigen vermogen bedraagt 88%;
- De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau, uitgaande van de feitelijke financiële positie bedraagt 88%;
- De maximale afwijking van het verwacht pensioenresultaat bij het slechtweersscenario, uitgaande van de feitelijke financiële positie bedraagt 25%.

PSL heeft vanuit de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds per 1 januari 2016 een (jaarlijkse) haalbaarheidstoets laten uitvoeren door Sprenkels & Verschuren teneinde te laten zien dat het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau in voldoende mate aansluit bij de door het fonds gewekte verwachtingen over het pensioenresultaat, rekening houdend met de gekozen ondergrens. Uit deze haalbaarheidstoets wordt inzichtelijk dat:

- a. Het verwachte pensioenresultaat boven de vastgestelde ondergrens ligt;
- b. Het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft om in geval van een eventueel reservetekort binnen de looptijd van een herstelplan te voldoen aan het vereiste eigen vermogen;
- c. Het premiebeleid over de gehele berekeningshorizon van 60 jaar een aandachtspunt van het bestuur is.

De toets in 2018 laat een zelfde beeld zien als in 2017. De uitkomsten zijn iets beter, hetgeen vooral komt doordat DNB een hoger verwacht rendement in de berekeningen heeft voorgeschreven. In het 'slecht weer scenario' hanteert PSL als ondergrens dat het pensioenresultaat niet meer dan 25% mag afwijken van het verwachte pensioenresultaat. Die afwijking komt uit op 23,2%. Daarmee is de betreffende ondergrens niet overschreden.

Financiële opzet

Vereist eigen vermogen (VEV)

Het VEV betreft de buffer die wij nodig hebben in relatie tot de relevante risico's. In 2018 wordt een afname van het VEV gezien, waardoor zich de vraag aandient of PSL meer risico's heeft genomen. Dit laatste is niet toegestaan als er sprake is van een reservetekort.

Z-score 2018 en performancetoets

De z-score laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de gehanteerde benchmark. Een positief getal betekent dat de beleggingen van PSL het beter deden dan de markt. Een negatief getal betekent dat de beleggingen het juist slechter deden. Ook de kosten tellen mee in de berekening. Pensioenfonds berekenen elk jaar een z-score. Ook doen ze elk jaar een performancetoets. Deze toets geeft de z-score over een periode van vijf jaar. Als de performancetoets negatief is, is vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds mogelijk. De performancetoets is negatief als de uitkomst

lager is dan 0. De z-score in 2018 is -0,19. De performancetoets over de periode januari 2013 tot en met december 2018 bedraagt +1,44. Daarmee blijft de performancetoets boven het vereiste minimum van nul. Er is geen grond voor vrijstelling.

Pensioenregeling 2018

De pensioenregeling van PSL zag er op 31 december 2018 op hoofdlijnen als volgt uit.

Pensioensysteem	Middelloon met voorwaardelijke toeslagverlening
Pensioenrichtleeftijd	67 jaar
Opbouw% ouderdomspensioen	1,24%
Opbouw% partnerpensioen	70% van het te bereiken ouderdomspensioen
Partnerpensioen	spaarbasis
Maximum salaris	€ 60.375
Franchise	€ 13.856
Maximum pensioengrondslag	€ 46.519

Voor het actuele pensioenreglement wordt verwezen naar de website van het fonds: www.bpf-psl.nl

Enmalige extra pensioenopbouw vanuit bestemmingsreserve

Sociale partners hebben besloten de resterende middelen vanuit de VPL-reserve vanaf 2017 aan te willen wenden voor een korting op de werknemersbijdrage aan de premie. In het kader van de liquidatie van het fonds heeft het bestuur de bestemming van de reserve gewijzigd wat heeft geleid tot een eenmalige verhoging van de opgebouwde pensioenen voor de actieve deelnemers. Het percentage (van de pensioengrondslag) verschilt per sector:

- Schoen: 0,014%;
- Leder: 0,000%;
- Lederwaren: 0,679%;
- Gezamenlijk: 0,026%.

Afboeken voorziening niet opgevraagde pensioenen

Bij de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel is geconstateerd dat er bij ons fonds een relatief hoog aantal pensioengerechtigden is met een pensioen dat nooit is opgevraagd. Dit hangt samen met de korte dienstverbanden in de schoen- en lederwarenindustrie in de jaren zestig en zeventig. Veel werknemers zijn na een kort dienstverband teruggekeerd naar hun land van herkomst. Het bestuur heeft in samenwerking met AZL de nodige inspanningen verricht om de persoonsgegevens te achterhalen. In het kader van de overdracht naar Pensioenfonds Detailhandel zijn de voorzieningen van de niet opgevraagde pensioenen afgestemd op de methodiek van Detailhandel. Dit heeft geleid tot een vrijval die ten goede komt aan PSL. Pensioenfonds Detailhandel keert het pensioen alsnog uit aan de rechthebbende als deze zich meldt.

Premiebeleid

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), waarbij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan maken van kortingen is voldaan.

Hierna volgt een overzicht van de opbouw van de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de zuivere kostendekkende premie van PSL in 2018:

	2018	2017
De kostendekkende premie is als volgt samensteld:		
- Actuarieel benodigd	3.715	4.468
- Opslag in stand houden vereist vermogen	687	795
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	5.702	6.243
De ex-post gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
- Actuarieel benodigd	2.690	2.837
- Opslag in stand houden vereist vermogen	498	505
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	4.488	4.322
De ex-ante gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
- Actuarieel benodigd	2.700	2.995
- Opslag in stand houden vereist vermogen	491	527
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	4.491	4.502
De feitelijke premie is als volgt samensteld:		
- Actuarieel benodigd	2.700	2.995
- Opslag in stand houden vereist vermogen	491	527
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
- Premiemarge	134	203
	4.625	4.705

Bovenstaande uitsplitsing is geen wettelijk voorgeschreven methodiek, maar wel in lijn met artikel 130a PW.

PSL heeft de ex-ante premievaststelling in 2018 zodanig aangepast (meer prudentie ingebouwd) dat de kans dat deze premie achteraf niet-kostendekkend blijkt, geminimaliseerd is. Daartoe is overleg met sociale partners gevoerd.

Premiebeleid

De financiering van de krachtens de pensioenreglementen vast te stellen pensioenaanspraken geschiedt door betaling van een doorsneepremie zoals overeengekomen tussen het pensioenfonds en de werkgevers. De totale bijdrage wordt minimaal eens per jaar bepaald in overleg tussen de sociale partners. De totale bijdrage is door het bestuur, gehoord de actuaire van het pensioenfonds, getoetst op adequaatheid.

De feitelijke premie is gebaseerd op de gedempte kostendekkende premie. De gedempte premie wordt bepaald op basis van prudente actuariële grondslagen conform fondsgrondslagen, zoals deze onder het FTK-beleid door DNB worden voorgeschreven. Hierbij wordt rekening gehouden met de verwachte ontwikkeling van de sterftekansen in de toekomst.

De toets op kostendekkendheid van de gedempte premie, die jaarlijks in het kader van het jaarwerk plaatsvindt, wordt uitgevoerd op basis van een ex ante berekening. Hierbij wordt uitgegaan van de grondslagen en uitgangspunten die bij het opstellen van de ex ante premieberekening bekend zijn.

Sociale partners hebben de premie per 1 januari 2018 teruggebracht naar het premieniveau van 1 januari 2017. Deze tussentijdse premieverhoging betreft een uitzonderlijke situatie. PSL heeft (met instemming van sociale partners) het gehele premiebeleid 'prudenter' gemaakt om tussentijdse wijzigingen voortaan zoveel mogelijk te voorkomen. Met het oog op de liquidatie van het fonds is het premiebeleid in 2018 naar de toekomst toe niet meer aangepast.

Toeslagbeleid en toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Er bestaat echter geen recht op toeslag. De premie die aan het fonds betaald wordt, bevat geen specifieke component ter financiering van het toeslagbeleid.

Bovendien wordt er door het fonds geen expliciete reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen toekennen. Het fonds verleent alleen een toeslag indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110% en indien de toeslagverlening toekomstbestendig is.

Maatstaf en ambitie

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het voorkomen van onderdekking, gegeven de (ambitie van de) toezegging en de overeengekomen financieringsmethodiek. Financiële meevallers, bijvoorbeeld als gevolg van positieve beleggingsrendementen, kunnen worden ingezet voor het toekennen van toeslagen.

Bij het toeslagbeleid geldt de navolgende grootte als referentie. De tijdens het deelnemerschap opgebouwde aanspraken van de deelnemers en de premievrije en ingegane pensioenen worden jaarlijks per 1 januari verhoogd met de procentuele verandering van de consumentenprijsindex voor alle huishoudens (totale bestedingen) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) op 31 augustus van het laatst verkregen kalenderjaar ten opzichte van 31 augustus van het daaraan voorafgaande kalenderjaar. Het referentiekader voor het toeslagbeleid is dus de prijsindex.

Toekennen van toeslagen

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen. Het besluit of de beleidsstaffel bij de toeslagverlening per 1 januari van een kalenderjaar wordt gevolgd, wordt genomen in het kwartaal voorafgaand aan 1 januari van het bedoelde jaar. Voor de toepassing van de beleidsstaffel wordt uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad per 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de toeslag wordt verleend.

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien het pensioenfonds een beleidsdekkingsgraad heeft die gelijk is aan of die ligt onder 110%, wordt er niet geïndexeerd.
- Indien het pensioenfonds een beleidsdekkingsgraad heeft die ligt tussen de hiervoor en de hierna bedoelde dekkingsgraad, wordt er proportioneel geïndexeerd.
- Indien het pensioenfonds een beleidsdekkingsgraad heeft die 122,8% is of hoger wordt er volledig geïndexeerd. Tevens kan het bestuur dan besluiten tot het verlenen van inhaaltoeslagen.

Feitelijke toekenning van toeslagen zal uitsluitend plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit.

PSL hanteert de prijsindex als maatstaf. Uit de haalbaarheidstoets blijkt dat het fonds op lange termijn een pensioenresultaat van 88% verwacht. Vanwege de actuele dekkingsgraad verwacht PSL voor de kortere termijn slechts ten dele te kunnen indexeren.

In december 2017 heeft het bestuur de methodiek voor de toeslagverlening per 1 januari 2018 vastgesteld en is akkoord gegaan met de pro forma berekeningen van de adviserend actuaire voor de toeslagverlening per 1 januari 2018. In januari 2018 heeft het bestuur het daadwerkelijke percentage aan gedeeltelijke toeslagverlening per 1 januari 2018 vastgesteld op 0,41%, op basis van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 conform het beleid van het fonds.

Het bestuur heeft in december 2018 besloten dat het gezien de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel niet meer opportuun was om een besluit te nemen over de toeslagverlening per 1 januari 2019. De geldmiddelen die we hierdoor 'niet uitgeven' komen uiteindelijk terecht in ons liquidatiesaldo en zullen via de daaruit volgende eenmalige verhoging terechtkomen bij belanghebbenden.

Als er een volledige toeslag was verleend per 1 januari 2018, dan zou de toeslag 1,38% hebben bedragen.

De totale toeslagachterstand per 1 januari 2018 is inzichtelijk gemaakt in onderstaande tabellen:

Toeslagachterstand

Voor actieve deelnemers:

	Toeslag o.b.v. loon- ontwikkeling en vanaf 2015 o.b.v. prijsindex	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand
01-01-2009	2,0%	1,8%	0,2%
01-01-2010	1,5%	1,5%	0,2%
01-01-2011	1,0%	1,0%	0,2%
01-01-2012	1,0%	0,0%	1,2%
01-01-2013	1,5%	1,1%	1,6%
01-01-2014	1,25%	1,25%	1,6%
01-01-2015	1,0%	0,7%	1,9%
01-01-2016	0,8%	0,1%	2,6%
01-01-2017	0,2%	0,0%	2,8%
01-01-2018	1,38%	0,41%	3,77%
01-01-2019	-	-	-

Voor inactieve deelnemers:

	Toeslag o.b.v. prijs- index	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand
01-01-2009	3,2%	2,9%	0,3%
01-01-2010	0,3%	0,3%	0,3%
01-01-2011	1,5%	1,5%	0,3%
01-01-2012	2,6%	0,0%	2,9%
01-01-2013	2,3%	1,6%	3,6%
01-01-2014	2,8%	2,8%	3,6%
01-01-2015	1,0%	0,7%	3,9%
01-01-2016	0,8%	0,1%	4,6%
01-01-2017	0,2%	0,0%	4,8%
01-01-2018	1,38%	0,41%	5,77%
01-01-2019 ¹⁾	–	–	–

Communicatie

Communicatiebeleidsplan

Het fonds had in 2018 een communicatiecommissie, die het communicatiebeleid ontwikkelde, het bestuur adviseerde en verantwoordelijk was voor de uitvoering. Begin 2016 is het communicatiebeleidsplan 2016-2018, na positief advies van het Verantwoordingsorgaan, definitief vastgesteld door het bestuur. Het planjaar 2018 was een bijzonder jaar, omdat dit jaar in het teken stond van de aansluiting bij Pensioenfonds Detailhandel. Voor die transitiecommunicatie is een separaat plan van aanpak opgesteld.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

In het verslagjaar heeft het fonds gecommuniceerd over de wijziging van de pensioenregeling en over de verhoging van de pensioenen met 0,41%. De communicatie over deze en andere onderwerpen verliep via alle bestaande communicatiemiddelen, zoals de website, pensioenkrant en nieuwsbrief. De deelnemers hebben in het voorjaar en eind 2018 een pensioenkrant ontvangen en de pensioengerechtigden een nieuwsbrief.

In september 2018 hebben alle deelnemers, pensioengerechtigden en slapers een brief ontvangen over de verhuizing van het pensioen naar Pensioenfonds Detailhandel. In die brief is toegelicht wat de verhuizing van het pensioen betekent. Ook is uitgelegd waarom de verhuizing in gang is gezet.

Eind 2018 stond de aansluiting bij Pensioenfonds Detailhandel centraal in alle communicatie uitingen, met als boodschap 'een betere toekomst voor uw pensioen'. In die communicatie zijn alle belangrijke aspecten van die transitie aan bod gekomen, zoals de collectieve waardeoverdracht, de eenmalige toeslagverlening en een heldere vergelijking tussen de pensioenregeling van PSL en Pensioenfonds Detailhandel. In de naam en logo van PSL is 'in liquidatie' toegevoegd. De website PSL blijft online gedurende de transitie. Totdat de liquidatie is afgerond. De informatie op de website is teruggebracht naar alleen relevante informatie rond de liquidatie. In 2019 ontvangen de deelnemers nog een slot UPO van het fonds.

1) In verband met het besluit om geen indexatie toe te kennen per 1 januari 2019 met het oog op de liquidatie is de cumulatieve achterstand niet meer berekend.

Communicatie werkgevers

De werkgever is voor het fonds een belangrijke doelgroep. Zoals vastgelegd in het communicatiebeleidsplan speelt de werkgever ook als intermediair kader een belangrijke rol in de communicatie naar deelnemers. Om de werkgever daarbij te faciliteren waren diverse tools beschikbaar, zoals de werkgeverschecklist en de werkgevershandleiding. In het verslagjaar zijn diverse digitale nieuwsbrieven verzonden waarin werkgevers zijn geïnformeerd over lopende zaken en actuele ontwikkelingen bij het fonds. Via de werkgeversportal was een brochure beschikbaar, met daarin op hoofdlijnen de relevante pensioeninformatie voor werkgevers.

Voorafgaand aan elke communicatieactie naar deelnemers informeert het fonds de werkgevers. Daarbij waren in 2018 belangrijke onderwerpen: de wijziging van de regeling, de verhoging van de pensioenen en de transitie naar Pensioenfonds Detailhandel. In de transitiecommunicatie is extra aandacht besteed aan het informeren van de werkgevers zodat de werkgever goed op de hoogte is en, in zijn rol als intermediair kader, de werknemers waar nodig kan informeren.

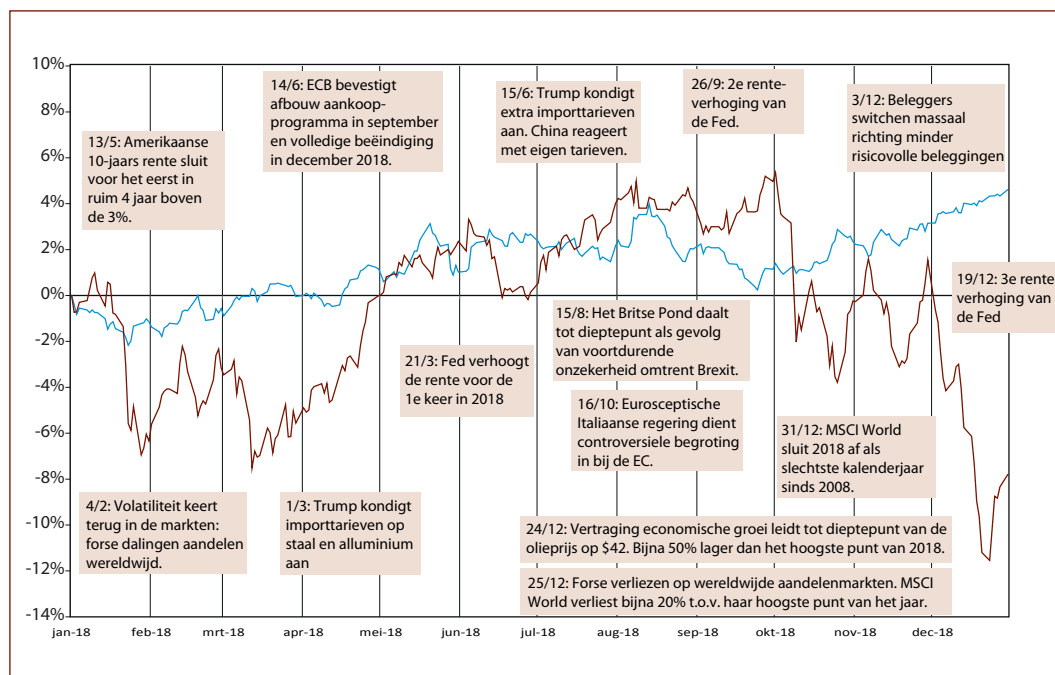
Beleggingen

Externe ontwikkelingen

Financiële markten in 2018

In 2018 werd een periode van twee jaar relatieve rust met een stabiele groei in aandelenprijzen in combinatie met een historisch lage volatiliteit doorbroken. Het handelsconflict tussen de Verenigde Staten en China vormde de grootste bron van onrust. Het over en weer dreigen met en doorvoeren van handelstarieven beïnvloedde in zowel ontwikkelde als veel opkomende markten het sentiment op negatieve wijze. Ook de boven verwachting goede winstcijfers van het merendeel van de bedrijven konden dit niet verhelpen. Daarbij verhoogde de Amerikaanse Federal Reserve (Fed) in 2018 de beleidsrente driemaal. De renteverhogingen vormden een reflectie van de sterkte van de Amerikaanse economie, maar hadden als keerzijde dat kredietverlening voor bedrijven en consument duurder werd. Zowel de Fed als de Europese Centrale Bank gaven aan het verruimend beleid in de vorm van het opkopen van obligaties (QE) verder af te bouwen, dan wel te stoppen. Onzekerheden omtrent het handelsconflict, wereldwijde tegenvallende macro-economische groeicijfers en terugtrekkende centrale banken waren in het laatste kwartaal voor veel beleggers reden om hun risicovolle beleggingen te verkopen en te alloceren richting veiligere beleggingen. Deze zogenaamde 'flight-to-safety' leidde in het vierde kwartaal van 2018 tot een daling van wereldwijde aandelenindices van circa 20% en een stijging van kredietwaardige staatsobligaties van circa 5%. De MSCI World sloot 2018 uiteindelijk bijna 8% lager ten opzichte van de start van het jaar. Dit betekende het laagste rendement voor een kalenderjaar sinds 2008.

In Europa werd het sentiment voornamelijk gedreven door de onzekerheid omtrent de Brexit en het begrotingsvoorstel van de eurosceptische Italiaanse regering. Afgezien van een lichte depreciatie van het Britse pond en een stijging van de Italiaanse rente, bleken de financiële markten echter relatief ongevoelig voor deze ontwikkelingen. De ECB wijzigde de Europese beleidsrente niet in 2018, maar bouwde per eind december 2018 wel haar aankoopprogramma volledig af.

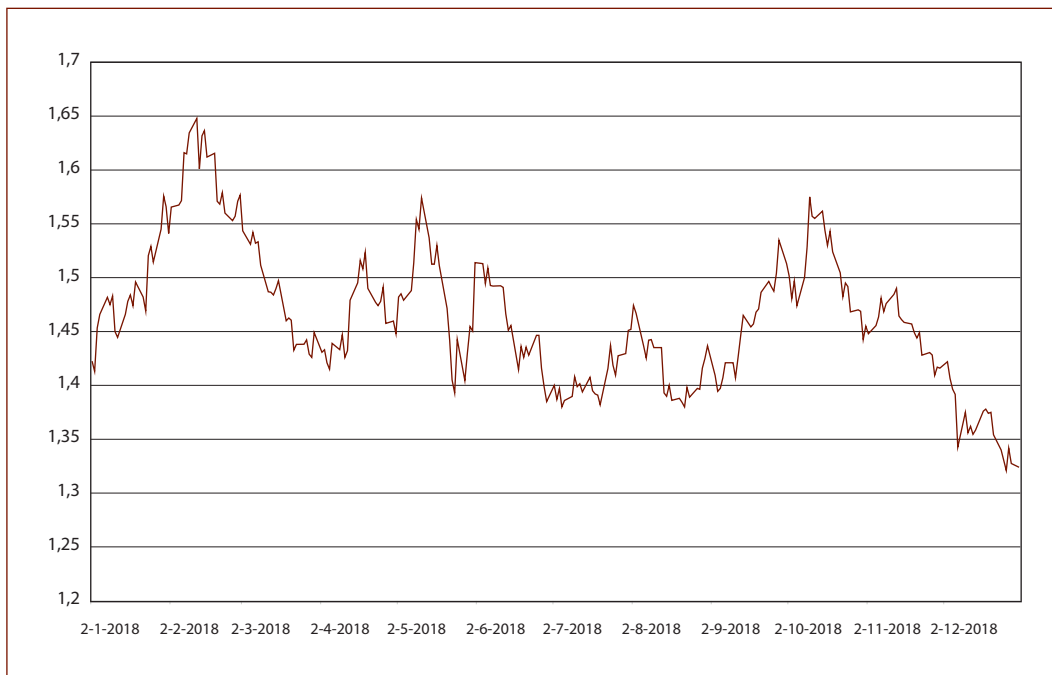

Figuur 1: Tijdslijn belangrijke gebeurtenissen in 2018 en verloop van de MSCI World Index (lichtblauw) en de Citigroup World Govt Bond Index (donkerblauw) in euro

Financiële positie pensioenfondsen

De dekkingsgraad daalde in 2018 door een behaald totaalrendement van -3,1%.

In 2018 daalde de rente, deze daling had een negatief effect op de dekkingsgraad omdat het een toename van de waarde van de verplichtingen tot gevolg had. De toename in de waarde van de verplichtingen als gevolg van een daling van de rente is een risico voor het fonds en wordt dan ook wel het renterisico genoemd. De figuur hieronder laat zien hoe de rente zich in 2018 ontwikkelde en hoe deze vooral in het laatste gedeelte van het jaar sterk daalde, met een stijging van de boekwaarde van de verplichtingen als gevolg.

Figuur 2: renteontwikkeling over 2018

Net als de waarde van verplichtingen stijgt de waarde van vastrentende beleggingen ook als gevolg van een daling van de rente. Door te beleggen in vastrentende beleggingen kan het fonds dus de toename in de waarde van de verplichtingen (deels) compenseren. Het renterisico kan hiermee dus (gedeeltelijk) worden afgedekt. Het bestuur koos er in het verleden voor om niet het gehele renterisico af te dekken. Hierdoor blijft de dekkingsgraad gevoelig voor een rentedaling.

De reden dat het fonds niet het hele renterisico afdekt, heeft te maken met afwegingen tussen de korte en lange termijnrisico's. Het fonds verwacht dat de negatieve gevolgen voor de haalbaarheid van de missie van het fonds op korte termijn beperkt zijn als het fonds het renterisico gedeeltelijk afdekt en de rente daalt. Alhoewel PSL voor de lange termijn geen rentevisie heeft, acht PSL voor de middellange termijn de kans op rentestijging groter dan op rentedaling. In dat geval zou een totale afdekking van het renterisico er echter voor zorgen dat het fonds te weinig zou profiteren van die mogelijke rentestijging.

Beleggingen van het fonds

Algemeen

Het pensioenfonds belegt het vermogen om zijn doelstellingen op lange termijn te kunnen halen. Met beleggingsrendementen kan het fonds de pensioenafspraken nakomen en de premies betaalbaar houden. Wanneer de dekkingsgraad het toestaat, kan daarbij nog indexatie van pensioenen volgen. Jaarlijks maakt het fonds een beleggingsplan. Daarbij kijkt het naar de risicohouding van het fonds, de economische omstandigheden en de wettelijke kaders waarbinnen het moet opereren.

De beleggingen spreidt het fonds over drie beleggingscategorieën: aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Deze categorieën zijn verder verdeeld in regio's en subcategorieën. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om Amerikaanse en Europese aandelen en staats- en bedrijfsobligaties. Bij het beleggingsbeleid houdt het fonds rekening met onder andere het valutarisico, het rentemismatchrisico en het zakelijkewaardenrisico.

Strategisch beleggingsbeleid

Een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid richt zich op de beheersing van het rentemismatchrisico in de balans van het pensioenfonds. De waarde van de pensioenverplichtingen is gevoelig voor veranderingen in de rente. Wanneer de rente daalt, stijgen de pensioenverplichtingen. Een rentedaling leidt ook tot een hogere waarde van de obligatieportefeuille en de rentederivaten. Dit compenseert ten dele de waardevermindering van de verplichtingen, zij het dat de verplichtingen een grotere rentegevoeligheid hebben. De waarde van de aandelen- en vastgoedportefeuille wordt ook beïnvloed door het niveau van de rente, maar op de korte termijn is er geen sprake van een expliciet verband.

In de volgende tabel is de verdeling over de vermogenscategorieën ultimo 2018 gegeven (PF staat voor pensioenfonds en BM staat voor benchmark).

Beleggingsportefeuille naar categorieën

	2018			2017		
	EUR	PF%	BM%	EUR	PF%	BM%
Vastrentende waarden	199,3	63,0%	63,1%	182,1	54,4%	56,3%
Aandelen	86,6	27,4%	27,2%	102,3	30,6%	28,9%
Vastgoed	30,2	9,5%	9,6%	33,1	9,9%	9,8%
Nominale renteswaps	2,0	0,6%	0,6%	13,5	4,1%	4,1%
Banktegoeden	0,1	0,0%	0,0%	0,5	0,2%	0,0%
Overig	-1,4	-0,4%	-0,4%	3,3	1,0%	1,0%
	316,8	100,0%	100,0%	334,8	100,0%	100,0%

Beleggingsrendementen 2018

2018 was geen goed beleggingsjaar. Het pensioenfonds behaalde in 2018 een totaalrendement van -3,1% (benchmark: -2,8%) (inclusief rendement op derivaten ter afdekking van rente- en wisselkoersrisico's). Hierbij was het rendement van de aandelenportefeuille -11,5% (benchmark: -10,4%). De vastrentende waarden kenden een beter beleggingsjaar met een rendement van 1,0% (benchmark: 1,2%). De reden hiervoor was de rentedaling aan het einde van het jaar. Tot slot was het rendement op het vastgoed negatief met -5,5%.

Rendementen per strategische asset categorie

	Strategische mix	Rendement
Vastrentende waarden	60%	1,0%
Aandelen	30%	-11,5%
Vastgoed	10%	-5,5%

Over 2018 werd een totaalrendement behaald van -3,1% (inclusief rendement op valuta- en rentederivaten ter afdekking van risico's).

Totaal rendement in %

	2018			2017		
	PF%	Rendement PF	Rendement BM	PF%	Rendement PF	Rendement BM
Vastrentende waarden	62,9%	1,0%	1,2%	54,4%	1,0%	0,8%
Aandelen	27,3%	-11,5%	-10,4%	30,6%	17,0%	16,1%
Vastgoed	9,5%	-5,5%	-6,3%	9,9%	13,6%	14,0%
Nominale renteswaps	0,6%	0,2%	0,2%	4,1%	-0,7%	-0,7%
Banktegoeden	0,0%	-19,2%	0,0%	0,2%	107,6%	0,0%
Overig	-0,4%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	-3,1%	-2,8%	100,0%	6,3%	5,8%

Wijzigingen strategisch beleggingsbeleid

Het bestuur heeft besloten om het pensioenfonds per 1 januari 2019 op te laten gaan in het bedrijfspensioenfonds voor de detailhandel. Hierdoor is gedurende 2018 besloten om geen nieuwe commitments aan te gaan voor Nederlandse woninghypotheken en privaat vastgoed. Tevens is een deel van de illiquide onroerend goed beleggingen verkocht en belegd in de liquide Europese onroerend goed pool. Het bestuur heeft BSG Asset Management de opdracht gegeven om per 31 december 2018 de beleggingsportefeuille over te hevelen naar het pensioenfonds Detailhandel.

Gevoerd beleid

Blue Sky Group heeft een mandaat om ten behoeve van tactische asset allocatie af te wijken van de strategische normgewichten. Blue Sky Group is begin 2018 op hoofdniveau gestart met een licht overwogen positie in aandelen ten laste van obligaties. In juli heeft Blue Sky Group besloten om deze positie te neutraliseren. Blue Sky Group heeft deze neutrale positie de rest van het jaar gehandhaafd. Binnen de beleggingscategorieën startte Blue Sky Group met een overwogen positie in Europese aandelen ten laste van aandelen uit Noord-Amerika. In februari is deze positie geneutraliseerd. Deze neutrale positie is de rest van het jaar gehandhaafd.

Valutarisico

Het pensioenfonds past valuta-afdekking toe om valutarisico te beperken. In 2018 werden de valutaposities in Amerikaanse dollars, Britse ponden, Japanse yens en Australische dollars voor 100% afgedekt met de euro.

Renterisico

Het fonds past renteafdekking toe om het renterisico te beperken. Strategisch heeft het fonds het beleid om 52,5% van het renterisico af te dekken. Gedurende het jaar heeft het bestuur geen extra maatregelen hoeven nemen om het renterisico binnen de afgesproken grenzen te houden.

Verantwoord beleggen

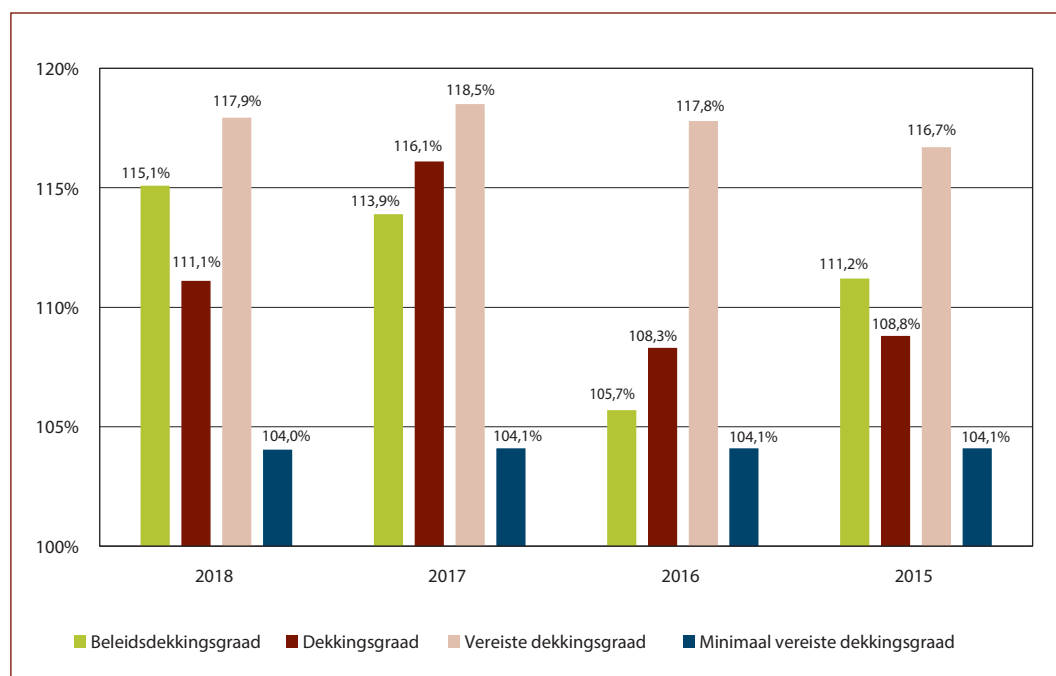
Verantwoord beleggen is in algemene zin beleggen waarbij de belegger rekening houdt met milieu en klimaat, sociale verhoudingen, goed ondernemingsbestuur en mensenrechten. Ook kan het de beïnvloeding van bedrijven, overheden en andere relevante factoren vanuit deze aandachtspunten inhouden. De visie van het bestuur is dat beleggingsbeleid in eerste instantie is gericht op het behalen van een zo goed mogelijk rendement tegen een zo laag mogelijk risico. Uiteraard wil het pensioenfonds daar op een verantwoorde en duurzame manier mee omgaan, maar het beleid op dit gebied is terughoudend. Het uitgangspunt voor de beleggingen van het fonds is dat het alleen belegt in activiteiten die niet bij wet of bij internationale verdragen zijn verboden.

Samenvatting actuariel rapport

De managementsamenvatting toont, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het fonds. Ter vergelijking van de cijfers van het huidige boekjaar zijn referenciecijfers opgenomen.

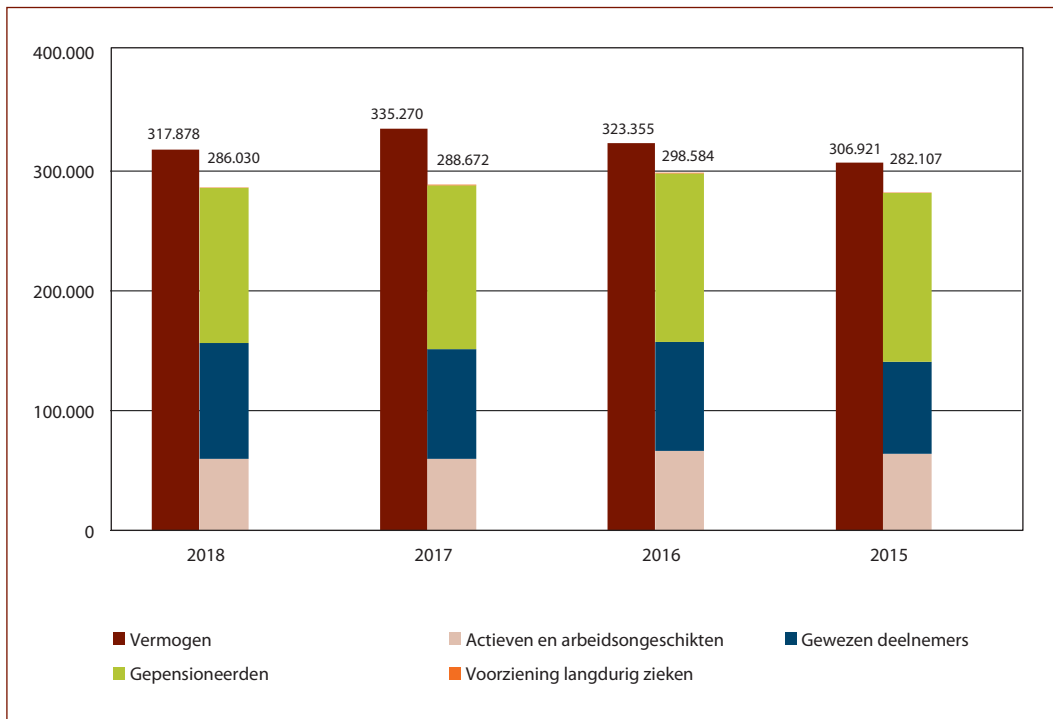
Financiële positie

De dekkinggraad ¹⁾ liet over het boekjaar een daling zien van 116,1% ultimo 2017 naar 111,1% ultimo 2018. De beleidsdekkinggraad van het fonds steeg in 2018 van 113,9% naar 115,1%. De beleidsdekkinggraad ultimo 2018 is daarmee lager dan de vereiste dekkinggraad van 117,9%. Hierdoor is er sprake van een tekort. Onderstaande grafiek laat de ontwikkeling van de beleidsdekkinggraad, de dekkinggraad en de (minimaal) vereiste dekkinggraad zien. De dekkinggraad is gebaseerd op de technische voorziening waarbij de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. De beleidsdekkinggraad is gelijk aan de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkinggraad.

1) Waar in het rapport gesproken wordt over dekkinggraad, wordt de actuele dekkinggraad bedoeld.

De volgende grafiek geeft het vermogen en de technische voorzieningen (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) ultimo jaar weer.

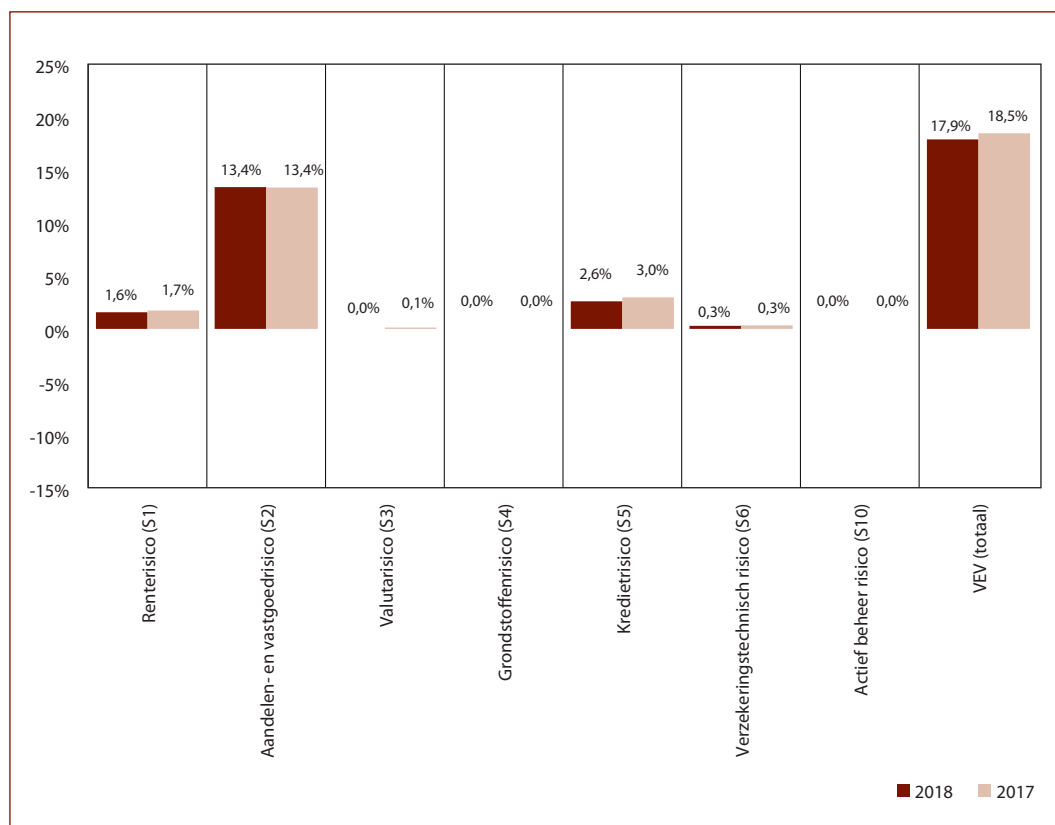
(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkinggraad bedraagt 104,0% ultimo 2018.

De vereiste dekkinggraad wordt enerzijds vastgesteld op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille (in het vervolg de feitelijk vereiste dekkinggraad genoemd) en anderzijds op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille (in het vervolg de strategisch vereiste dekkinggraad genoemd). Ultimo 2018 bedraagt de feitelijk vereiste dekkinggraad 116,9% en de strategisch vereiste dekkinggraad 117,9%.

Voor de toetsing van de financiële positie wordt de beleidsdekkinggraad ter hoogte van 115,1% getoetst aan de strategisch vereiste dekkinggraad ter hoogte van 117,9%.

De volgende grafiek toont de verdeling over de verschillende risicocomponenten van de strategisch vereiste dekkinggraad ultimo 2017 en 2018.

Herstelplan

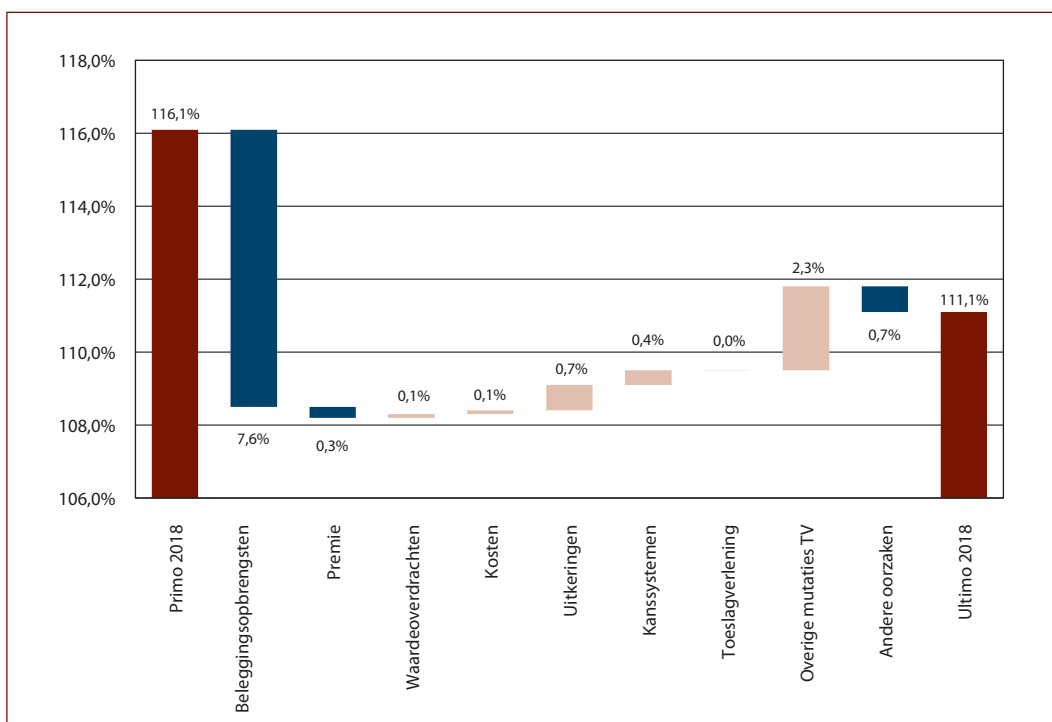
Het fonds heeft in 2018 een actualisatie van het herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkinggraad binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad. Dit herstelplan voorzag voor ultimo 2018 een beleidsdekkinggraad van 117,9%, terwijl de werkelijke beleidsdekkinggraad van 115,1% lager is. Het fonds heeft de pensioenverplichtingen primo 2019 overgedragen aan Bpf Detailhandel, in 2019 is derhalve geen actualisatie van het herstelplan meer ingediend.

Analyse van het resultaat

De daling van de dekkingsgraad van 5,0%-punt in 2018 volgt uit het negatieve resultaat van € 15.813.000,- in het boekjaar. In 2017 was er een positief resultaat van € 21.333.000,-. De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak ¹⁾. Het effect op de dekkingsgraad onder "Overige mutaties TV" heeft betrekking op de overgang op de nieuwe AG prognosetafel en de afvoer van de aanspraken van gepensioneerden voor wie het pensioen minimaal vijf jaar niet is opgevraagd.

De aanwending van de bestemmingsreserve cao-partijen voor de reguliere premie en inkoop van extra aanspraken voor de actieve deelnemers is verantwoord onder "Andere oorzaken".

Ten aanzien van de grafiek merken wij op dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo boekjaar. Hierbij is de component "Andere oorzaken" de saldopost.

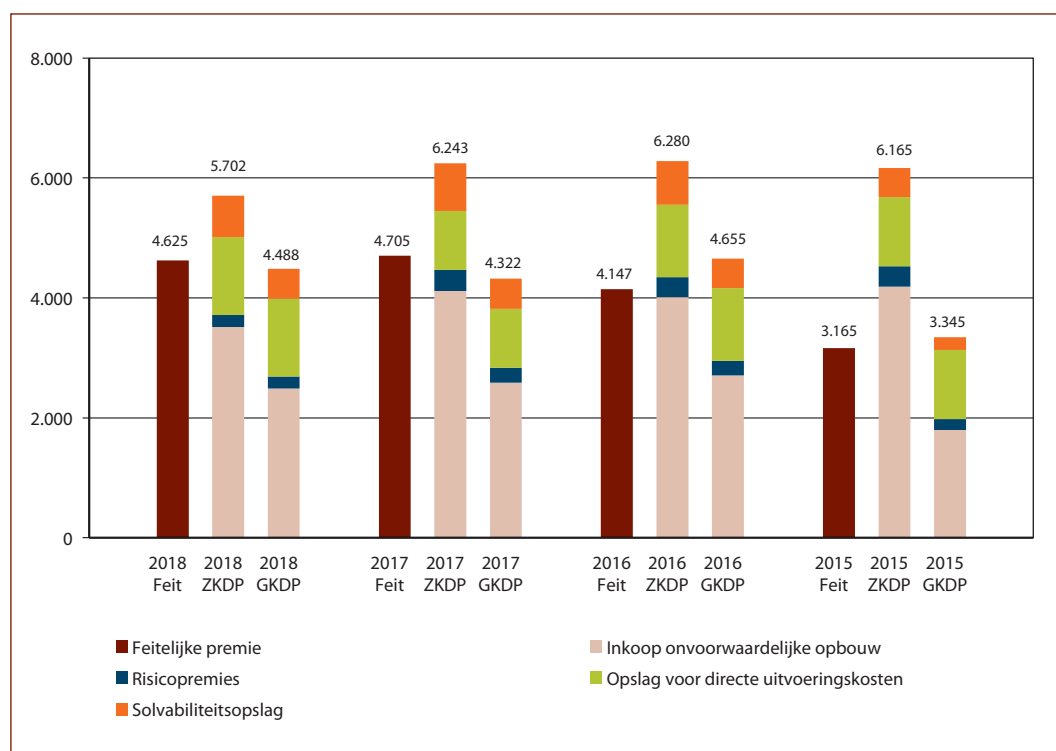

1) De splitsing naar de verschillende mutatie-oorzaken volgt de DNB-jaarstaat J605.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie over 2018 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van een gedempt premiebeleid, rekening houdend met een 120-maandsgemiddelde rente. De gedempte kostendeekkende premie bedraagt € 4.488.000,- De feitelijke betaalde premie is met € 4.625.000,- hoger.

De feitelijk betaalde premie (Feit), de zuivere kostendeekkende premie (ZKDP) en de gedempte kostendeekkende premie (GKDP) worden in de volgende grafiek (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) weergegeven. Hierbij zijn de zuivere en de gedempte kostendeekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet.

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden
Stand per 1 januari 2018	1.096	8.129	9.955
Mutaties door:			
Nieuwe toetredingen	185	0	0
Ontslag met premievrije aanspraak	-144	144	0
Waardeoverdracht	0	-14	0
Ingang pensioen	-17	-591	721
Overlijden	-4	-95	-277
Afkoop	0	-17	-283
Afvoer niet opgevraagde pensioenen	0	0	-4.738
Andere oorzaken	-5	-24	0
Mutaties per saldo	15	-597	-4.577
Stand per 31 december 2018	1.111 ¹⁾	7.532	5.378

1) Waarvan deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling wegens arbeidsongeschiktheid

125

Specificatie pensioengerechtigden

	2018	2017
Ouderdompensioen	3.855	8.367
Partnerpensioen	1.505	1.569
Wezenpensioen	18	19
Totaal	5.378	9.955

Uitvoeringskosten

	2018	2017 ¹⁾
Pensioenbeheer (pensioenuitvoeringskosten in euro per deelnemer)	€ 282,02	€ 165,34
Vermogensbeheer:		
– Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,42%	0,33%
– Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,21%	0,15%

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening. De vermelde bedragen sluiten aan op de bedragen die zijn vermeld in de jaarrekening. Voor de specificatie van de pensioenuitvoeringskosten wordt verwezen naar de toelichting op de staat van baten en lasten zoals opgenomen in dit jaarverslag.

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2018 € 242.000,- toegenomen ten opzichte van 2017 als gevolg van gestegen uitvoeringskosten en bedragen over 2018 € 1.830.000,-. In boekjaar 2018 heeft geen herallocatie van uitvoeringskosten naar vermogensbeheerkosten plaatsgevonden, hetgeen in boekjaar 2017 wel is gebeurd. Verder is het aantal pensioengerechtigden ultimo 2018 lager dan ultimo 2017 als gevolg van de afboeking van de niet opgevraagde pensioenen lager dan € 2,-. Voor een verdere specificatie wordt verwezen naar toelichting [18] in de "Toelichting op de staat van baten en lasten".

Kosten vermogensbeheer ²⁾

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt (€ 480.000,-), waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie.
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening en bedragen in 2018 € 1.503.000,-.

Daarnaast worden er nog transactiekosten en aan- en verkoopkosten gemaakt. De totale kosten vermogensbeheer over 2018 bedragen € 1.983.000,-.

1) Bedragen zijn inclusief BTW.

2) De herziene Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie adviseren deze kosten ook in relatie te bekijken tot: a de gekozen beleggingsmix en de bijbehorende benchmarkkosten; b het rendement over een langere termijn, ook in relatie tot het bijbehorende benchmark rendement.

	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	80	10	137	227
Aandelen	299	11	162	472
Private equity	0	0	0	0
Vastrentende waarden	257	0	343	600
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	636	21	642	1.299
Kosten overlay beleggingen	0	0	37	37
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	636	21	679	1.336
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen	594	0	0	594
Kosten fiduciair beheer	0	0	0	0
Bewaarloon	53	0	0	53
Advieskosten vermogensbeheer	0	0	0	0
Overige kosten	0	0	0	0
Totaal overige vermogensbeheerkosten	647	0	0	647
Totaal kosten vermogensbeheer				1.983

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2018 tien maal vergaderd. Het bestuur heeft vier keer met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan en één keer met alleen het Verantwoordingsorgaan overlegd. Het dagelijks bestuur heeft drie keer met de Raad van Toezicht en drie keer met het Verantwoordingsorgaan overlegd. De Werkgroep Toekomst PSL heeft acht maal vergaderd. Voor de samenstelling van het bestuur, de commissies, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht verwijzen wij naar de bijlage "Organisatie pensioenfondsen" in dit jaarverslag.

De samenstelling van het bestuur is in het verslagjaar gewijzigd. De heer Altundal is na instemming van de Raad van Toezicht en goedkeuring door DNB medio 2018 in functie getreden als bestuurslid in plaats van mevrouw Nuijten. De heer Altundal krijgt zitting in de CRM en de communicatiecommissie.

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- Toekomst van het fonds
- Versterking van de governance / wijzigingen in bemensing bestuur en fondsorganen;
- Het risicomangement;
- De missie, visie en strategie;
- De financiële positie van het fonds;

- Actuele ontwikkelingen in de pensioensector; (, Algemene Verordening Gegevensbescherming, Waardeoverdracht kleine ouderdomspensioenen, implementatie van IORP II, Code Pensioenfondsen 2018, Verzamelwet Pensioenen 2019, Brexit)
- Het pensioenbeleid (waaronder premie- en toeslagbeleid);
- Het beleggingsbeleid, (I)MVB;
- Het governancebeleid (waaronder het integriteits- en beloningsbeleid);
- Het aansluitingsbeleid;
- Het communicatiebeleid;
- Het uitbestedingsbeleid en risicomanagement;
- De wijziging van fondsdocumenten, zoals de ABTN, de pensioenreglementen en het uitvoeringsreglement;
- De collectieve waardeoverdracht naar Pensioenfonds Detailhandel;
- De afstemming met DNB.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 5 oktober 2018 is de ABTN versie 24 september 2018 vastgesteld, waarbij de besluitvorming uit het verslagjaar 2018 en de wijziging van het inhaaltoeslagbeleid is verwerkt.

Pensioenreglement

De belangrijkste wijziging in het verslagjaar van het pensioenreglement had betrekking op de aanpassing van de pensioenregeling per 1 januari 2018 (kerncijfers, flexfactoren, opbouwpercentage).

Het meest actuele pensioenreglement is beschikbaar op de website van het fonds: www.bpf-psl.nl.

Uitvoeringsreglement

De financiering van de pensioenvoorziening vindt plaats door bijdragen van werkgevers en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsreglement, dat per 1 januari 2008 van kracht is geworden en geldt voor de bij het fonds aangesloten werkgevers. Het uitvoeringsreglement is laatstelijk gewijzigd op 13 februari 2018. De voornaamste wijziging heeft betrekking op het in lijn brengen van het uitvoeringsreglement met een wijziging in de premie-incassosystematiek van het fonds.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan.

Dit plan is erop gericht om op gestructureerde wijze de geschiktheid (kennis, vaardigheden en gedrag) van het bestuur te laten aansluiten bij wat nodig is voor het goed besturen van het fonds en het bewaken van de continuïteit binnen het fonds. In het geschiktheidsplan is een opleidingsplan opgenomen, dat jaarlijks wordt vastgesteld. Het geschiktheidsplan wordt na einde van het verslagjaar geëvalueerd. De opleidingsbehoefte van de nieuwe bestuursleden wordt vervolgens in kaart gebracht en het geschiktheidsplan wordt op basis daarvan aangepast. In de vergadering van 12 september 2018 is het geschiktheidsplan geactualiseerd.

Het bestuur besteedt actief aandacht aan deskundigheidsbevordering van bestuursleden en van leden van het Verantwoordingsorgaan. Hierbij wordt voor nieuwe bestuursleden en nieuwe leden van het Verantwoordingsorgaan gebruik gemaakt van het cursusaanbod van SPO (Stichting Pensioen Opleidingen) en Willis Towers Watson. In 2018 hebben de bestuursleden met het oog op de liquidatie van het fonds binnen PSL minder aandacht besteed aan opleidingen.

Diversiteit

Het Bestuur onderschrijft de uitgangspunten van de Code Pensioenfondsen norm 31-33 (code 2018) (Diversiteit) en streeft bij de invulling van vrijkomende vacatures naar een zo divers mogelijke samenstelling van het bestuur.

Ten aanzien van de leeftijd streeft het bestuur naar tenminste één persoon jonger dan 40 jaar in zowel het bestuur als in de twee organen. Dit doet het door hier bij het ontstaan van een vacature specifiek naar te kijken. In 2018 is niet voldaan aan deze doelstelling. In verband met de beperkte horizon van het fonds is het niet opportuun geweest nieuwe bestuursleden te werven.

Beloningsbeleid

Het fonds voert een beheerst beloningsbeleid dat is vastgelegd in het document beloningsbeleid van het fonds. Naar aanleiding van de toevoeging van onafhankelijke bestuursleden aan het bestuur is het beloningsbeleid van het fonds in 2016 geëvalueerd. Aan het beloningsbeleid is de bepaling toegevoegd dat onafhankelijke bestuursleden een marktconforme vergoeding ontvangen, waarbij het bestuur jaarlijks deze vergoeding per onafhankelijk bestuurslid zal evalueren. Dit beloningsbeleid is in 2018 gehandhaafd. Omdat er veel extra vergaderingen en besprekingen hebben plaatsgevonden hebben bestuursleden in 2018 in totaal een hogere vergoeding ontvangen dan in een regulier verslagjaar.

De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen eveneens vacatiegeld en een reiskostenvergoeding. Deze vakantievergoeding bedraagt € 375,- per vergadering en is in 2018 niet geïndexeerd.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen in 2018 een vaste vergoeding van € 3500,- per jaar naast een vergoeding van 625,- per vergadering. Het maximale aantal vergaderingen is uitgebreid van 10 naar 15. Omdat er veel extra vergaderingen en besprekingen hebben plaatsgevonden hebben leden van de Raad van Toezicht in 2018 in totaal een hogere vergoeding ontvangen dan in een regulier verslagjaar.

Gedragscodes / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode waarin de regels en richtlijnen voor bestuursleden en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen de belangen van het fonds en de privébelangen van betrokkenen en ter voorkoming van het gebruik maken van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden. Jaarlijks bevestigen de leden van het bestuur dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

Per 1 januari 2017 is Holland van Gijzen (HVG) aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2018 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

Wet- en regelgeving

In 2018 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code pensioenfondsen

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

De Code pensioenfondsen is per 3 oktober 2018 gewijzigd. Alle pensioenfondsen die onder de Code vallen financieren de Monitoringscommissie en de Ombudsman Pensioenen. De Pensioenfederatie nam over 2018 de bijdrage voor haar leden voor haar rekening.

Normen uit de Code pensioenfondsen waarvan door PSL is afgeweken in 2018

De Code pensioenfondsen is per 3 oktober 2018 gewijzigd. De Code Pensioenfondsen uit 2014 is op aanbeveling van de Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen bondiger geworden en anders gestructureerd. Een werkgroep van de Stichting van de Arbeid en de Pensioenfederatie ondersteunde deze aanbeveling, zodat de normen nu zijn ingedeeld naar acht thema's en het aantal normen is ingekort naar 65. Het doel van de aanpassingen is om de Code beter bruikbaar te maken.

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is. Het bestuur onderschrijft het belang van de naleving van de Code en toetst jaarlijks het beleid van het fonds aan de onderscheiden normen.

Voor het volledige overzicht van de naleving van de Code wordt verwezen naar de separate bijlage.

Klachten en geschillen

Een belanghebbende kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2018 zijn geen klachten ingediend bij het pensioenfonds.

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft op basis van zijn verantwoordelijkheid voor het beheer van het pensioenfonds, de vereiste professionalisering en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van alle werkzaamheden inzake pensioen- en vermogensbeheer aan externe partijen.

Aan uitbesteding is voor het fonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur heeft daarom beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen. In het uitbestedingsbeleid zijn de criteria opgenomen die het fonds heeft vastgesteld voor de selectie van de uitbestedingsrelaties en de normen bepaald die bij de bewaking van de kwaliteit van de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden gelden.

De complexiteit van de pensioenwetgeving en frequentie waarmee wettelijke voorschriften worden gewijzigd, verlangen van het bestuur een nauwe samenwerking met AZL. Het bestuur is van oordeel dat het zijn verantwoordelijkheid voor de uitbestede werkzaamheden kan borgen, dankzij ISAE-verklaringen, periodieke rapportages, jaarlijkse evaluatie van de dienstverlening en andere contractueel vastgelegde middelen. AZL verstrekt jaarlijks een ISAE 3402-rapportage aan het fonds. AZL heeft de ISAE-rapportage over 2018 in februari 2019 opgeleverd, zodat de accountant bij de jaarwerkcontrole hierop kan steunen. Daarnaast is in februari 2019 over 2018 een ISAE3000 statement afgegeven door een externe auditor. Dit statement wordt afgegeven over de opzet en het bestaan van het Interne Beheersingssysteem van AZL van de business units Actuarieel, IBA, Verslaglegging, Communicatie, Excasso, Grootboek en het SLA-proces. Deze rapportages zijn gedeeld met het bestuur en besproken in de Commissie Riskmanagement van het bestuur.

Vermogensbeheer

Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van het fonds gewaarborgd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle naar het oordeel van het bestuur uitbestede, bedrijf kritische of belangrijke activiteiten en processen van het fonds en op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten.

Het bestuur is van oordeel dat het zijn verantwoordelijkheid voor de uitbestede werkzaamheden kan borgen, dankzij ISAE-verklaringen, periodieke rapportages, jaarlijkse evaluatie van de dienstverlening en andere contractueel vastgelegde middelen. Daarnaast toetst het bestuur regelmatig of de met de externe partijen gesloten overeenkomsten nog marktconform zijn. Het bestuur heeft de ISAE 3402 en 3000 van AZL en ISAE 3402 van Blue Sky Group beoordeeld en besproken. Met name is gekeken naar de beheersmaatregelen. De rapportages hebben niet tot materiële opmerkingen geleid.

Herverzekeraar

Alle verplichtingen uit hoofde van vooroverlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's van het pensioenfonds waren in het verslagjaar geheel ondergebracht bij en overgenomen door Elips Life. De overeenkomst met Elips Life is in 2018 opgezegd als gevolg van de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel.

Risicomanagement

In het najaar van 2017 is het beleid integraal risicomanagement geactualiseerd. Dit beleid integraal risicomanagement omschrijft het beleid dat het bestuur voert om haar risico's te managen. Naast begripsbepaling zijn met dit beleid kaders gesteld ten aanzien van de reikwijdte en toepassing van risicomanagement bij het fonds. Het fonds heeft risicogebieden geïdentificeerd en geclassificeerd. Daarnaast heeft het fonds een overzicht ontwikkeld, op basis waarvan de risico's van het fonds actief kunnen worden gemanaged. PSL realiseert zich dat het opgestelde beleidsdocument naar een hoger volwassenheidsniveau zou moeten worden getild. Gezien de toekomstplannen heeft PSL het niet opportuun geacht het risicomanagement verder te ontwikkelen.

Aanwezige risico's

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Actief beheer risico (S10)	Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Volgens het standaardmodel dient in beginsel alleen een buffer voor actief beheer risico becijferd te worden voor aandelen indien de tracking error van de aandelenbeleggingen groter is dan 1%. De tracking error meet in hoeverre de aandelenmanager zich actief positioneert ten opzichte van de gekozen benchmark. Bij de berekening van het actief beheer risico dient eveneens rekening gehouden te worden met de total expense ratio (T.E.R.) van de aandelenbeleggingen.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
Liquiditeitsrisico	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/ of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.

Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het risico dat de continuïteit van (een deel van) de bedrijfsvoering van het fonds in gevaar komt als gevolg van ontoereikende financiële soliditeit van de tegenpartij, contractbreuk of het beëindigen van de activiteiten door de tegenpartij van onvoldoende doelmatige en/ of onvoldoende doeltreffende processen op het gebied van het aangaan van nieuwe betrekkingen (klantacceptatie, prijsbepaling en onderhandeling) met (nieuwe) klanten of tegenpartijen.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.

Environmental, Social and Governance (E.S.G.) risico's

Het pensioenfonds heeft bij het beleggingsbeleid aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen, waarvan E.S.G. een onderdeel is. Bij het beleggingsrisico neemt het pensioenfonds ook het E.S.G. risico mee. Het pensioenfonds neemt E.S.G ook mee bij het reputatierisico.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door bovenstaande risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking ¹⁾:

- Beleggingsbeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Premiebeleid;
- Toeslagbeleid.

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten volgen uit de kwalitatieve risicohouding ²⁾ die het fonds in 2015 heeft bepaald en is vastgelegd in de ABTN van het fonds.

De belangrijkste bevindingen hiervan zijn:

- De populatie van het pensioenfonds bestaat uit relatief veel gepensioneerden. Theoretisch past hier een beperktere risicobereidheid bij, daar oudere deelnemers over minder restverdien capaciteit beschikken om tegenvallers op te vangen.
- Het fonds wenst een stabiele premie voor deelnemer en werkgever.
- De toekomst van het pensioenfonds is onzeker.

1) Een verdere analyse van de impact die de mogelijke risico's met zich meebrengen en hoe deze de beleidsdoelstellingen van het fonds kunnen beïnvloeden staan beschreven in het crisisplan dat door het fonds in 2015 is opgesteld en in 2017 geactualiseerd. Van belang op de verscheidene beleidsinstrumenten is ook de in het crisisplan genoemde kritische dekkingsgraad.

2) Meer informatie over de vereisten voor het pensioenfonds inzake de Risicohouding volgt later in dit hoofdstuk.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2015 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot onderstaand beleid (fondsspecifiek).

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2018)	Premie als percentage salarissom	Voorwaardelijke Toeslagverlening actieven, pensioengerechtigden en slapers (prijsindex)	Beleggingen
Boven de indexatie DG/ Strategisch vereiste dekkingsgraad (hoogste is leidend)	BDG \geq 122,8%	Kostendeckende premie (gedempt)	Volledige toeslagverlening inclusief inhaaltoeslag	Beleggingsplan 2018-2019: Matching portefeuille 55% Return portefeuille 45% Renteafdekking 52,5% Valuta afdekking: USD, AUD, JPY, GBP voor 100%
Boven de toeslagdrempel, maar onder de indexatie DG	BDG \geq 110,0% BDG < 122,8%		Gedeeltelijke toeslag (lineair oplopend)	
Boven de ondergrens, maar onder de toeslagdrempel	BDG \geq 104,1% BDG < 110,0%		Geen toeslag	
Onder de ondergrens	BDG < 104,1%		Lange termijn herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen minimaal tijdsevenredig)	

Hierbij dient opgemerkt te worden dat onder het huidige Financiële Toetsingskader (FTK) het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen. Hierdoor beperkt het fonds onvoorziene risico's voor wat betreft het te voeren premie- en toeslagbeleid.

Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's

Het resulterende beleggingsbeleid kent, in overeenstemming met de uitgevoerde kwalitatieve risicohouding en het premiebeleid en toeslagbeleid, een gemiddeld risicoprofiel. Met behulp van het beleggingsbeleid kan een verdere beleidsmatige toelichting gegeven worden over hoe het fonds met de belangrijkste financiële risico's omgaat. Volledigheidshalve wordt ook vermeld welk beleid het fonds voert rondom de niet-financiële risico's.

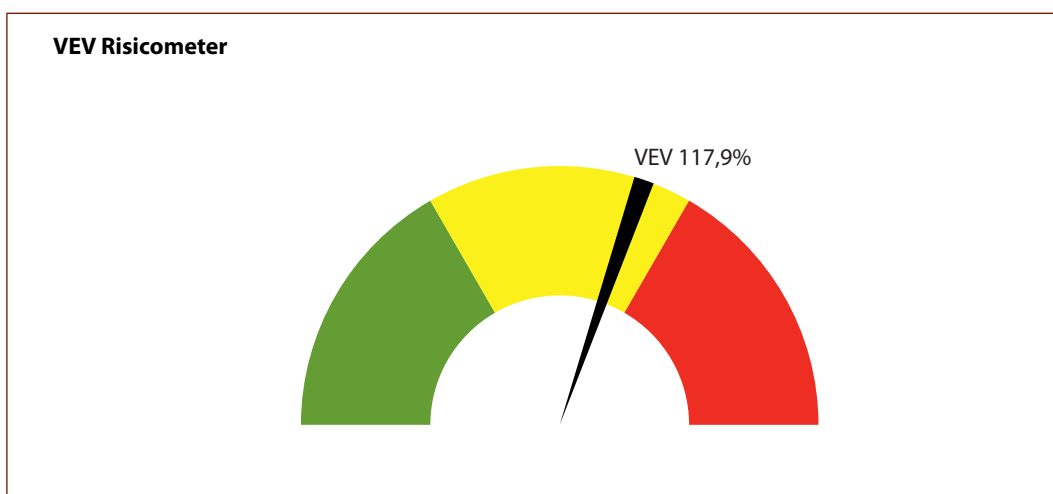
Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Uit ALM-studies komt naar voren dat de financiële positie van het fonds zeer gevoelig is voor schommelingen in de rente. De rentegevoeligheid van de beleggingsportefeuille komt niet overeen met de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Om de gevoeligheid voor een daling van de nominale rente te verkleinen, wordt 52,5% van de ex-ante gevoeligheid voor een nominale renteschok op alle looptijden van de pensioenverplichtingen op marktwaarde (gewaardeerd op basis van de nominale swapcurve zonder UFR) afgedekt.
Marktrisico (S2, S4)	Onderdeel van de investment beliefs van het pensioenfonds is diversificatie. Diversificatie zorgt voor spreiding van het risico. Door deze diversificatie wordt het marktrisico vermindert. Het fonds belegt niet in grondstoffen.

Financiële risico's	Definitie
Valutarisico (S3)	Afdekken van het valutarisico verlaagt doorgaans het kortermijnrisicoprofiel van het fonds omdat zo –stress-situaties daargelaten– de volatiliteit van de jaarlijkse beleggingsrendementen verlaagd wordt. Vanuit langetermijnperspectief gezien kan valutaafdekking een minder positieve werking hebben. Voor het fonds geldt dat het valutarisico voor beleggingen in Amerikaanse en Australische dollars, Japanse yens en Britse ponden voor 100% wordt afgedekt. Opkomendemarktenaandelen worden voor 60% als Amerikaanse dollar beschouwd en voor dat deel afgedekt.
Kredietrisico (S5)	Alvorens investeringen worden aangegaan in kredietgevoelige beleggingen wordt de belegging gecontroleerd op haar rating. Het fonds belegt niet in kredietgevoelige beleggingen met een slechte rating (bijvoorbeeld below investment grade). Daarnaast wordt getracht door voldoende spreiding over de verschillende instrumenten aan te brengen de impact van dit risico op de dekkingsgraad te minimaliseren.
Actief beheer risico (S10)	Conform het marktrisico wordt dit risico grotendeels tegengegaan door de goede spreiding binnen de portefeuille van het fonds.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het pensioenfonds wil niet het risico dragen voor arbeidsongeschiktheid en kortleven. Deze risico's zijn derhalve verzekerd.
Liquiditeitsrisico (S7)	Het pensioenfonds is zich bewust van het liquiditeitsrisico. Om die reden is het grootste gedeelte van de portefeuille belegd in liquide en gemakkelijk verhandelbare categorieën en markten. De (liquide) pools van BSG kennen een dagelijkse uittreding.

Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het fonds heeft de pensioenadministratieactiviteiten uitbesteed aan AZL N.V. De vermogensbeheeractiviteiten zijn uitbesteed aan BSG. Het fonds vormt zich jaarlijks een oordeel over de financiële gezondheid van AZL en BSG aan de hand van de jaarverslagen van AZL en BSG. Het fonds heeft beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding. Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid vastgesteld. Het uitbestedingsrisico vormt een belangrijk aandachtsgebied voor het fonds. Het fonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders deze risico's beheersen. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van diverse maand-, kwartaal- en/of jaarrapportages van de externe uitvoerders, zoals SLA-rapportages, beleggingsrapportages, rapportages niet-financiële risico's en ISAE 3402 rapportages. Daarnaast voert het fonds jaarlijks evaluatiegesprekken met de externe uitvoerders.
Operationele risico's	Het fonds beheert dit risico mede door de ISAE 3402 rapporten die het fonds van de uitvoerders ontvangt. Het fonds verkleint het operationele risico daarnaast door het vastleggen van functiescheidingen, bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden, evenals het beoordelen van de werking van de beheersmaatregelen, mede aan de hand van de bevindingen van de externe accountant. Daarnaast heeft het fonds uitbestedingsovereenkomsten met betrokken partijen afgesloten.
Compliance risico	Het fonds heeft gedetailleerde SLA's afgesproken met haar uitvoerders. Daarnaast heeft het fonds een compliance officer aangesteld die toeziet op de gedragscode door het bestuur van het fonds.

Niet-financiële risico's	Definitie
Reputatierisico	Om dit risico te beperken heeft het fonds een integriteitsbeleid vastgesteld evenals een communicatiebeleid waarin transparante communicatie naar haar belanghebbenden voorop staat.

De financiële risico's die het fonds loopt in combinatie met het door het fonds gekozen beleid om deze risico's tegen te gaan zijn objectief meetbaar aan de hand van de hoogte van de vereiste dekkinggraad. Onderstaande VEV risicometer toont aan dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds een relatief gemiddeld risico kent met een strategisch vereiste dekkinggraad van 117,9%.

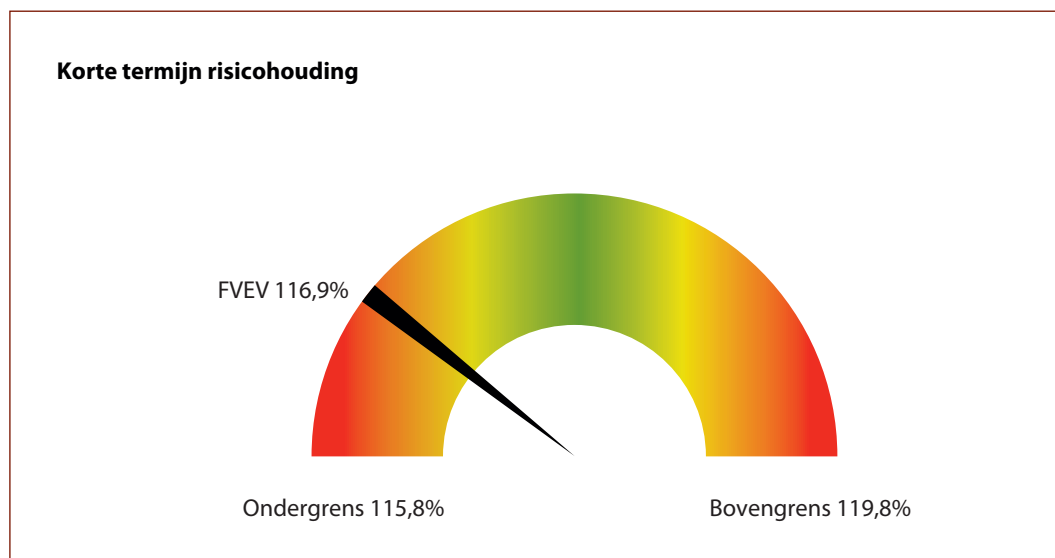

Controle op het gevoerde beleid

Op grond van het FTK moet continu gemonitord en aan de deelnemers gecommuniceerd worden of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

Korte termijn risicohouding

Op basis van de strategische vermogensverdeling van het fonds bedraagt de vereiste dekkinggraad 117,9%. De korte termijn risicohouding wordt weergegeven als een bandbreedte rond het strategisch vereist eigen vermogen. Het fonds heeft een bandbreedte van plus of min 2%-punt ten opzichte van het strategisch vereist eigen vermogen vastgesteld. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkinggraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Eind 2018 bedraagt de feitelijk vereiste dekkinggraad 116,9%.

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar in de haalbaarheidstoets gekeken wordt, is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- De situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen;
- De situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad;
- De situatie van een slechtweersscenario van de feitelijke dekkingsgraad.

In 2015 heeft het fonds aan deze wettelijke verplichting voldaan via de aanvangshaalbaarheidstoets. Dit heeft geleid tot een pensioenresultaat van 88% vanuit de situatie dat aan de feitelijke dekkingsgraad wordt voldaan.

Het fonds heeft vanuit de feitelijk financiële positie van het pensioenfonds per 1 januari 2018 een haalbaarheidstoets laten uitvoeren teneinde te laten zien dat het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau in voldoende mate aansluit bij de door het fonds gewekte verwachtingen over het pensioenresultaat, rekening houdend met de gekozen ondergrens.

Hiermee wordt inzichtelijk dat:

- a. Het verwachte pensioenresultaat boven de vastgestelde ondergrens ligt;
- b. De afwijking voor het verwachte pensioenresultaat in het slechtweersscenario ten opzichte van het verwacht pensioenresultaat op basis van de feitelijke financiële positie niet buiten de maximale afwijking valt.

Aanvullend heeft het pensioenfonds zoals eerder vermeld in 2015 een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd waarbij wordt getoetst dat:

- a. Het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft om in geval van een eventueel reservetekort binnen de looptijd van een herstelplan te voldoen aan het vereiste eigen vermogen;
- b. Dat het fonds een realistisch premiebeleid heeft. Sociale partners treden elk jaar in overleg om een kostendekkende premie vast te stellen. Deze werkwijze is niet makkelijk te modelleren in de haalbaarheidstoets waardoor het lijkt dat het premiebeleid in de haalbaarheidstoets over de gehele berekeningshorizon van 60 jaar niet voldoende realistisch en haalbaar is.

Wanneer er zich significante wijzigingen van de pensioenregeling, de te gebruiken scenario's en dergelijke voordoen dient het fonds opnieuw een aanvangshaalbaarheidstoets uit te voeren.

Risicoanalyse transitie

Voor het beheersen van de risico's die verband houden met de overdracht van de pensioenaanspraken van PSL naar Pensioenfonds Detailhandel heeft het bestuur van PSL in haar vergadering van 23 augustus 2018 een analyse van de transitierisico's en bijbehorende beheersmaatregelen vastgesteld. Het bestuur PSL heeft de risico's beoordeeld op de kans waarop het risico zich kan voordoen en de impact als er geen beheersmaatregelen worden getroffen. Uitgangspunt hierbij was dat deelnemers en werkgevers nagenoeg geen hinder mogen ondervinden van de overgang naar Pensioenfonds Detailhandel.

Risicobeheersing heeft doorlopend plaatsgevonden, zowel binnen de aangestelde projectgroepen als ook bij de stuurgroep.

De stuurgroep transitie heeft op continue basis de effectiviteit van de beheersing gemonitord. De verslagen van de stuurgroep overleggen zijn besproken in de bestuursvergaderingen. Vastgesteld kan worden dat alle beheersmaatregelen bij voorziene risico's op het gebied van governance, communicatie, continuïteit en complexiteit aanwezig waren. Het gehele proces is dermate goed verlopen dat de beheersmaatregelen niet of nauwelijks hebben hoeven functioneren.

Naast de beschrijving van de risico's zijn ook in de bestuursvergadering van 23 augustus 2018 de zogenaamde "fall-back" scenario's besproken waarop teruggevallen kan worden als risico's zich voordoen, PSL heeft geen beroep op de fall back scenario's gedaan, Pensioenfonds Detailhandel heeft tijdig de administratie van deelnemers, werkgevers en uitkeringen per 1-1-2019 kunnen aanvangen met de aangeleverde informatie vanuit PSL.

Toekomstparagraaf

Het fonds is met ingang van 1 januari 2019 een pensioenfonds in liquidatie. De vereffenaars zullen nog een groot aantal zaken moeten regelen om de liquidatie af te wikkelen. Aan de hand van een plan van aanpak worden de verschillende werkzaamheden opgepakt. Zo zal de definitieve overdrachtswaarde worden vastgesteld en verrekend met Pensioenfonds Detailhandel. Het resterende liquidatiesaldo zal worden aangewend voor de toekenning van een eenmalige toeslag. DNB zal toezicht houden op alle te zetten stappen en het fonds moet ook regelmatig rapporteren aan DNB. Als alle benodigde formaliteiten en acties zijn uitgevoerd zal in een vergadering in het derde kwartaal van 2019 het liquidatieverslag worden vastgesteld en zal, nadat DNB te kennen heeft gegeven dat het toezicht op het fonds is beëindigd, uitschrijving bij de Kamer van Koophandel volgen.

Vastgesteld te Tilburg, 21 juni 2019.

Het bestuur

mw. mr. C.H. Soons
(voorzitter)

dhr. H.J. Wuyten
(secretaris)

dhr. N. Altundal

dhr. drs. P.H.C. van Drunen

dhr. mr. H.C.P.J. van Herpen

dhr. A.J.M. Jansen AAG

dhr. drs. H.A. Kempen

dhr. drs. H.W.J. Wendel

Rapportage Raad van Toezicht

Rapportage Raad van Toezicht

Inleiding

Deze rapportage bevat de bevindingen en aanbevelingen van de raad van toezicht (RvT) inzake Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder-, en Lederwarenindustrie (pensioenfonds) over de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018.

De eerste helft van 2018 werd de RvT gevormd door mevrouw Mechteld Hendriks en de heer Christiaan Tromp. Daarnaast was er een vacature. Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft, ter vervulling van deze vacature, in het tweede kwartaal van 2018 de heer Dick Wenting bindend voorgedragen aan het bestuur. Het bestuur was van mening dat voldaan werd aan het functieprofiel en heeft de voorgenomen benoeming aangemeld bij DNB. De heer Wenting heeft vanaf dat moment als toehoorder deelgenomen aan de diverse vergaderingen van de RvT. In juli 2018 is de goedkeuring van DNB ontvangen. Vanaf dat moment bestond de RvT weer uit het gewenste aantal van drie personen.

Algemene opdracht

De RvT houdt toezicht op:

- Het beleid van het bestuur
- De algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds
- Adequate risicobeheersing
- Evenwichtige belangenafweging door het bestuur

Verder heeft de RvT een goedkeuringsrecht bij een aantal besluiten van het bestuur, onder meer bij het besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening en bij het besluit tot collectieve waardeoverdracht en liquidatie. De RvT legt verantwoording af over zijn taken en de uitoefening van zijn bevoegdheden aan het VO en aan het bestuur.

De RvT betreft bij het uitvoeren van zijn taak, naast de Pensioenwet, ook de Code Pensioenfondsen en de VITP-Toezichtcode.

Aanpak en werkwijze

De RvT stelt jaarlijks een plan van aanpak op met daarin de aandachtspunten voor het intern toezicht. Het plan van aanpak 2018 is met het (dagelijks) bestuur en het VO besproken.

De RvT heeft naast zijn eigen bijeenkomsten gesprekken gevoerd met het (dagelijks) bestuur en het VO. Daarnaast heeft de RvT gesproken met de adviserend actuaire, de certificerende actuaire en de accountant van het pensioenfonds.

Naast de informatie die verkregen is uit deze gesprekken en bijeenkomsten heeft de RvT diverse documenten van het secretariaat van het pensioenfonds ontvangen. De RvT heeft ook gebruik gemaakt van het bestuurdersportaal. Tot slot heeft de RvT een gesprek gehad met de compliance officer van het pensioenfonds.

Omdat 2018 grotendeels in het teken stond van de toekomst van het fonds is deze rapportage gesplitst in een deel 'reguliere bedrijfsvoering' en een deel 'toekomst PSL'.

Reguliere bedrijfsvoering

Functioneren van het bestuur en de governance

In 2018 is de heer Altundal benoemd als nieuw bestuurslid. Hierbij is de RvT door het bestuur tijdig en op juiste wijze betrokken. De RvT is, als onderdeel van het benoemingsproces, in de gelegenheid gesteld om een gesprek met de heer Altundal te houden.

Mevrouw Soons en de heer Van Herpen zijn in 2018 herbenoemd als bestuurslid. Bij de herbenoeming van mevrouw Soons heeft de RvT geconstateerd dat de maximale zittingsduur zoals voorgeschreven en bedoeld in de Code Pensioenfondsen is overschreden. Het bestuur heeft de motivering voor de herbenoeming in de bestuursvergadering besproken en in de notulen vastgelegd. De RvT heeft desbetreffende functieprofielen goedgekeurd.

De RvT ziet dat het bestuur een team vormt, respectvol met elkaar omgaat en de werkdruk zoveel mogelijk evenredig probeert te verdelen.

Naleving van de Code Pensioenfondsen

In 2018 is er een nieuwe Code Pensioenfondsen gepubliceerd. Ook de nieuwe Code Pensioenfondsen legt geen verplichtingen op maar gaat uit van het principe 'pas toe of leg uit'.

Alhoewel de Code voorschrijft dat de RvT bij voorkeur aan de hand van de acht verschillende thema's uit de Code in het jaarverslag rapporteert op welke wijze de Code binnen het pensioenfonds wordt nageleefd en toegepast, wijkt de RvT hiervan af aangezien het bestuur elders in het bestuursverslag over 2018 al aan de hand van de acht thema's heeft gerapporteerd over de naleving van de nieuwe Code Pensioenfondsen. De RvT heeft hiervan kennisgenomen en heeft de volgende opmerkingen:

- voor wat betreft de maximale zittingsduur wordt gemotiveerd afgeweken van de Code
- de benoemingsprocedure voor leden van de RvT is in de loop van 2018 in lijn gebracht met de Code Pensioenfondsen

Beide elementen worden toegelicht in de rapportage van het bestuur over naleving van de Code Pensioenfondsen.

Evenwichtige belangenafweging

Bij ieder bestuursbesluit dienen de belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers evenwichtig afgewogen te worden. De RvT constateert dat de bestuursleden handelen in het belang van het pensioenfonds als een geheel, waarbij het bestuur zich bewust is van de belangen van de stakeholders. De evenwichtige belangenafweging komt onder andere tot uiting in de vastlegging van de besluitvorming.

Premie, dekkingsgraad, toeslag

De actuele dekkingsgraad was per eind 2017 116,1% en is per eind 2018 111,1%. In 2017 lag de feitelijke premie circa EUR 1,5 miljoen onder de zuiver kostendekkende premie. In 2018 was dit verschil 1,1 miljoen. Per eind 2017 is een bescheiden toeslagverlening verleend. Per eind 2018 was dit in verband met de overdracht van het fonds niet meer aan de orde.

Constatie van de RvT: De feitelijke premie was juridisch dekkend. Het niet verlenen van toeslag is door het bestuur verantwoord en gemotiveerd.

Risicomanagement

Het risicomanagement ligt op een standaard niveau en is in verband met de korte horizon van het fonds bewust niet verder doorontwikkeld. Het risicomanagement is duidelijk in het jaarverslag verantwoord. Er is onder meer aandacht geweest voor de

strategische risico's (relatief oude populatie fonds, stabiele premie gewenst, onzekere toekomst). In 2018 is het Integraal Risico Management-document verder vormgegeven, dit is ook aan de RvT voorgelegd ter bespreking. De RvT heeft hierop positief gereageerd waarbij aandacht werd gevraagd voor inrichting IORP II. De 2e-lijns risicomanagementfunctie ligt bij de CRM-commissie en is daarmee naar de mening van het bestuur in het kader van IORP voldoende geborgd. De RvT kan zich vinden in dit standpunt, mede gezien de verwachting dat het fonds vanaf 2019 geen pensioenverplichtingen meer zal hebben. De RvT is van mening dat vooralsnog de risicorapportage voldoende adequaat is. Met behulp van de RiskMap wordt toegezien op de beheersing van de financiële risico's terwijl de beheersing van de niet-financiële risico's wordt gemonitord door de CRM-commissie. Het dashboard Risico's IRM is goed ingericht volgens de lijn van bruto risico's – beheersingsmaatregelen – netto risico's.

Vermogensbeheer

Bij een toekomstige transitie van het vermogensbeheer c.q. het overdragen van de beleggingen is het van belang om goede expertise binnen het bestuur te hebben. De RvT constateert dat, mede door eerdere aanbevelingen van de RvT, de kennis en de expertise van het bestuur op het gebied van vermogensbeheer naar een goed niveau is ontwikkeld. Ook bij de overdracht van de beleggingen naar Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Detailhandel (Detail) is deze kennis onontbeerlijk. Het vermogensbeheer heeft in 2018 in belangrijke mate de aandacht gevraagd voor hoe te komen tot een goede transitie naar Detail. De onderhandelingen hierover zijn door het pensioenfonds goed afgehandeld. Waar mogelijk is gekozen voor 'in-kind' transitie. Daarnaast is met name gedurende het laatste halfjaar van 2018 aandacht geweest voor het afdekkingsbeleid van zowel het pensioenfonds (PSL) als Detail. Zo zijn er, mede op verzoek van de raad, diverse scenario's opgesteld bij mogelijke veranderingen van de rente en de gevolgen hiervan voor de transitie.

Toekomst pensioenfondsen

Het jaar 2018 heeft grotendeels in het teken gestaan van de discussie en de besluitvorming omtrent de toekomst van het pensioenfonds. Mede op verzoek van de RvT heeft het bestuur diverse informatieve bijeenkomsten georganiseerd voor de betrokken gremia, waarbij telkens de laatste stand van zaken werd toegelicht. Tevens was er tijdens deze bijeenkomsten gelegenheid tot het stellen van vragen. Dit is een goede manier gebleken om iedereen op de hoogte te houden van de meest recente ontwikkelingen.

Het bestuur heeft het mogelijk gemaakt dat de adviseur die betrokken was bij het toekomstproces en de uiteindelijke transitie, aanwezig was bij de vergaderingen van de RvT om een toelichting te geven op diverse onderwerpen. De RvT heeft dit op prijs gesteld en als nuttig ervaren.

In mei 2018 heeft het bestuur van het pensioenfonds de RvT gevraagd om goedkeuring te verlenen aan het verzoek tot collectieve waardeoverdracht van alle opgebouwde pensioenaanspraken bij het pensioenfonds per 31 december 2018 naar Detail. De RvT heeft het verzoek besproken in zijn eigen vergadering en in diverse overleggen met een afvaardiging van het bestuur. Naar aanleiding hiervan heeft de RvT een brief verstuurd aan het bestuur waarin de RvT heeft aangegeven een positieve grondhouding te hebben met betrekking tot de liquidatie van het pensioenfonds, alsmede met betrekking tot de collectieve waardeoverdracht van alle pensioenverplichtingen per 31 december 2018 van het pensioenfonds naar Detail. De RvT heeft wel enkele voorbehouden gemaakt om voldoende comfort bij het gevolgde proces te krijgen. De belangrijkste voorbehouden betroffen:

- Dat een nadere onderbouwing wordt gegeven van de scores die het bestuur heeft gegeven aan mogelijke toekomstscenario's voor het pensioenfonds. Deze onderbouwing is door het bestuur aangeleverd waardoor de RvT voldoende comfort heeft verkregen bij het besluit van het bestuur om te kiezen voor een collectieve waardeoverdracht naar Detail.
- Het opstellen van een gevoeligheidsanalyse van het renterisico, zowel van het pensioenfonds als van Detail. Het bestuur heeft deze analyse opgesteld en gedeeld met de RvT. De RvT heeft vastgesteld dat hiermee aan dit voorbehoud tegemoetgekomen is.
- Het opstellen van een fall back scenario: wat is het plan indien de overdracht naar Detail onverhoopt geen doorgang krijgt? Het bestuur heeft een plan B opgesteld, parkeerlijst genoemd, met te ondernemen acties indien plan B actief wordt, waarmee ook aan dit voorbehoud tegemoetgekomen is.

De RvT heeft bij brief van 31 juli 2018 zijn goedkeuring gegeven aan de voorgenomen collectieve waardeoverdracht naar Detail. De RvT is van mening dat in het besluitvormings-proces het bestuur de benodigde zorgvuldigheid heeft betracht door tijdig het VO en de RvT te voorzien van informatie ten behoeve van het uiteindelijke verzoek om advies dan wel goedkeuring.

Bij brief van 5 december 2018 heeft DNB ingestemd met de uitvoering van de voorgenomen collectieve waardeoverdracht. Sinds eind 2018 heeft het fonds de status van 'in liquidatie'.

In december 2018 heeft de RvT onder meer kennisgenomen van de tijdsplanning 'stappenplan liquidatie'. Op grond van dit plan en diverse andere documentatie is de RvT van mening dat er een degelijke aanpak voor het liquidatietraject voorligt.

Het jaar 2019 zal in het licht staan van de volledige overdracht en liquidatie van het pensioenfonds. Aangezien het pensioenfonds te allen tijde op een integere en bestendige wijze bestuurd dient te worden, zal de RvT tot en met de uitschrijving bij de Kamer van Koophandel hier op blijven toezien. Hiertoe heeft de RvT een toezichtsplan opgesteld ter bevordering van efficiënt en effectief toezicht en een goede samenwerking met het bestuur en het VO.

Tot slot

Met deze rapportage rapporteert de RvT aan het bestuur en legt de RvT verantwoording af aan het VO. De RvT heeft kennisgenomen van het jaarverslag over 2018 en heeft op 21 juni 2019 zijn goedkeuring verleend aan het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening en het jaarverslag 2018.

De raad van toezicht:

Mechteld Hendriks (voorzitter), Christiaan Tromp en Dick Wenting

Reactie bestuur op de rapportage van de raad van toezicht 2018

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van de Raad van toezicht en heeft de leden dan ook voortdurend aangehaakt bij de voortgang van de liquidatie en waardeoverdracht en kan zich hierin vinden. De genoemde bevindingen zijn meegenomen in de keuzes die gemaakt moesten worden inzake de overdracht en liquidatie van het fonds in de afgelopen periode. Het bestuur dankt de leden van de raad van toezicht voor het in haar gestelde vertrouwen bij de voorbereiding op het traject naar de uiteindelijke liquidatie.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel van het Verantwoordingsorgaan (VO) over het door het pensioenbestuur gevoerde beleid in 2018

Inleiding

Op grond van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen (Wvbp) legt het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie (PSL) verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan van PSL (hierna VO).

Het VO is bevoegd jaarlijks een oordeel te geven over:

- het handelen van het bestuur in algemene zin;
- het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar;
- beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben.

Het bestuur van PSL heeft het VO verzocht om een oordeel te geven over het door het bestuur gevoerde beleid in 2018.

Werkwijze 2018

In 2018 heeft het VO vier vergaderingen gehouden. Verder is er eenmaal een vergadering geweest van het VO met de Rvt, de accountant en de waarmede actuaaris ter voorbereiding van de bespreking van het jaarwerk 2017 met het bestuur. Vervolgens is tijdens de bestuursvergadering op 14 juni 2018 het jaarwerk over het boekjaar 2017 besproken in het bijzijn van het VO, de Rvt, de waarmede actuaaris, de adviserend actuaaris, de accountant en de uitvoeringsorganisatie AZL.

Daarnaast was er driemaal overleg tussen het dagelijks bestuur (DB) en het VO. Het DB heeft dit overleg mede gebruikt om het VO uitgebreid te informeren over het belangrijkste thema voor het fonds in 2018: de toekomst van PSL. Tevens heeft het VO 3 informatiebijeenkomsten bijgewoond, die zijn georganiseerd door de Werkgroep Toekomst PSL om bestuur, VO en Rvt te informeren over de actuele stand van zaken in het proces van voorgenomen liquidatie en CWO.

De belangrijkste onderwerpen, die in 2018 door het VO zijn behandeld, zijn:

- de toekomst van het fonds, gezien in het licht van voorgenomen liquidatie van het fonds en CWO;
- de invulling van de vacatures in het VO en de Rvt;
- de invulling van de vacatures in het bestuur.

Teneinde haar taak te kunnen vervullen, heeft het VO de volgende informatie van het bestuur van PSL ontvangen: de verslagen van de bestuursvergaderingen, de besluitenlijst van het bestuur, de goedgekeurde notulen van de bestuurscommissies, de diverse concept jaarstukken over 2018, besluitvorming in het kader van beleidswijzigingen en (voorgenomen) besluitvorming over de onderwerpen, waarover het VO adviesrecht heeft.

Het VO heeft de competentiematrix in 2018 opnieuw ingevuld, op verzoek van het bestuur.

In goed onderling overleg met het VO is een vergaderplan voor 2018 vastgesteld. Waar mogelijk werden data van vergaderingen gekoppeld aan data met overleggen met bestuur, WT en/of Rvt. Dat werkte erg prettig.

Bevindingen van het VO over het handelen van het bestuur in algemene zin in 2018

- Het VO is van mening dat het bestuur constructief, gestructureerd en deskundig werkt aan het besturen van het fonds, de ontvangen adviezen van het VO meeneemt in haar besluitvorming en zich naar het VO verantwoordt met steekhoudende argumenten als bestuursbesluiten afwijken van het door het VO gegeven advies.
- Het VO vindt evenredige belangenbehartiging essentieel en constateert dat het bestuur in haar besluitvorming de belangen van alle belanghebbenden steeds meeweegt.
- Het VO constateert dat het bestuur zich proactief heeft opgesteld inzake informatieverstrekking aan het VO in 2018. Als schriftelijke informatie nog niet beschikbaar was, werd het VO, indien mogelijk, tijdig mondeling geïnformeerd over de actuele stand van zaken.
- Het VO is wel van mening dat het bestuur in 2018 vroegtijdiger had moeten communiceren over het aflopen van zittingsperiodes van leden van de verschillende gremia van het fonds en ruim voor het verstrijken van de einddatum van de zittingsperiode had moeten starten met de daaraan gekoppelde vacaturestelling c.q. (her)benoemingsprocedure.
- Het VO ontvangt in 2018 van het bestuur tijdig antwoord op haar vragen en ontvangt waar nodig van het bestuur aanvullende informatie ter verduidelijking van het antwoord.
- Het VO vindt de samenwerking met het bestuur in 2018 goed van kwaliteit en spreekt haar vertrouwen uit over de samenwerking met het bestuur/vereffenaars in 2019.

Bevindingen van het VO over het door het bestuur (uit)gevoerde beleid in 2018

Het bestuur heeft in 2018 de focus gelegd op de volgende onderwerpen:

1. het centrale thema in 2018 betrof de toekomst van het fonds (opdracht van cao partijen tot streven naar aansluiting per 01-01-2019 bij een groter bedrijfstakpensioenfonds);
2. de invulling van de vacatures in het VO en de Rvt;
3. de invulling van de vacatures in het bestuur.

1. de toekomst van het fonds

PSL is een klein pensioenfonds. Dat maakt het moeilijk en duur om zelfstandig te blijven bestaan. De overheid stelt steeds meer en strengere eisen aan bestuur en toezicht. De kosten nemen toe en dat geeft op korte termijn een nadelig effect op de (opgebouwde en nog op te bouwen) pensioenrechten van alle belanghebbenden. De pensioenpremie stijgt, ondanks versoering van de pensioenregeling, en dat is niet in het belang van actieven en werkgevers.

Het bestuur heeft de toekomstverwachting van het fonds dan ook al een aantal jaren op de agenda staan en geeft hieraan steeds meer prioriteit.

Cao partijen hebben eind 2017 aan het pensioenbestuur kenbaar gemaakt dat zij wensen dat met ingang van 01-01-2019 PSL overgaat naar een groter pensioenfonds. PSL heeft eind 2017 nog steeds een relatief sterke financiële positie en dat is een goed uitgangspunt bij gesprekken met andere fondsen. Het bestuur heeft daarom besloten in 2018 over te gaan tot concrete voorbereiding van liquidatie van het fonds en Collectieve Waarde Overdracht (CWO).

- Het bestuur heeft de Werkgroep Toekomst (WT) allereerst opdracht gegeven om te onderbouwen welk toekomstscenario het beste recht doet aan evenwichtige belangen van alle belanghebbenden binnen het fonds (zelfstandig blijven, fuseren met andere fondsen van gelijke grootte, fuseren met een groter fonds, opgaan in een algemeen fonds, of omzetten in een pensioenverzekering of beschikbare premieregeling).

De werkgroep Toekomst heeft de verschillende toekomstscenario's onderzocht en een onderbouwd advies gegeven aan het bestuur om te kiezen voor het overgaan van PSL naar een groter bedrijfstakpensioenfonds. Het VO staat achter deze keuze.

- Vervolgens is onderzocht of dit voor alle belanghebbenden (actieven, slapers en gepensioneerden) de beste keuze is. Daarna zijn enkele fondsen eenduidig vergeleken op basis van vooraf vastgestelde relevante toetsingscriteria en bleek overgaan naar Bedrijfstakpensioenfonds Detailhandel (BPF-D) de beste optie voor alle belanghebbenden. Het VO constateert dat het bestuur bij het kiezen van een overnemende partij de belangen van alle belanghebbenden zorgvuldig en evenredig heeft meegewogen. Dat heeft geleid tot een weloverwogen besluit van cao partijen (voor actieven) en van het bestuur (voor slapers en gepensioneerden) voor CWO naar BPF-D.

- Een aansluiting bij een ander pensioenfonds vraagt om een zorgvuldige aanpak en kost veel tijd. De DNB heeft een stappenplan ontwikkeld en eist dat alle stappen in dit plan worden opgevolgd. Daarom heeft het bestuur besloten een externe transitie-manager aan te stellen, die ervaring heeft met het proces van liquidatie en CWO conform het stappenplan van de DNB. Het VO vindt dat een verstandig besluit.

Het VO is, samen met de Rvt, door het bestuur, de WT en de transitie-manager goed en tijdig geïnformeerd over de voortgang in het stappenplan van DNB en volgt de ontwikkelingen nauwgezet, waarbij de focus van het VO ligt op een vergelijkbare pensioenregeling bij BPF-D voor actieven met een voor werkgevers en werknemers acceptabele pensioenpremie, het borgen van de opgebouwde en nog op te bouwen pensioenrechten, en op de evenwichtige belangenafweging van alle belanghebbenden bij de collectieve waardeoverdracht en liquidatie van het fonds.

Het bestuur heeft in 2018 al haar verantwoordelijkheden inzake het opstellen en uitvoeren van goed bestuursbeleid gedragen, zoals zij dat altijd heeft gedaan. Zo zijn in het kader van de AVG verwerkersovereenkomsten gesloten en zijn het risicomanagement, de governance en de ABTN geactualiseerd en geoptimaliseerd. Een aantal beleidszaken zijn in 2018 'geparkeerd', omdat besluitvorming over deze zaken niet relevant is als liquidatie en CWO in 2019 doorgaat. Zowel Rvt als VO zijn hierover goed geïnformeerd en zijn door het bestuur bij die besluitvorming betrokken.

2. *Vacatures in het VO en de Rvt*

In 2018 is de sollicitatieprocedure gestart voor twee door het bestuur formeel vastgestelde vacante zetels in het VO, vanwege het aflopen van de zittingsperiodes van mevr. J. van der Velden (vertegenwoordiger actieven) en dhr. J. Hoogenbosch (vertegenwoordiger gepensioneerden). Beiden stelden zich herkiesbaar en aangezien er op de oproep van het bestuur via de gebruikelijke communicatiekanalen zich geen kandidaten voor het VO hebben gemeld, zijn beiden door het bestuur herbenoemd.

Mevr. G. van Bree, die de werkgevers vertegenwoordigt in het VO, heeft haar zetel beschikbaar gesteld en heeft het bestuur verzocht aan werkgevers de keuze voor te leggen een voordracht te doen van een kandidaat als haar opvolger of mevr. van Bree te herbenoemen. Werkgevers hebben zich uitgesproken voor herbenoeming en het bestuur heeft besloten mevr. van Bree te herbenoemen.

In 2018 heeft het VO positief geadviseerd over de door de Rvt voorgestelde kandidaten voor de vacature in de Rvt. Het VO heeft een bindende voordracht voor dhr. Wenting gedaan en het bestuur heeft hem, na goedkeuring van DNB, benoemd en daarmee de vacature ingevuld.

In 2018 heeft het VO een bindende voordracht gedaan inzake de herbenoeming van dhr. Tromp in de Rvt. Het bestuur heeft, conform de voordracht van het VO, dhr. Tromp herbenoemd.

3. *Vacatures in het bestuur*

In 2018 heeft het VO kennis genomen van het bestuursbesluit om dhr. N. Altundal te benoemen tot lid van het bestuur als opvolger van mevr. N. Nuijten. Daarnaast zijn mevr. Soons en dhr. van Herpen herbenoemd. De Rvt is bij benoeming en herbenoeming tijdig en correct betrokken door het bestuur.

Beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben

Het VO vindt het een goede zaak dat het bestuur na CWO aanblijft als vereffenaar tot de liquidatie in de loop van 2019 is afgerond. Leden van het VO waren bereid zitting te nemen in het VO (pensioenplatform) van BPF-D, maar er zijn momenteel geen vacatures. Bij toekomstige vacatures kunnen zij zich alsnog beschikbaar stellen.

Intern toezicht

Met ingang van 1 juli 2014 wordt het intern toezicht bij het fonds door een permanente onafhankelijke Raad van toezicht (Rvt) uitgeoefend. De Rvt legt verantwoording af aan het VO over de uitvoering van zijn taken en bevoegdheden.

Het VO concludeert dat de samenwerking tussen de Rvt en het VO constructief en prettig is geweest in 2018. Beide fondsorganen vullen elkaar aan en hebben voor de vervulling van hun taken behoefte aan onderling overleg, naast het gezamenlijk overleg met het bestuur.

Aan het eind van dit document is een reactie van het VO opgenomen, waarin zij ingaat op de bevindingen van de Rvt in haar rapportage over 2018.

Communicatiebeleid

Het VO is van mening dat het fonds in 2018 voldoende aandacht heeft besteed aan de communicatie met de (gewezen) deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers. Dit komt onder andere tot uiting in de communicatie via de website, de pensioenkranten en de pensioennieuwsbrieven.

Oordeel van het VO over het door het bestuur gevoerde beleid in 2018

Het VO is van oordeel dat het bestuur haar taken in 2018 naar behoren heeft uitgevoerd en is van mening dat het bestuur in 2018 een verantwoord beleid heeft gevoerd, waarbij de focus is gericht op liquidatie van het fonds en Collectieve Waardeoverdracht naar BPF-D. Het bestuur heeft in 2018 gewerkt aan verdere ontwikkeling van haar eigen professionaliteit en heeft gepast gebruik gemaakt van externe deskundigen en van de deskundigheid van de Rvt.

Het VO heeft respect voor de integere en toegewijde rol van het bestuur in het proces van liquidatie en CWO en spreekt hiervoor haar waardering uit.

Reactie van het VO op de bevindingen van de Raad van Toezicht zoals beschreven in haar rapportage over 2018 en de zelfevaluatie van de Rvt

Het VO is van mening dat de Rvt haar toezichthoudende taak integer en gedegen uitvoert en het bestuur deskundig adviseert. Hiermee draagt de Rvt bij aan een doelgerichte bedrijfsvoering door het bestuur en aan een daadkrachtige besluitvorming in het bestuur.

De Rvt informeert zich niet alleen op basis van aangereikte documenten, maar ook door gesprekken te voeren met (dagelijks) bestuur, VO en bij het fonds betrokken deskundigen en daarnaast door het bijwonen van bijeenkomsten van bestuurscommissies, waar besluitvorming wordt voorbereid.

Het VO sluit zich aan bij de bevindingen van de Rvt inzake de reguliere bedrijfsvoering in haar rapportage over 2018, waarbij de Rvt rekening heeft gehouden met liquidatie en CWO in 2019, door in te stemmen met het "parkeren" van een aantal onderwerpen, omdat deze pas na afloop van 2018 actueel zijn en aanpassing / herziening behoeven.

Het VO waardeert de professionele wijze, waarop de Rvt in 2018 haar toezicht heeft uitgevoerd in het proces dat leidt naar liquidatie van het fonds en CWO naar BPF-D.

De door het bestuur georganiseerde informatiebijeenkomsten (mede op advies van de Rvt) en de aanstelling van een ervaren, deskundig transitie-manager door het bestuur (die ook bij de vergaderingen van de Rvt aanwezig was), hebben positief bijgedragen aan het proces.

De Rvt heeft steeds benadrukt dat de keuzes en besluiten van het bestuur in dit proces goed onderbouwd zijn, maar dat deze ook goed moeten worden vastgelegd, zodanig dat alle afwegingen van voors en tegens in alle stappen van het proces van liquidatie en CWO, duidelijk en inzichtelijk zijn voor alle betrokkenen.

Het VO staat achter zorgvuldige en inzichtelijke registratie van alle afwegingen die vooraf zijn gegaan aan keuzes en bestuursbesluiten in dit proces.

Het VO is van mening dat de Rvt met haar kritische vragen en kanttekeningen positief heeft bijgedragen aan een gedegen en goed afgewogen besluitvorming in het bestuur, met de focus op evenwichtige belangenbehartiging van alle belanghebbenden.

Het VO stelt het op prijs dat de Rvt een toekomstplan heeft opgesteld ten einde in 2019 adequaat toezicht te kunnen blijven houden op het bestuur tot liquidatie en CWO volledig zijn afgewikkeld.

Aldus vastgesteld d.d. 21 juni 2019 te Tilburg,

Mevrouw G.D.M. van Bree
Voorzitter VO

Reactie van het bestuur

Het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie geeft op grond van artikel 115a Pensioenwet zijn reactie op het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het door het bestuur gevoerde beleid in 2018.

Het bestuur is tevreden met het oordeel van het verantwoordingsorgaan en onderschrijft dit oordeel. Het bestuur hecht veel waarde aan een goede en tijdige informatievoorziening van het verantwoordingsorgaan en is blij met de constatering van het verantwoordingsorgaan dat het bestuur de ontvangen adviezen van het verantwoordingsorgaan serieus meeweegt in haar besluitvorming en zich naar het verantwoordingsorgaan onderbouwd verantwoordt als bestuursbesluiten afwijken van het door het verantwoordingsorgaan gegeven advies.

Het bestuur dankt de leden van het VO voor alle inzet en vruchtbare samenwerking en de aanbevelingen in het laatste verslagjaar van het fonds.

Aldus vastgesteld en ondertekend namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie d.d. 21 juni 2019.

C.H. Soons
(voorzitter)

H.J. Wuijten
(secretaris)

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2018	2017
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Onroerende zaken		
Onroerend goed in exploitatie	384	350
Aandelen vastgoedfondsen	29.782	32.728
	30.166	33.078
Zakelijke waarden		
Aandelen	86.611	102.285
Vastrentende waarden		
Obligaties	180.234	163.723
Hypotheken	19.050	18.322
	199.284	182.045
Derivaten		
Valutatermijntransacties	0	3.318
Rentederivaten	2.009	13.543
	2.010	16.861
	318.071	334.269
Vorderingen en overlopende activa [2]	849	512
Liquide middelen [3]	666	1.990
	319.586	336.771

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2018	2017
Stichtingskapitaal en reserves		
Reserve algemene risico's [4]	14.302	14.434
Bestemmingsreserve cao-partijen (voorheen WGA-hiaat) [5]	0	1.063
Overige reserve [6]	17.546	32.164
	31.848	47.661
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [7]	286.030	288.672
Kortlopende schulden [8]		
	1.708	438
	319.586	336.771

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten [9]	-425	639
Indirecte beleggingsopbrengsten [10]	-9.606	19.358
Kosten van vermogensbeheer [11]	-480	-586
	-10.511	19.411
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [12]	5.183	4.759
Saldo van overdrachten van rechten [13]	-483	-86
Pensioenuitkeringen [14]	-10.009	-10.130
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [15]		
Toevoeging pensioenopbouw	-3.779	-4.028
Toevoeging indexering en overige toeslagen	2	-1.183
Rentetoevoeging	740	641
Onttrekking voor uitkeringen	10.269	10.305
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	601	603
Wijziging marktrente	-11.356	3.492
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	503	80
Overige mutaties	2.716	2
Wijziging actuariële grondslagen	2.946	0
	2.642	9.912
Herverzekering		
Premies [16]	-214	-248
Uitkeringen uit herverzekering [17]	444	-96
	230	-344
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [18]	-1.830	-1.588
Overige baten en lasten [19]	-1.035	-601
Saldo van baten en lasten	-15.813	21.333

[.] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2018	2017
Bestemming van het saldo		
Reserve algemene risico's	-132	-495
Bestemmingsreserve cao-partijen (voorheen WGA-hiaat)	-1.063	-494
Overige reserve	-14.618	22.322
	-15.813	21.333

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2018	2017
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen van werkgevers en werknemers	4.228	4.026
Uitkering uit herverzekering	27	210
Wegens overgenomen pensioenverplichtingen	10	173
Overige mutaties	2	0
	4.267	4.409
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen, loonheffing, sociale premies en andere inhoudingen	-10.008	-10.132
Wegens overgedragen pensioenverplichtingen	-493	-260
Premies herverzekering	-218	-230
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten en overige	-1.912	-1.778
Overige mutaties	0	-8
	-12.631	-12.408
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	-425	640
Verkopen en aflossingen beleggingen	38.563	143.095
	38.138	143.735
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-30.618	-134.280
Kosten van vermogensbeheer	-480	-586
	-31.098	-134.866
Mutatie geldmiddelen	-1.324	870
Saldo geldmiddelen 1 januari	1.990	1.120
Saldo geldmiddelen 31 december	666	1.990

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toekomst van het pensioenfonds

Voor PSL was 2018 een bijzonder jaar. In het jaar 2018 heeft het bestuur, naar aanleiding van het in 2017 gestarte traject voor het onderzoeken van de toekomstmogelijkheden van het fonds, gekozen voor een collectieve waardeoverdracht primo 2019 van de opgebouwde pensioenen naar Pensioenfonds Detailhandel, gevolgd door een liquidatie van het Fonds (zoals ook toegelicht in bestuursverslag). De toekomstige pensioenopbouw vindt eveneens plaats door Pensioenfonds Detailhandel. PSL zal binnen afzienbare tijd geliquideerd worden. Het bestuur verwacht dat de stichting te allen tijde aan al haar verplichtingen zal voldoen. Het fonds past RJ170 Discontinuïteit en ernstige onzekerheid over continuïteit (herzien 2014) toe bij het opmaken van de jaarrekening 2018. De gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving zijn derhalve niet aangepast ten opzichte van vorig jaar. Er wordt dus niet vooruitgelopen op de grondslagen van Pensioenfonds Detailhandel. De gevolgen van deze overgang komen aan de orde bij de 'gebeurtenissen na balansdatum'. Eindverantwoording wordt afgelegd in het liquidatieverslag. Dat gebeurt naar verwachting in september 2019.

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW 2 Titel 9 toegepast met inachtneming van artikel 146 van de Pensioenwet.

Schattingswijziging 2018

In 2018 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2018, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2018 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2018 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verlaagd met 2.946 als gevolg van deze schattingswijziging. Dit effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening in 2018 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeden en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met

betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de nominale waarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen.

Onroerend goed in exploitatie

Het onroerend goed is gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde 80% van de WOZ-waarde.

Aandelen en aandelen vastgoedfondsen

De ter beurse genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde. Voor niet beursgenoteerde fondsen is dit de intrinsieke waarde.

Obligaties

De beleggingsfondsen in obligaties zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Derivaten en commodities

De derivaten en commodities zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde.

Herverzekering

De overlijdens- en premievrijstellingsrisico's bij langdurige arbeidsongeschiktheid zijn in het verslagjaar herverzekerd bij ElipseLife.

Reserve algemene risico's

De reserve algemene risico's is een reserve voor het opvangen van niet expliciet gekwantificeerde risico's, zoals het algemene bedrijfsrisico en kostenrisico's. Rekening houdend met de prudente grondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen is de hoogte van deze reserve voor 2018 vastgesteld op 5% (2017: 5%) van de voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening.

Bestemmingsreserve CAO-partijen (voorheen WGA-hiaatreserve)

Tot en met boekjaar 2013 was dit een voorziening voor de WGA-hiaatpremie ten behoeve van de WGA-hiaatverzekering. Zolang nog middelen aanwezig zijn, werden de premies voor de WGA-hiaatverzekering hieruit betaald aan de aangesloten werkgevers die hun werknemers hebben verzekerd voor het WGA-hiaat door middel van de verzekering die door CAO-partijen in de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie is afgesloten. CAO-partijen hebben de WGA-hiaatverzekering opgezegd per 31 december 2013. De voorziening is in boekjaar 2014 vrijgevallen. Hiervoor is ultimo 2014 de bestemmingsreserve CAO-partijen (voorheen WGA-hiaat) gevormd. In overleg met CAO-partijen is een plan voor aanwending gemaakt en per 31 december 2018 is de reserve volledig aangewend.

Overige reserve

Het resultaat wordt na mutatie van de reserve algemene risico's en de bestemmingsreserve CAO-partijen aan de overige reserve toegevoegd c.q. onttrokken.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde per balansdatum van de pensioenverplichtingen, volgens de opgebouwde rechtenmethode, inclusief de verstrekte toeslagen jegens deelnemers, gewezen deelnemers, pensioentrekkenden en hun nagelaten betrekkingen, alsmede de verplichtingen uit hoofde van de premievrijstellingsregeling wegens arbeidsongeschiktheid. De berekening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2018 (startjaar 2019) met toepassing van leeftijdsafhankelijke Bpf PSL-ervaringssterfte.

Arbeidsongeschiktheidsvoorziening

80% van de contante waarde van de voor rekening van het fonds komende toekomstige aanspraken.

Gehuwdheid

Vóór pensioendatum: op basis van onbepaald partnersysteem, waarbij sprake is van een gehuwdheidsfrequentie van 100%. Na pensioendatum: op basis van bepaald partnersysteem.

Rekenrente

Rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank per 31 december 2018 (ultimo interne rente 2018: 1,36%, 2017: 1,48%).

Rentetoevoeging

Onder het FTK is de rente gelijk aan de 1-jaarsrente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2018 is deze rente gelijk aan -0,26% (2017: -0,22%).

Leeftijden

Aangenomen wordt dat alle verzekerden geboren zijn op de eerste dag van hun geboortemaand.

Leeftijdsverschil

Voor latente pensioenverplichtingen jegens weduwen en weduwnaars wordt de man drie jaar ouder verondersteld dan de vrouw.

Opslag wezenpensioen

De lasten ter zake van niet-ingegaan wezenpensioen worden gesteld op 6% van de lasten ter zake van het latent weduwe- en weduwnaarspensioen van (gewezen) deelnemers met aanspraken op uitgesteld pensioen. Voor aanspraken op latent partnerpensioen die voortkomen uit de omzetting van ouderdomspensioen ingaand op 62 jaar wordt geen opslag voor wezenpensioen aangehouden.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar gesteld.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een kostenvoorziening begrepen van 6,1% (2016: 6,1%) van de netto voorziening.

Reglementen

Voor een beschrijving van de verschillende reglementen wordt verwezen naar het bestuursverslag.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Voor het onroerend goed wordt de netto huur verantwoord. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van onroerende zaken, aandelen vastgoedfondsen, aandelen, obligaties, leningen op schuldbekentenissen en hypotheekleningen;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden alle kosten opgenomen die verband houden met het beheer en de administratie van de beleggingen.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, zowel voor wat betreft die van de werkgever als die van de deelnemers, en worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen en zijn toegerekend aan het verslagjaar waarin zij uitgekeerd.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen/ (af)lossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2018
Onroerende zaken						
Onroerend goed in exploitatie	350	0	0	0	34	384
Aandelen vastgoedfondsen	32.728	4.343	-5.580	1.900	-3.608	29.782
	33.078	4.343	-5.580	1.900	-3.574	30.166
Zakelijke waarden						
Aandelen	102.285	6.734	-14.835	3.719	-11.293	86.611
Vastrentende waarden						
Obligaties	163.723	19.192	-4.364	781	901	180.234
Hypotheken	18.322	348	0	0	380	19.050
	182.045	19.540	-4.364	781	1.281	199.284
Derivaten						
Valutatermijntransacties	3.318	0	-501	502	-4.671	-1.353
Rentederivaten	13.543	0	-12.414	0	880	2.009
	16.861	0	-12.915	502	-3.791	657
Totaal beleggingen	334.269	30.617	-37.694	6.902	-17.377	316.718
Bij: Herrubricering stand negatieve valutatermijntransacties onder de kortlopende schulden	0	0	0	0	0	1.353
Belegd vermogen activa zijde	334.269	30.617	-37.694	6.902	-17.377	318.071

Er wordt niet rechtstreeks belegd in premiebijdragende ondernemingen. Verder vindt er binnen de fondsen waarin wordt geparticipeerd uitleen van effecten plaats. Tevens is er sprake van collateral op beleggingen ad 7.897.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: Genoteerde marktprijzen. Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt.

Niveau 2: Onafhankelijke taxaties. Onafhankelijke taxaties worden niet toegepast voor de waardering van het indirect onroerend goed.

Niveau 3: NCW-berekening. De netto contante waarde methode wordt gehanteerd voor de derivatenportefeuille.

Niveau 4: Andere methode. Voor fondsbeleggingen in vastrentende waarden, aandelen en vastgoed wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages.

Levelindeling per 31 december 2018

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onafhanke- lijke taxaties	NCW- berekening	Andere methode	Stand ultimo 2018
Vastgoedbeleggingen	28.118	384	0	1.664	30.167
Zakelijke waarden	86.611	0	0	0	86.611
Vastrentende waarden	180.234	0	0	19.050	199.284
Derivaten	-1.353	2.009	0	0	656
Totaal belegd vermogen	293.611	2.393	0	20.714	316.718
Procentueel 2018	92,7%	0,8%	0,0%	6,5%	100,0%
Procentueel 2017	94,5%	0,1%	0,0%	5,4%	100,0%

Het bovenstaande is op basis van look through gepresenteerd.

	2018	2017
[2] Vorderingen en overlopende activa		
Premies		
Dit betreft de nog te vorderen premies van de aangesloten ondernemingen.	365	450
Overige vorderingen en overlopende activa		
– Verzekeringsmaatschappijen	481	59
– Uitkeringen	3	3
	484	62
Alle kortlopende vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal vorderingen en overlopende activa	849	512
[3] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	591	1.452
Depotbanken	75	538
	666	1.990
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. PSL heeft de beschikking over een kredietfaciliteit van 700 bij ING.		
Totaal activa	319.586	336.771

Passiva	2018	2017
Stichtingskapitaal en reserves		
Stichtingskapitaal		
[4] Reserve algemene risico's		
Stand per 1 januari	14.434	14.929
Af: uit bestemming saldo	-132	-495
Stand per 31 december	14.302	14.434
[5] Bestemmingsreserve CAO-partijen (voorheen WGA-hiaat)		
Stand per 1 januari	1.063	1.557
Af: uit bestemming saldo	-1.063	-494
Stand per 31 december	0	1.063
[6] Overige reserve		
Stand per 1 januari	32.164	9.842
Af / bij : uit bestemming saldo	-14.618	22.322
Stand per 31 december	17.546	32.164
Totaal reserves	31.848	47.661
<p>Het minimaal vereiste vermogen bedraagt 104,0% (2017: 104,1%). Het vereiste eigen vermogen bedraagt 117,9% (2017: 118,5%). De dekkingsgraad (exclusief bestemmingsreserve) is 111,1% (2017: 116,1%). De beleidsdekkingsgraad is 115,1% (2017:113,9%).</p>		
Technische voorzieningen		
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
De voorziening pensioenverplichtingen per 31 december voor risico van het pensioenfonds is als volgt opgebouwd:		
- Deelnemers	59.579	59.791
- Gewezen Deelnemers	96.715	91.416
- Pensioengerechtigden	129.466	136.911
- Langdurig zieken	270	554
Totale voorziening pensioenverplichtingen	286.030	288.672

	2018	2017
Het verloop van de voorziening is als volgt:		
Stand per 1 januari	288.672	298.584
Mutaties:		
- Toevoeging pensioenopbouw	3.779	4.028
- Toevoeging indexering en overige toeslagen	-2	1.183
- Rentetoevoeging	-740	-641
- Onttrekking voor uitkeringen	-10.269	-10.305
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-601	-603
- Wijziging marktrente	11.356	-3.492
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-503	-80
- Overige mutaties	-2.716	-2
- Wijziging actuariële grondslagen	-2.946	0
Stand per 31 december	286.030	288.672
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Negatieve derivatenposities	1.353	0
Vermogensbeheerder	0	118
Nog te betalen bank- en rentekosten	2	2
Premies	0	2
Loonheffing en sociale premies	154	197
Administratiekosten, accountant en actuaris	44	92
Overige	155	27
	1.708	438
Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal passiva	319.586	336.771

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Door de beleggingsfondsen waarin PSL participeert zijn beleggingen uitgeleend. Het bedrag aan uitgeleende effecten dat aan PSL toekomt, bedraagt per 31 december 2018 7.511 (2017: 6.867). Verder heeft het PSL contracten afgesloten met ElipseLife, Blue Sky Group en AZL die in geval van liquidatie jaarlijks opzegbaar zijn. Tevens is er nog sprake van een winstdelingsregeling uit hoofde van het vorige herverzekeringscontract bij Delta Lloyd.

Gebeurtenissen na balansdatum

Meteen na balansdatum zijn alle opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten door middel van een collectieve waardeoverdracht overgegaan naar Pensioenfonds Detailhandel. Ook het vermogen (waaronder de beleggingen) van PSL is aan Pensioenfonds Detailhandel overgedragen.

Een deel van het vermogen is vooralsnog binnen PSL gebleven. Dat bedrag wordt gebruikt om alle lopende zaken van PSL af te kunnen wikkelen en de liquidatie van het fonds uit te kunnen voeren.

Het overgedragen vermogen zal worden aangewend voor de, door Pensioenfonds Detailhandel nog te berekenen, definitieve inkoopsum van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten van PSL op de grondslagen van Pensioenfonds Detailhandel en rekening houdende met hun dekkingsgraad ultimo 2018.

Het resterend vermogen van PSL, wat niet nodig is voor de afwikkeling van de liquidatie en de inkoopsum bij Pensioenfonds Detailhandel, het zogenaamde liquidatieoverschot, wordt aangewend voor een eenmalige verhoging van de bij PSL opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten. Naar huidige inzichten wordt verwacht dat deze verhoging ongeveer 5% tot 6% zal bedragen. PSL heeft een liquidatieoverschot omdat zij ultimo 2018 een hogere dekkingsgraad heeft dan Pensioenfonds Detailhandel en prudenter heeft gereserveerd voor de opgebouwde pensioenverplichtingen.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder-, Lederwarenindustrie hebben in 2018 voor het bijwonen van vergaderingen van het bestuur en de commissies in totaal een bedrag van € 188.000,- (inclusief vergoedingen voor externe bestuurders) ontvangen aan vacatiegeld en reiskostenvergoeding.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2018 had Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie geen personeel in dienst.

Baten en lasten	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
[9] Directe beleggingsopbrengsten		
Onroerend goed in exploitatie	12	13
Vastrentende derivaten	-428	636
Liquide middelen en deposito's	-13	-13
Rente met betrekking tot bijdragen van werkgevers en werknemers	5	3
Betaalde rente over afkopen	-1	0
	-425	639
[10] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Aandelen vastgoedfondsen	1.900	642
Aandelen	3.719	5.536
Obligaties	781	479
Valutermijntransacties	502	1.246
Valutaverschillen	868	-525
	7.770	7.378

	2018	2017
<i>Niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Onroerend goed in exploitatie	34	0
Aandelen vastgoedmaatschappijen	-3.608	3.188
Aandelen	-11.293	5.701
Obligaties	901	805
Hypotheken	380	565
Valutermijntransacties	-4.671	4.422
Rentederivaten	880	-2.701
	-17.377	11.980
	-9.606	19.358
[11] Kosten van vermogensbeheer ¹⁾		
Bewaarloon en beheerloon effecten	-480	-477
Kosten beleggingsadviseur	0	-6
Herallocatie vanuit pensioenuitvoerings- en administratiekosten	0	-103
	-480	-586
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	-10.511	19.411
[12] Bijdragen van werknemers en werkgevers		
Reglementaire premie	4.625	4.759
Inkoopsommen	558	0
	5.183	4.759
De kostendekkende, gedempte en feitelijke premies zijn als volgt:		
– Kostendekkende premie	5.702	6.243
– Op basis van ex-post gedempte kostendekkende premie	4.488	4.322
– Op basis van ex-ante gedempte kostendekkende premie	4.491	4.502
– Feitelijke premie ²⁾	4.625	4.705
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		

1) Voor een uitsplitsing van de kosten vermogensbeheer wordt verwezen naar het bestuursverslag. Deze kosten wijken af van het bestuursverslag, omdat in het bestuursverslag ook de kosten, die verwerkt zijn in het ongerealiseerde resultaat van de participaties beleggingsfondsen, zijn opgenomen.

2) De feitelijke premie is gelijk aan de reglementaire premie onder aftrek van de premie voor de voorwaardelijke VPL-regeling.

	2018	2017
De kostendekkende premie is als volgt samensteld:		
– Actuarieel benodigd	3.715	4.468
– Opslag in stand houden vereist vermogen	687	795
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	5.702	6.243
De ex-post gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.690	2.837
– Opslag in stand houden vereist vermogen	498	505
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	4.488	4.322
De ex-ante gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.700	2.995
– Opslag in stand houden vereist vermogen	491	527
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	4.491	4.502
De feitelijke premie is als volgt samensteld:		
– Actuarieel benodigd	2.700	2.995
– Opslag in stand houden vereist vermogen	491	527
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.300	980
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
– Premiemarge	134	203
	4.625	4.705
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of premieopslagen.		
De feitelijke premie is vastgesteld als een doorsneepremie ter grootte van 25,8% van de pensioengrondslag. Deze doorsneepremie is overeengekomen tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers. De totale bijdrage aan het pensioenfonds is bepaald in overleg tussen de sociale partners en is door het bestuur –gehoord de actuaris van het pensioenfonds– getoetst op adequaatheid.		

	2018	2017
[13] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	10	174
Overgedragen pensioenverplichtingen	-493	-260
	-483	-86
[14] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-7.205	-7.275
Partnerpensioen	-2.224	-2.222
Wezenpensioen	-23	-21
Andere uitkeringen		
Afkopen	-403	-468
WAO-hiaatuitkeringen	-154	-144
	-10.009	-10.130
[15] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Toevoeging pensioenopbouw	-3.779	-4.028
Toevoeging indexering en overige toeslagen	2	-1.183
Rentetoevoeging	740	641
Onttrekking voor uitkeringen	10.269	10.305
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	601	603
Wijziging marktrente	-11.356	3.492
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	503	80
Overige mutaties	2.716	2
Wijziging actuariële grondslagen	2.946	0
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	2.642	9.912

	2018	2017
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
[16] Premies		
Premie risicoverzekering	-214	-248
[17] Uitkeringen uit herverzekering		
Herverzekerd AO-kapitaal	442	-126
Herverzekerd kapitaal bij overlijden	2	30
	444	-96
De winstdeling van de herverzekeraar is nog niet bekend en kan dus niet worden opgenomen omdat er nog geen goede inschatting kan worden gemaakt.		
Totaal herverzekering	230	-344
[18] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-890	-857
Bestuursadvisering	-423	-382
Accountant (controle jaarrekening)	-37	-28
Accountant (fiscale advisering)	0	-2
Actuaris	-140	-160
Bestuur	-188	-168
Raad van Toezicht	-41	-35
De Nederlandsche Bank	-21	-19
Aurotiteit Financiële Markten	-2	-2
Pensioenregister	-1	-1
Contributie PensioenFederatie	-8	-8
UWV	-1	-1
Overige advieskosten	-56	0
Opleidingskosten	0	-3
Herallocatie uitvoeringskosten naar kosten vermogensbeheer	0	103
Overige	-22	-25
	-1.830	-1.588
[19] Overige baten en lasten		
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	2	-6
CAO- afspraken	-1.037	-592
Overig	0	-3
	-1.035	-601
Saldo van baten en lasten	-15.813	21.333

	2018	2017
Actuariële analyse van het saldo		
Beleggingsopbrengsten	-21.127	23.544
Premies	-298	-733
Waardeoverdrachten	20	-6
Kosten	71	-5
Uitkeringen	260	175
Sterfte	109	199
Arbeidsongeschiktheid	769	-15
Reguliere mutaties	-3	-40
Toeslagverlening	2	-1.183
(Overige) incidentele mutaties voorziening	5.433	0
Andere oorzaken	-1.049	-603
	-15.813	21.333

Resultaatbestemming

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2018 als volgt te verdelen:

	2018
	x € 1.000
Reserve algemene risico's	-132
Bestemmingsreserve cao-partijen (voorheen WGA-hiaat)	-1.063
Overige reserve	-14.618
	-15.813

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Vanwege de overdracht -meteen na balansdatum - van alle rechten en verplichtingen aan Pensioenfonds Detailhandel loopt het fonds na 2018 feitelijk geen risico's. Dat zou leiden tot een vereist eigen vermogen van nul. Terwille van de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren, en uit oogpunt van maximale transparantie, heeft het fonds er echter voor gekozen om te rekenen exclusief de effecten van genoemde overdracht. Deze keuze ligt in lijn met de going concern gedachte waarop dit gehele jaarwerk is gebaseerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2018 van 117,9% en 2017 van 118,5%.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de procentuele buffers rekening gehouden wordt met de veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie).

	2018 strategisch		2017 strategisch	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	8.289	1,6	8.902	1,7
Zakelijke waarden risico (S2)	40.053	13,4	40.536	13,4
Valutarisico (S3)	2.340	0,0	4.536	0,1
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	11.062	2,6	12.599	3,0
Verzekeringstechnisch risico (S6)	7.099	0,3	7.156	0,3
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	624	0,0	519	0,0
Correlatie- en diversificatie-effect	-18.148		-20.935	
Vereist eigen vermogen	51.319	17,9	53.313	18,5

	2018 strategisch		2017 strategisch	
	€	%	€	%
Aanwezige dekkingsgraad		111,1		116,1
Aanwezige beleidsdekkingsgraad		115,1		113,9
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,1
Vereist eigen vermogen		117,9		118,5

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2018 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. Eind boekjaar 2018 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 115,1%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van eind 2017 van 113,9%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 1,2%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 12,8.

Duratie van de pensioenverplichtingen 17,2.

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	17.107		17.107	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	8.009		8.818	
Renterisico	9.098	1,8	8.289	
Afdekkingspercentage (B/A)		46,8		51,5

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van renteswaps. Het ongerealiseerd resultaat bedraagt negatief 2.009. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 10,10 naar 12,89 jaar.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds (matching portefeuille) volgens het beleggingsmandaat 48,5% (2017: 52,5%) van het renterisico van haar verplichtingen af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 9.098 (1,8%) en voor het strategisch renterisico 8.289 (1,6%) ultimo 2018.

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling onroerende zaken, zakelijke waarden en overige beleggingen per categorie:</i>				
Beursgenoteerd vastgoed	28.118	24,1	28.522	21,1
Niet beursgenoteerd vastgoed	2.048	1,8	4.556	3,4
Ontwikkelde markten (Mature markets)	73.950	63,3	86.351	63,8
Opkomende markten (Emerging markets)	12.661	10,8	15.935	11,8
	116.777	100,0	135.364	100,0

Derivaten

Het zakelijke waarden risico is niet afgedekt. Strategisch dekt het fonds haar zakelijke waarden risico ook niet af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 36.438 (12,0%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 40.053 (13,4%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Onroerende zaken naar valuta voor afdekking met derivaten:</i>				
Euro	24.553	81,4	27.258	82,4
Britse pound sterling	5.613	18,6	5.820	17,6
	30.166	100,0	33.078	100,0
<i>Onroerende zaken naar valuta na afdekking met derivaten:</i>				
Euro	30.166	100,0	33.078	100,0
	30.166	100,0	33.078	100,0
<i>Zakelijke waarden naar valuta voor afdekking met derivaten:</i>				
Euro	19.166	22,1	24.510	24,0
Amerikaanse dollar	25.169	29,1	25.415	24,8
Australische dollar	2.299	2,7	2.766	2,7
Britse pound sterling	9.803	11,3	12.847	12,6
Canadese dollar	2.358	2,7	2.575	2,5
Japans yen	5.670	6,5	7.253	7,1
Zweedse kroon	2.170	2,5	2.657	2,6
Zwitserse franc	4.597	5,3	5.515	5,4
Noorse kroon	933	1,1	875	0,9
Deense kroon	1.923	2,2	1.939	1,9
Overig	12.524	14,5	15.933	15,6
	86.611	100,0	102.285	100,0

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Zakelijke waarden naar valuta na afdekking met derivaten:</i>				
Euro	86.910	100,3	102.227	100,0
Amerikaanse dollar	-300	-0,3	6	0,0
Australische dollar	0	0,0	14	0,0
Britse pound sterling	0	0,0	2	0,0
Japans yen	1	0,0	36	0,0
	86.611	100,0	102.285	100,0

Vastrentende waarden

Alle vastrentende waarden zijn in euro (2017 idem).

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro's per 31 december 2018:

in miljoenen euro's	aankoop transacties	verkoop transacties
euro		
US dollar	-1.676	62
Australische dollar	-1	88
Japanse yen	-176	44
Britse pound sterling	-13	318
	-1.865	512

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2018 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag 1.353 lager uitvallen dan overeengekomen.

Strategisch dekt het fonds 81,8% van haar niet-euro beleggingen af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 2.266 (0,0%) en voor het strategisch valuta risico 2.340 (0,0%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en loopt daarmee geen risico dat de waarde van deze beleggingen daalt als gevolg van marktontwikkelingen.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. De buffer voor het feitelijk grondstoffenrisico bedraagt 0 (0,0%) en voor het strategisch grondstoffenrisico risico 0 (0,0%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	83.743	42,0	74.977	41,2
AA	54.168	27,2	51.415	28,2
A	18.708	9,4	15.768	8,7
BBB	37.836	19,0	36.812	20,2
Lager dan BBB	4.828	2,4	3.073	1,7
	199.284	100,0	182.045	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	24.565	12,3	21.934	12,0
Resterende looptijd <> 5 jaar	41.359	20,8	31.251	17,2
Resterende looptijd >= 5 jaar	133.360	66,9	128.860	70,8
	199.284	100,0	182.045	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd voor de rentegevoelige beleggingen die een creditspread groter dan 0% hebben. De buffer voor het feitelijk kredietrisico is 11.173 (2,7%) en voor het strategisch kredietrisico van 11.062 (2,6%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 7.099 (0,3%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 7.099 (0,3%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
<i>Verdeling onroerende zaken per sector:</i>				
Woningen	384	1,3	349	1,1
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	29.782	98,7	32.729	98,9
	30.166	100,0	33.078	100,0
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa	30.166	100,0	33.078	100,0
	30.166	100,0	33.078	100,0

Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken:

Blue Sky Real Estate Europe Public Pass	28.118	93,2	28.522	86,2
Blue Sky Real Estate Europe Core Priv.	1.664	5,5	2.342	7,1

	2018		2017	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per regio:</i>				
Europa	39.266	45,3	48.343	47,3
Noord-Amerika	24.305	28,1	27.989	27,3
Japan	5.751	6,6	7.253	7,1
Azië	0	0,0	0	0,0
Overig Pacific	4.616	5,3	2.766	2,7
Emerging markets	12.673	14,6	15.934	15,6
	86.611	100,0	102.285	100,0

Grote posten: zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in zakelijke waarden:

Blue Sky Equity Europe & DME LC Passive	14.662	16,9	22.047	21,5
BLUE SKY Equity Europe Large Cap Active	16.960	19,6	18.045	17,6
BLUE SKY Equity Emerging Mkts. Active	12.661	14,6	15.855	15,5
Blue sky Equity USA Large Cap Enhanced	8.588	9,9	9.972	9,7
Blue Sky Equity Japan Large Active	4.635	5,4	6.053	5,9
Blue Sky Equity USA Large Cap Passive	4.169	4,8	1.433	1,4
Blue Sky Equity Global Low Vol	15.563	18,0	16.958	16,6
Blue Sky Equity Europe Small Cap Active	4.387	5,1	5.757	5,6

Vastrentende waarden

Verdeling vastrentende waarden per regio:

Europa	154.264	77,4	139.784	76,8
USA	39.831	20,0	37.382	20,5
Opkomende markten	5.189	2,6	4.879	2,7
	199.284	100,0	182.045	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:

Blue Sky Fixed Income EMU Govt. Debt AAA	71.227	35,7	63.304	34,8
Blue Sky Passive EMU Govt. Debt AAA	40.910	20,5	36.507	20,0
Blue Sky Active Global Credits	68.097	34,2	63.911	35,0
Blue Sky Dutch Residential Mortgages	19.050	9,6	18.323	10,1

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 562 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 624 (0,0%).

Vastgesteld te Tilburg, 21 juni 2019.

Het bestuur

mw. mr. C.H. Soons
(voorzitter)

dhr. H.J. Wuyten
(secretaris)

dhr. N. Altundal

dhr. drs. P.H.C. van Drunen

dhr. mr. H.C.P.J. van Herpen

dhr. A.J.M. Jansen AAG

dhr. drs. H.A. Kempen

dhr. drs. H.W.J. Wendel

Overige gegevens

Financiering

Ter financiering van de pensioenregeling ontvangt het pensioenfonds van de aangesloten ondernemingen een premie van 25,8% van de voor de betreffende deelnemer geldende pensioengrondslag. Het bestuur kan, gehoord de actuaris, een (tijdelijke) korting op deze premiepercentages vaststellen.

Uitvoering

Vermogensbeheer

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan. Het bestuur heeft een beleggingscommissie gevormd, die tot taak heeft het beleggingsbeleid voor te bereiden en te controleren. Het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie worden verzorgd door Blue Sky Group.

Administratie

De pensioen- en de financiële administratie worden uitgevoerd door AZL te Heerlen. Verder zijn de actuariale advisering en de uitvoerende werkzaamheden van het fonds ook opgedragen aan AZL te Heerlen. De controle van de jaarrekening is uitgevoerd door Mazars Accountants N.V. te Rotterdam. De certificering voor boekjaar 2018 is opgedragen aan Mercer Nederland B.V. te Amstelveen.

Actuariële Verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de schoen-, leder- en lederwarenindustrie in liquidatie te Tilburg is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de schoen-, leder- en lederwarenindustrie in liquidatie, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 0,6 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 48 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materieële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 waaraan niet wordt voldaan omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is 115,1%.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de schoen-, leder- en lederwarenindustrie in liquidatie is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 21 juni 2019

Ir. M.W. Heemskerk AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie in liquidatie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie in liquidatie (hierna ook: "het pensioenfonds") te Tilburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie in liquidatie op 31 december 2018 en van de staat van baten en lasten over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoen-, Leder- en Lederwarenindustrie in liquidatie zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,6 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze relevant is voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan hen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 48.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan uit belangen in beleggingsfondsen en derivaten.</p> <p>In de toelichting behorende tot de jaarrekening heeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.</p> <p>De waardering van de beleggingen is (deels) gebaseerd op modellen en bevat subjectieve elementen.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van vermogensbeheer. Wij hebben gebruik gemaakt van de voor onze controle van de jaarrekening relevante onderdelen van de ISAE 3402 type II rapportage van de service-organisatie; – voor de beleggingsfondsen: vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds en dat de waarde per participatie volgens de laatste, door een onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; – voor de derivaten: beoordelen of de gehanteerde waarderingsmethoden en technieken geschikt zijn om binnen de geldende verslaggevingsregels te komen tot de marktwaarde van deze beleggingen en het beoordelen van de uitkomsten van de waarderingsmodellen waarbij een eigen waarderingspecialist is ingeschakeld; – • toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaaris en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p> <p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichting, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregelingen door de uitvoeringsorganisatie zijn opgesteld; – de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; – de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; – de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd.
Gebeurtenissen na balansdatum	
<p>Op 1 januari 2019 zijn alle door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten door middel van een collectieve waardeoverdracht overgedragen naar Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel.</p> <p>In de toelichting behorende tot de jaarrekening heeft het pensioenfonds deze gebeurtenis toegelicht onder de gebeurtenissen na balansdatum.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kennis nemen van de door het pensioenfonds en Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel getekende overeenkomst tot collectieve waardeoverdracht en vrijwaring; – toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting onder de gebeurtenissen na balansdatum adequaat is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit het voorwoord, het meerjarenoverzicht, het verslag van het bestuur, de rapportage Raad van Toezicht, het verslag van het verantwoordingsorgaan, de overige gegevens, de organisatie van het fonds en de bijlage.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening. Het besluit tot collectieve waardeoverdracht en het voornemen tot liquidatie van het pensioenfonds is uiteengezet in het verslag van het bestuur en de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 21 juni 2019

Mazars Accountants N.V.

drs. C.A. Harteveld RA

Organisatie van het fonds

Bestuur

Het bestuur PSL is paritair samengesteld en bestaat uit acht personen. Daarvan zijn drie bestuurders van werkgeverszijde, twee van werknemerszijde en één vertegenwoordiger namens pensioengerechtigden en twee onafhankelijke bestuursleden. In het verslagjaar was mevrouw Soons werkgevers voorzitter van het bestuur.

Bestuursmodel en versterking governance

Het bestuur heeft in 2016 besloten om het paritaire bestuursmodel te handhaven met zes paritaire bestuursleden en in aanvulling op het paritaire bestuursmodel twee onafhankelijke deskundige bestuursleden aan het bestuur toe te voegen.

Eén onafhankelijk deskundig bestuurslid heeft het vermogensbeheer als specifiek aandachtsgebied. Eén onafhankelijk deskundig bestuurslid heeft het risicomanagement en de toekomstdiscussie binnen het fonds als specifieke aandachtsgebieden. In het eerste kwartaal van 2018 heeft de voordracht aan DNB plaatsgevonden van een nieuw bestuurslid namens de werknemers.

De tijdelijke commissie Toekomst PSL per 1 januari 2017 omgevormd in de werkgroep Toekomst PSL. Het aantal leden van de werkgroep is uitgebreid naar vijf leden en de vergaderfrequentie van de werkgroep is in 2018 opgevoerd. Een onafhankelijk deskundigbestuurslid is benoemd tot voorzitter van deze werkgroep. Er zijn in 2018 onder leiding van de transitie manager drie werkgroepen ingesteld om de transitie naar Pensioenfonds Detailhandel te begeleiden.

Wijzigingen in bemensing bestuur en commissies

In januari 2018 heeft een kennismaking plaatsgevonden tussen Raad van Toezicht en de heer Altundal, waarna de raad heeft aangegeven dat de heer Altundal naar het oordeel van de raad voldoet aan de geschiktheidseisen en competenties die in de profielschets voor deze vacature zijn opgenomen. In mei 2018 is de heer Altundal benoemd als bestuurslid. Tot aan de formele benoeming van de heer Altundal heeft mevrouw Nuijten haar bestuursfuncties binnen het fonds vervuld.

Het bestuur heeft, in afwijking op de code Pensioenfondsen (maximale zittingstermijn van 12 jaar), in maart 2018 besloten tot herbenoeming van mw. Soons als bestuurslid en voorzitter van per 1 maart 2018, aansluitend aan de einddatum van haar eerste zittingstermijn. De beperkte horizon van het fonds en de kennis en ervaring die bij de afwikkeling van groot belang zijn, wegen voor het bestuur veel zwaarder dan de maximale zittingstermijn. Daarnaast is de heer Van Herpen direct aansluitend aan zijn afgelopen zittingstermijn herbenoemd als bestuurslid namens de pensioengerechtigden. Vanaf februari 2018 vormen mevrouw Soons en de heer Wuijten het dagelijks bestuur van het fonds.

Het bestuur heeft besloten dat de voorzitter en een onafhankelijk bestuurslid namens het bestuur zitting hebben in de in 2018 gevormde Werkgroep Transitie voor de begeleiding van de operationele fase van de aansluiting bij Pensioenfonds Detailhandel.

Aftreedschema:

<i>Naam</i>	<i>Namens</i>	<i>Einddatum zittingstermijn</i>
Dhr. N. Altundal	Werknemers	01-05-2022
Mw. C.H. Soons	Werkgevers	01-03-2022
Dhr. H.C.P.J. van Herpen	Pensioengerechtigden	01-09-2022
Dhr. H.W.J. Wendel	Werkgevers	01-03-2019
Dhr. H.J. Wuijten	Werknemers	01-09-2019
Dhr. P.H.C. van Drunen	Werkgevers	01-03-2020
Dhr. A.J.M. Jansen	Extern bestuurslid	01-09-2020
Dhr. H.A. Kempen	Extern bestuurslid	01-03-2021

Bestuurscommissies

Het bestuur van PSL wordt ondersteund door de volgende commissies:

- Dagelijks bestuur;
- Beleggingscommissie;
- Communicatiecommissie;
- Commissie risicomanagement en uitbesteding;
- Werkgroep Toekomst PSL;
- Werkgroep transitie;
- Werkgroep administratieve transitie;
- Werkgroep transitie beleggingen.

Raad van Toezicht

Het intern toezicht van het fonds wordt uitgeoefend door een Raad van Toezicht, bestaande uit drie onafhankelijke leden. De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad is ten minste belast met het toezien een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Tevens heeft de Raad van Toezicht goedkeuringsrechten op een aantal beleidsterreinen. De taken en bevoegdheden van de raad evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgesteld in de statuten van het fonds en het reglement Raad van Toezicht. In 2018 is de heer Wenting toegetreden als lid van de Raad van Toezicht in de plaats van de heer Rijken. De heer Tromp is herbenoemd per 1 juli 2018.

De Raad van Toezicht heeft een plan van aanpak voor het intern toezicht bij PSL opgesteld en afgestemd met het bestuur. De Raad van Toezicht rapporteert zijn bevindingen schriftelijk aan het bestuur. Voor de rapportage van de Raad van Toezicht alsmede de reacties van het bestuur en het Verantwoordingsorgaan hierop wordt verwezen naar pagina 43 en verder.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan een Verantwoordingsorgaan zoals bedoeld in de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en de Pensioenwet. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement van het Verantwoordingsorgaan. De leden worden benoemd voor de duur van vier jaar en worden als zodanig niet bezoldigd, maar ontvangen vacatiegeld en een reiskostenvergoeding.

Het Verantwoordingsorgaan bestaat ultimo 2018 uit vijf leden: mevrouw G. van Bree (voorzitter namens werkgevers), mevrouw J. van der Velden (namens deelnemers), de heer F. Hoefnagels (namens pensioengerechtigden), de heer J. Hoogenbosch (namens

pensioengerechtigden) en de heer W. Mutsaers (namens pensioengerechtigden). Mevrouw Van Bree en de heer Hoogenbosch zijn direct aansluitend aan de afgelopen zittingstermijn door het bestuur herbenoemd.

Het Verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur in algemene zin, het door het bestuur uitgevoerde beleid over het betreffende kalenderjaar en de beleidskeuzes die betrekking hebben op de toekomst. Voor het oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2018 wordt verwezen naar pagina 47 en verder.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt AZL N.V voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer van PSL en het strategisch beleggingsadvies zijn ondergebracht bij Blue Sky Group (BSG).

Advisering en certificering

Het bestuur heeft de bestuursadviesing en -ondersteuning uitbesteed aan AZL. In het verslagjaar zijn de adviserende actuariële werkzaamheden uitgevoerd door AZL-Actuariaat. De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan Mazars. De actuariële certificering is belegd bij Mercer.

Bestuur per 31 december 2018

<i>Leden werkgevers</i>	<i>Functie</i>	<i>Namens</i>
mw. mr. C.H. Soons geboortjaar 1965	Voorzitter even jaren en secretaris oneven jaren	Federatie van Nederlandse Lederwaren- en Schoenfabrikanten
dhr. drs. H.W.J. Wendel geboortjaar 1971	Bestuurslid	Federatie van Nederlandse Lederfabrikanten
dhr. drs. P.H.C. van Drunen geboortjaar 1954	Bestuurslid	Federatie van Nederlandse Lederwaren- en Schoenfabrikanten
<i>Leden werknemers</i>	<i>Functie</i>	<i>Namens</i>
Dhr. N. Altundal Geboortjaar 1966	Bestuurslid	FNV
Dhr. H.J. Wuijten geboortjaar 1956	Bestuurslid	CNV Vakmensen
<i>Leden pensioengerechtigden</i>	<i>Functie</i>	<i>Namens</i>
dhr. mr. H.C.P.J. van Herpen geboortjaar 1959	Bestuurslid	Pensioengerechtigden

Externe bestuursleden

dhr. A.J.M. Jansen AAG Bestuurslid
geboortejaar 1958

dhr. drs. H.A. Kempen Bestuurslid
geboortejaar 1968

Voorzitter 2018: mw. mr. C.H. Soons

Secretaris 2018: mw. A. Nuijten-van Aard / dhr. H.J. Wuijten

Verantwoordingsorgaan per 31 december 2018

Leden

mw. G.D.M. van Bree
geboortejaar 1956

Functie Namens
Voorzitter Werkgevers

mw. J. van der Velden
geboortejaar 1972

Lid Actieven

dhr. J.L.B. Hoogenbosch
geboortejaar 1937

Lid Pensioengerechtigden

dhr. W. Mutsaers
geboortejaar 1956

Lid Pensioengerechtigden

dhr. F. Hoefnagels
geboortejaar 1955

Lid Pensioengerechtigden

Raad van Toezicht per 31 december 2018

Leden

mw. mr. M. Hendriks
geboortejaar 1974

Functie
Voorzitter

dhr. drs. A.C. Tromp
geboortejaar 1958

lid

dhr. D. Wenting
geboortejaar 1944

lid

Organisatie per 31 december 2018

Communicatiecommissie	mw. mr. C.H. Soons, dhr. N. Altundal dhr. mr. H. van Herpen
Beleggingscommissie	dhr. drs. H. Kempen, , dhr. drs. P.H.C. van Drunen, dhr. H.J. Wuijten
Commissie Risicomanagement en uitbesteding	dhr. A. J.M. Jansen AAG, mw. mr. C.H. Soons en dhr. N. Altundal
Werkgroep Toekomst PSL	dhr. A. J.M. Jansen AAG, mw. mr. C.H. Soons, dhr. drs. H.W.J. Wendel en dhr. H.J. Wuijten
Accountant	dhr. drs. C.A. Harteveld RA, Mazars N.V. te Rotterdam
Actuaris	mw. msc. E. Muijres AAG, AZL te Heerlen dhr. ir. M.W. Heemskerk AAG, Mercer Nederland B.V. te Amstelveen (certificerend)
Adviseur beleggingscommissie	Blue Sky Group (strategisch beleggingsadvies)
Adviseur communicatiecommissie	AZL N.V. te Heerlen
Administratie en bestuursadvisering	AZLN.V. te Heerlen
Transitiemanager	dhr. A. Boerman
Vermogensbeheer	Blue Sky Group te Amstelveen

Bijlagen

Begrippenlijst

Pensioenen

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Accounting standaarden

Raamwerk van verslaggevingsregels voor het opstellen van een jaarrekening en jaarverslag. Met ingang van het verslagjaar 2005 moeten alle beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen hun geconsolideerde jaarrekening volledig inrichten op basis van International Accounting Standards (IAS), door de IAS Board omgedoopt in International Financial Reporting Standards (IFRS). Het doel van IFRS is om de transparantie en internationale vergelijkbaarheid van de externe financiële verslaggeving te verbeteren. Niet beursgenoteerde rechtspersonen hebben de keuze om of IFRS toe te passen, of de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Actuariële grondslagen

Dit zijn de veronderstellingen die de actuaris gebruikt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen en de pensioenpremie. Deze veronderstellingen hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de kansstelsels en de kostenopslagen.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

ALM

Asset Liability Management-studie (ALM-studie) Deze studie geeft inzicht in de toekomstige ontwikkelingen van de rechten en verplichtingen van een pensioenfonds en biedt een pensioenfondsbestuur de mogelijkheid diverse beleidsvariabelen (zoals beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid) in hun onderlinge samenhang te evalueren.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan dat toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector. De AFM is toezichhouder op de pensioenfondsen voor zover het gaat om het effectentypisch gedragstoezicht.

Beleidsdekkingsgraad

De mate waarin de toegezegde pensioenverplichtingen zijn gedekt door aanwezig vermogen berekend op basis van een 12-maandelijks gemiddelde.

Code pensioenfondsen

De Code pensioenfondsen is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code is wettelijk verankerd en is in werking getreden op 1 juli 2014. Het doel van de Code is het bewustzijn van 'goed pensioenfondsbestuur' te stimuleren bij bestuurders, leden van het Verantwoordingsorgaan en leden van de Raad van Toezicht. Pensioenfondsen mogen de Code naleven volgens het pas-toe-of-leg-uit beginsel. Gemotiveerd afwijken van de Code is mogelijk, maar dient in het jaarverslag te worden toegelicht.

Compliance

Het toezien op de naleving van wettelijke regels en de gedragscode die het pensioenfonds zelf heeft opgesteld met het oogmerk reputatieschade te voorkomen.

Compliance-officer

De compliance-officer houdt toezicht op de deugdelijkheid en effectiviteit van interne regels en procedures en op de naleving van de gedragscode van het fonds. Het bestuur van het pensioenfonds benoemt een compliance-officer. De compliance-officer vervult een onafhankelijke rol binnen het pensioenfonds.

Contante waarde

De waarde op dit moment van een toekomstige geldstroom, rekening houdend met een bepaalde rentevoet.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Dekkingsgraad

Een maatstaf voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad is de verhouding tussen het aanwezige vermogen (AV) en de voorziening verplichtingen (VPV) van het fonds, uitgedrukt in een percentage: $\text{Dekkingsgraad} = \text{AV} / \text{VPV} \times 100\%$. Hierbij is het aanwezige vermogen (AV): het totaal van de activa minus de kortlopende schulden. Hierbij zijn de verplichtingen (VPV): de voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening.

Franchise

Het deel van het pensioengevend salaris dat voor de pensioenberekening buiten beschouwing wordt gelaten. Dit salarisdeel wordt geacht door de AOW-uitkering voldoende van pensioen te worden voorzien.

Gedempte premie

De kostendekkende premie gebaseerd op de rentetermijnstructuur is gevoelig voor renteveranderingen. Hierdoor ontstaan fluctuaties van deze kostendekkende premie. Om dit effect te voorkomen biedt het raamwerk van de PW en het FTK de mogelijkheid om premiedemping te bewerkstelligen. Het is daarbij toegestaan om af te wijken van de rentetermijnstructuur als rekenrente bij de vaststelling van de feitelijke premie.

Gedragscode

De gedragscode bevat voorschriften voor bestuurders en eventuele adviseurs van het pensioenfonds ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige vertrouwelijke informatie. Deze informatie betreft voor een belangrijk deel de beleggingstransacties namens het fonds.

Haalbaarheidstoets

Op grond van artikel 143 van de pensioenwet voert een pensioenfonds periodiek (jaarlijks) een haalbaarheidstoets uit. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdensrisico van deelnemers en invaliditeitsrisico's.

Indexatie

Hieronder wordt verstaan de aanpassingen van de ingegane pensioenen en/of (premiervrije) aanspraken op basis van de stijging of daling van een indexcijfer dan wel een vast percentage.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslag van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode.

nFTK

Nieuw financieel toetsingskader. Benaming van het nieuwe toezichtregime dat vanaf 1 januari 2015 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het nFTK is opgenomen in de Pensioenwet.

Omkeerregel

Over de pensioenaanspraken die een werknemer opbouwt heeft ingevolge de Wet op de loonbelasting geen belasting te worden afgedragen. De pensioenuitkeringen worden te zijner tijd weer wel belast. Deze regel wordt ook wel de "omkeerregel" genoemd. Om van deze faciliteit gebruik te kunnen maken moeten deze aanspraken onder andere voldoen aan artikel 18 van de Wet op de Loonbelasting.

Overrendement / overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Premiervrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en partnerpensioen.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslag van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling tot 2015 gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode. Vanaf 2015 is het te bereiken pensioen gerelateerd aan de consumentenprijsindex.

Raad van Toezicht

Met ingang van 1 juli 2014 wordt het intern toezicht bij een bedrijfstakpensioenfonds, dat niet volledig is verzekerd bij een verzekeraar en dat een paritair bestuur heeft, uitgeoefend door een Raad van Toezicht. Deze raad bestaat tenminste uit drie onafhankelijke deskundigen. De Raad van Toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De Raad van Toezicht staat het bestuur met raad ter zijde. Aan de goedkeuring van de Raad van Toezicht zijn onderworpen de besluiten van het bestuur tot vaststelling van: het jaarverslag en de jaarrekening; de profielschets voor bestuurders; het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de Raad van Toezicht; gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds; liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds; samenvoeging van pensioenfondsen en het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm.

Reële rente

Het verschil tussen het fondsrendement en de (loon- of prijs-)inflatie. Bij de premiestelling wordt verondersteld dat het fondsrendement ten minste gelijk is aan de som van de rekenrente en de inflatie. In dat geval kan de last uit hoofde van indexering worden gefinancierd uit het verschil tussen het fondsrendement en de rekenrente.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslagverlening

Hieronder wordt verstaan de aanpassingen van de ingegane pensioenen en/of (premienvrije) aanspraken op basis van de stijging of daling van een indexcijfer dan wel een vast percentage.

Uniform Pensioenoverzicht

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) informeert een (gewezen) deelnemer en zijn/haar eventuele partner over zijn/haar huidige en toekomstige pensioensituatie. Alle pensioenfondsen en verzekeraars gebruiken dezelfde indeling van het UPO. Hierdoor zijn de bedragen uit de overzichten makkelijk vergelijkbaar. Ook kunnen de bedragen uit de verschillende overzichten eenvoudig bij elkaar worden opgeteld.

Verantwoordingsorgaan

Orgaan waaraan het bestuur van het pensioenfonds jaarlijks verantwoording moet afleggen. In dit orgaan zijn de werkgevers, de deelnemers en de pensioengerechtigden vertegenwoordigd.

Het Verantwoordingsorgaan is bevoegd jaarlijks een oordeel te geven over: het handelen van het bestuur in algemene zin; het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar; en beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben.

Tevens adviseert het Verantwoordingsorgaan het bestuur, gevraagd of uit eigen beweging, over: het beleid inzake beloningen; vorm en inrichting van het intern toezicht; de profielschets voor leden van de Raad van Toezicht; het vaststellen en wijzigen van een interne

klachten- en geschillenprocedure; het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid; gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds; liquidatie, fusie of splitsing van het fonds; het opstellen, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsreglement; het omzetten van het fonds in een andere rechtsvorm en het disfunctioneren van het bestuur na melding hierover door de Raad van Toezicht.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaris de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het partner- en wezenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Voorziening pensioenverplichtingen

Dit is de, met inachtneming van kansstelsels en rekenrente, vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde van de opgebouwde pensioenen aangeeft.

Waardeoverdracht

Het overdragen van de waarde van de verkregen aanspraken door de pensioenuitvoerder van de oude werkgever aan de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever, die voor deze waarde extra deelnemersjaren aan de pensioenregeling c.q. nieuwe pensioenaanspraken van de betreffende deelnemer toekent.

Beleggingen

Asset-Liability-Management (ALM)

Risicomanagement van de balans van een pensioenfonds tussen de activa en de passiva.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zo veel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de pensioenverplichtingen goed zijn: het pensioenfonds moet op elk moment aan haar uitkeringsverplichtingen kunnen voldoen. Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over beleggingscategorieën, waaronder zakelijke en vastrentende waarden en deelcategorieën daarvan.

Benchmark

Een maatstaf voor de beoordeling en vergelijking van de performance van beleggers met elkaar.

Derivaten

Beleggingsproducten, zoals opties en futures, die afgeleid zijn van onderliggende producten met een gemeenschappelijk kenmerk een beperkte levensduur en een vaste eindprijs.

Duration

Aanduiding van de koersgevoeligheid van vastrentende waarden als gevolg van veranderingen in de rentestand.

Optie

Het recht om gedurende of aan het einde van een afgesproken periode een zekere hoeveelheid van een onderliggende waarde te kopen of verkopen tegen een afgesproken prijs.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Performancetoets

Het gemiddelde van de door een bedrijfstakpensioenfonds behaalde beleggingsresultaten, gemeten over een langere periode. De performancetoets wordt bepaald door de som van opeenvolgende jaarlijkse z-scores, gedeeld door de wortel van het aantal jaren. Als de performancetoets van een bedrijfstakpensioenfonds over een periode van vijf jaar, nadat bij die uitkomst 1,28 is opgeteld, negatief is, kan de werkgever vrijstelling van de verplichtstelling verlangen. De eerste officiële performancetoets heeft in 2002 plaatsgevonden.

Total return

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Obligaties, leningen op schuldbekentenis en hypothecaire leningen.

Volatiliteit

Beweeglijkheid van koersen/markten.

Zakelijke waarden

Aandelen en onroerende zaken.

Code Pensioenfondsen

Hoe werkt de naleving van de Code?

De Code is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. In 2018 is de Code Pensioenfondsen geactualiseerd. De normen zijn ingedeeld aan de hand van acht thema's. De Code richt zich op drie functies van goed pensioenfondsbestuur: besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen over wat het pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. Een goede scheiding van verantwoordelijkheden is van belang, met een systeem van controle en evenwicht tussen de functies. Daarbij dient een pensioenfonds integer en transparant te handelen. Daarnaast is diversiteit belangrijk. Diversiteit in leeftijd, geslacht, achtergrond, opleiding en vaardigheden zorgt voor een meervoudig perspectief in het bestuur, RvT en de verantwoording. Er moet een goede balans gerealiseerd worden in het bestuurlijk proces, waarbij het bestuur in gesprek is met VO en RvT. De Code wil ook gedrag van bestuurders, intern toezichthouders en belanghebbenden in de verantwoordingsfunctie beïnvloeden. Hierbij gaat het om integriteit en transparantie over werkprocessen en beloning. De Code gaat uit van de regiefunctie van het bestuur.

De pensioenfondsen mogen deze Code naleven volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Dit betekent dat een pensioenfonds de normen van de Code toepast of in het jaarverslag motiveert waarom het een norm niet (volledig) toepast. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. Hoe het pensioenfonds de normen toepast, hangt mede af van zijn activiteiten en overige specifieke kenmerken. De Code geldt namelijk voor alle soorten pensioenfondsen. Het type pensioenfonds, de bestuursstructuur of het type regeling (DB of DC) kan verschillen, maar ook bijvoorbeeld de omvang van het vermogen en/of de deelnemersaantallen.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie	
	O = nieuwe norm gelijk aan oude norm	1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm			
	2 = de norm is toegevoegd	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
1. Het bestuur voert de regeling naar beste vermogen uit, in een evenwichtige afweging van belangen en heeft hiervoor de eindverantwoordelijkheid.		1 (1)	Volledig	ABTN	De uitvoering van pensioenbeheer, vermogensbeheer is uitbesteed o.b.v. uitbestedingsovereenkomsten en SLA's. De dienstverlening wordt periodiek geëvalueerd en besproken met de uitvoerder.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Wordt nageleefd: Volledig Gedeeltelijk		Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
2. Het bestuur is verantwoordelijk en zorgt voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het heeft een visie op de uitvoering, stelt eisen waaraan deze moeten voldoen en bepaalt welk kostenniveau aanvaardbaar is	1 (2)	Volledig	Uitbestedings-beleid	Het bestuur toetst de pensioenovereenkomst op compliance en uitvoerbaarheid. Het bestuur adviseert cao-partijen.	
3. Het bestuur stelt een missie, visie en strategie op. Ook zorgt het voor een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordelijkheidscyclus. Daarnaast toetst het bestuur periodiek de effectiviteit van zijn beleid en stuurt zonnodig bij.	0 (3)	Volledig	ABTN en jaarverslag	Missie, visie en strategie opgenomen in de ABTN en worden jaarlijks in het jaarverslag vermeld.	
4. Bij alle besluiten legt het bestuur duidelijk vast op grond van welke overwegingen het besluit is genomen.	0 (8)	Volledig	Verslagen van vergaderingen	De wijze van vastlegging in de notulen van bestuursvergaderingen is aangescherpt	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Wordt nageleefd:		Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
5. Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	0 (19)	Volledig	Jaarverslag	Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en communiceert over het beleid en de risico's via de website, nieuwsbrieven, bijeenkomsten en het jaarverslag.	
6. Het bestuur houdt rekening met de verplichtingen die het fonds is aangegaan en draagt daarbij zorg voor optimaal rendement binnen een aanvaardbaar risico.	1 (28)	Volledig	Beleggingsbeleid/ ABTN	Dit is de hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid van het fonds (hoofdstuk 6.3 ABTN)	
7. Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.	0 (29)	Volledig	Verslagen van gezamenlijke vergaderingen met VO	Het verantwoordingsorgaan is betrokken bij de totstandkoming van het beleid inzake verantwoord beleggen	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Wordt nageleefd: Volledig Gedeeltelijk		Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
8. Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	0 (23)	Volledig	Beleid risicomanagement	Het bestuur heeft een integraal beleid Risicomanagement en heeft een permanente commissie risicomanagement ingericht.	
9. Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen	0 (4)	Volledig	Crisisplan	Een financieel crisisplan maakt als bijlage onderdeel uit van de ABTN. In het financieel crisisplan zijn procedures opgenomen. Daarbij is ook een crisisteam benoemd met een zeker mandaat. Verder beschikt het fonds over een incidentenregeling. Tevens is een communicatiebeleid/-procedure vastgelegd in geval van een noodsituatie.	
Verantwoordelijkheid nemen					
10. Het bestuur zorgt voor een heldere en expliciete taak- en rolverdeling tussen bestuur en uitvoering. Hierbij horen passende sturings- en controlemechanismen.	0 (33)	Volledig	ABTN Uitbestedings-beleid	Het bestuur zorgt voor een heldere mandatering van uitvoeringsorganisaties en legt deze schriftelijk vast.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): 0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Tussen haakjes nr oude Code		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie			
11. Bij uitbesteding van taken neemt het bestuur in de overeenkomst met de dienstverlener adequate maatregelen op voor als de dienstverlener of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.	0	(35)	Volledig	Overeenkomsten met uitbestedingspartijen	In de overeenkomsten met AZL en BSG is een bepaling m.b.t. aansprakelijkheid en schadeloosstelling opgenomen.	
12. Het bestuur zorgt dat het zicht heeft op de keten van uitbesteding.	0	(2)	Volledig	Uitbestedingsbeleid Contractenregister	De uitbesteding wordt gemonitord en periodiek geëvalueerd.	
13. Het bestuur zorgt ervoor dat het beloningsbeleid van partijen aan wie taken worden uitbesteed niet aanmoedigt om meer risico's te nemen dan voor het fonds aanvaardbaar is. Om dit te bereiken maakt het bestuur dit onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van de uitbestedingsovereenkomst of –indien van toepassing– via zijn aandeelhouderspositie.	0	(34)	Volledig	Uitbestedingsbeleid	Het bestuur heeft geen beloningsbeleid waarbij het behalen van bonussen aanmoedigt om risico's te nemen. Het bestuur laat zich informeren over het beloningsbeleid van uitvoeringsorganisaties.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Tussen haakjes nr oude Code		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie			
14. Het bestuur evalueert jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch en spreekt een dienstverlener aan als deze de afspraken niet of onvoldoende nakomt.	0	(37)	Volledig	Uitbestedingsbeleid	Het bestuur heeft geen beloningsbeleid waarbij het behalen van bonussen aanmoedigt om risico's te nemen. Het bestuur laat zich informeren over het beloningsbeleid van uitvoeringsorganisaties.	
Integer handelen						
15. Het bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	2		Volledig	Gedragscode		
16. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers ondertekenen de interne gedragscode van het fonds en een jaarlijkse nalevingsverklaring, en zij gedragen zich daarnaar.	1	(73)	Volledig	Gedragscode Integriteitsbeleid	Het fonds heeft een gedragscode die wordt ondertekend door de leden van het bestuur en de leden van de raad van toezicht.	
17. Alle nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer.	1	(75)	Volledig	Gedragscode	De meldingsplicht is opgenomen in de gedragscode.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Wordt nageleefd:		Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
18. Tegenstrijdige belangen of reputatierisico's worden gemeld. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling. Zij laten zich op hun functioneren toetsen.	1 (72 en 74)	Volledig	Integriteitsbeleid Gedragscode	Het fonds heeft een gedragscode waarin normen en voorschriften zijn vastgelegd. De meldingsplicht is opgenomen in de gedragscode.	
19. Het lidmaatschap van een orgaan is niet verenigbaar met dat van een ander orgaan binnen het fonds of van de visitatiecommissie.	1 (76)	Volledig	Reglement VO	Dit is vastgelegd in het reglement verantwoordingsorgaan en het onafhankelijkheidsbeleid ten aanzien van leden van de raad van toezicht.	
20. Het bestuur zorgt dat onregelmatigheden kunnen worden gemeld en dat betrokkenen weten hoe en bij wie.	1 (42)	Volledig	Incidenten- en klokkenluiders-regeling	PSL heeft een integriteitsbeleid vastgelegd. PSL heeft een gedragscode, een incidenten- en een klokkenluidersregeling.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie	
	Tussen haakjes nr oude Code	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd			
			Volledig Gedeeltelijk		
			(Nog) niet Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
21. De organisatie kent een klokkenluidersregeling en bevordert dat ook externe dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. De organisatie zorgt ervoor dat men weet hoe en bij wie kan worden gemeld.	1 (36 en 44)		Volledig	Incidenten- en klokkenluidersregeling	AZL en BSG hebben een klokkenluidersregeling.
22. Het bestuur kent de relevante wet- en regelgeving en interne regels, weet hoe het fonds daar invulling aan geeft en bewaakt de naleving (compliance).	1 (82 en 83)		Volledig	Integriteitsbeleid Gedragscode	Het bestuur draagt zorg voor de eigen deskundigheid en zorgt voor de noodzakelijke actualisering van fondsdocumenten aan wijzigingen van wet- en regelgeving.
Kwaliteit nastreven					
23. Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor zijn functioneren. De voorzitter is eerste aanspreekpunt; hij/zij is als eerste verantwoordelijk voor zorgvuldige besluitvorming en procedures.	1 (6)		Volledig	Periodieke zelfevaluatie	Het functioneren van het bestuur wordt collectief beoordeeld door middel van een zelfevaluatie. Bestuursleden spreken elkaar aan op hun verantwoordelijkheid. De voorzitter bewaakt de zorgvuldigheid van de besluitvormingsprocedures.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code			
Nr uit de Code 2018	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
24. Het bestuur waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.	1 (5)	Volledig	Integriteitsbeleid Gedragscodes	Bestuursleden stellen zich onafhankelijk en kritisch op. Dit zijn competenties in het functieprofiel. Om dit te borgen is dit ook onderwerp van de zelfevaluatie.
25. Ieder bestuurslid heeft stemrecht	1 (59)	Volledig	Statuten	Dit is opgenomen in de statuten.
26. Het bestuur zorgt voor permanente educatie van zijn leden.	1 (50)	Volledig	Geschiktheidsplan	Het bestuur heeft een geschiktheidsplan en stelt jaarlijks een opleidingsplan vast.
27. Het bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten.	0 (40)	Volledig	Klachten- en geschillenregeling	Het bestuur is bereid te luisteren naar signalen die door belanghebbenden in het verantwoordingsorgaan en individuele belanghebbenden worden afgegeven.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Tussen haakjes nr oude Code		Wordt nageleefd: Volledig Gedeeltelijk		Nadere toelichting en motivatie	
	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie					
28. Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	1	(51, 55)	Volledig	Geschiktheidsplan	<p>Het bestuur heeft een geschiktheidsplan en stelt jaarlijks een opleidingsplan vast.</p> <p>De raad van toezicht evalueert jaarlijks het eigen functioneren. Bij de zelfevaluatie wordt één maal per drie jaar een externe partij betrokken.</p>			
29. Het eigen functioneren is voor het BO een continu aandachtspunt. Het BO evalueert in elk geval jaarlijks het functioneren van het eigen orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het BO één keer in de drie jaar een onafhankelijk derde partij.	1	(58)	n.v.t.	n.v.t.				
30. Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	2		Volledig	Competentie-matrix VO	<p>Het verantwoordingsorgaan is kritisch ten opzichte van zichzelf en haar functioneren. Jaarlijks wordt de competentiematrix besproken.</p>			

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd	Wordt nageleefd:	Volledig Gedeeltelijk	Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
Zorgvuldig benoemen				
31. De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn als tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	1 (65 en 66)	Volledig	Jaarverslag	Het bestuur en het verantwoordingsorgaan streven complementariteit na, rekening houdend met geschiktheid en beperkte beschikbaarheid van kandidaten. Bij iedere vacaturevervulling wordt rekening gehouden met het vermelde streven. Met het oog op de liquidatie van het fonds is er voor gekozen om de aanwezige kennis te behouden.
32. Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap	0 (48)	Volledig	Geschiktheidsplan Profielschets	Het bestuur streeft complementariteit na, rekening houdend met geschiktheid en beperkte beschikbaarheid van kandidaten. PSL beschikt over een geschiktheidsplan

Nr uit de Code 2018	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
<p>33. In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.</p>	<p>1 (67 en 68)</p>	<p>Gedeeltelijk</p>	<p>Nvt</p>	<p>Het bestuur streeft dit na voor zover mogelijk gelet op de beperkte beschikbaarheid van geschikte kandidaten. In de huidige samenstelling voldoen bestuur, raad van toezicht verantwoordingsorgaan aan de norm voor wat betreft m/v. Er zijn geen bestuursleden, leden RvT en verantwoordingsorgaan jonger dan 40 jaar. Met het oog op de liquidatie van het fonds vindt het bestuur het van belang om de aanwezige kennis te behouden.</p>

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd Tussen haakjes nr oude Code	Wordt nageleefd:	Volledig Gedeeltelijk (Nog) niet Vastgelegd in	Nadere toelichting en motivatie Te ondernemen actie
<p>34. De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.</p>	<p>0 (60 t/m 64)</p>	<p>Gedeeltelijk</p>	<p>Statuten</p>	<p>Het bestuur heeft een rooster van aftreden vastgesteld dat aan deze norm voldoet.</p> <p>Het reglement verantwoordingsorgaan bepaalt een maximale zittingsduur van 4 jaar en een herbenoembaarheid voor 4 jaar. De voorzitter heeft de maximale zittingsduur overschreden omdat haar kennis en ervaring van groot belang worden geacht voor de afwikkeling van de liquidatie van het fonds.</p> <p>Dit is opgenomen in het reglement raad van toezicht, de maximale zittingsduur is 4 jaar en een lid van de raad van toezicht kan maximaal 1x worden herbenoemd.</p>
<p>35. Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.</p>	<p>0 (69)</p>	<p>Volledig</p>	<p>Geschiktheidsplan</p>	<p>Bij iedere vacaturevervulling wordt rekening gehouden met het streven naar diversiteit, voor zover mogelijk gelet op de geschiktheid en beperkte beschikbaarheid van kandidaten.</p>

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		
		(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
36. Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	1 (47)	Volledig	Geschiktheidsplan	De eisen voor zowel de leden van het bestuur als de leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan worden vastgelegd in een profielschets.
37. Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	0 (70)	Volledig		Bij iedere vacaturevervulling wordt rekening gehouden met het streven naar diversiteit, voor zover mogelijk gelet op de geschiktheid en beperkte beschikbaarheid van kandidaten.
38. Het bestuur en het BO toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het VO bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	1 (71)	Volledig		Bij iedere vacaturevervulling wordt rekening gehouden met het streven naar diversiteit, voor zover mogelijk gelet op de geschiktheid en beperkte beschikbaarheid van kandidaten.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd Tussen haakjes nr oude Code	Wordt nageleefd:	Volledig Gedeeltelijk (Nog) niet Vastgelegd in	Nadere toelichting en motivatie Te ondernemen actie
<p>39. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.</p>	1 (45)	Volledig	Reglement VO	<p>In het verslagjaar waren aan het verantwoordingsorgaan niet-bindende adviesrechten toegekend. Het verantwoordingsorgaan was echter d.m.v. een adviesaanvraag vanuit de raad van toezicht, met keuzemogelijkheid uit meerdere kandidaten, betrokken bij de selectie van nieuwe leden. Het bestuur weegt het advies van het verantwoordingsorgaan mee in de besluitvorming inzake de aanstelling van nieuwe leden van de raad van toezicht. De betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan bij de benoeming is daarmee naar het oordeel van het bestuur in het verslagjaar voldoende gewaarborgd. Het bestuur heeft na het verslagjaar in de bestuursvergadering d.d. 15 mei 2018 besloten aan het verantwoordingsorgaan conform deze norm van de Code pensioenfondsen bindende adviesrechten toe te kennen bij benoeming of ontslag van leden van de raad van toezicht.</p>

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Wordt nageleefd: Volledig Gedeeltelijk		Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie	
40. Het bestuur zorgt ervoor dat de statuten een schorsingsprocedure kennen.	0 (46)	Volledig	Statuten	In de statuten is een schorsingsprocedure vastgelegd.	
Gepast belonen					
41. Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waar voor het fonds de pensioenregeling uitvoert	0 (77)	Volledig	Beloningsbeleid	Het fonds heeft geen personen in dienst. (Mede) beleidsbepalers ontvangen voor hun werkzaamheden een vacatievergoeding. De onafhankelijke bestuursleden ontvangen een passende vergoeding.	
42. De beloningen staan in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag.	0 (78)	Volledig	Beloningsbeleid	Het fonds heeft geen personen in dienst. (Mede) beleidsbepalers ontvangen voor hun werkzaamheden een vacatievergoeding. De onafhankelijke bestuursleden ontvangen een passende vergoeding.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		
		(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
43. Het bestuur is terughoudend als het gaat om prestatie-gerelateerde beloningen. Prestatie-gerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het fonds	0 (79)	Volledig	Beloningsbeleid	Het fonds kent geen prestatie gerelateerde beloningen.
44. Het bestuur voorkomt dat door een te hoge beloning van de leden van het intern toezicht een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat.	0 (80)	Volledig	Beloningsbeleid	De leden van de raad van toezicht ontvangen een gemaximeerde vacatievergoeding.
45. Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen transitie- of ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele transitie-of ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	0 (81)	Volledig	Beloningsbeleid	Het bestuur verstrekt geen ontslagvergoedingen.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie	
	Tussen haakjes nr oude Code	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd			
			Volledig Gedeeltelijk (Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
Toezicht houden en inspraak waarborgen					
46. Intern toezicht draagt bij aan effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering	0 (14)		Volledig	Statuten Reglement RvT	De taken van de raad van toezicht zijn vastgelegd in het in het reglement raad van toezicht.
47. Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	0 (15)		Volledig	Jaarverslag	De taken van de raad van toezicht zijn vastgelegd in het in het reglement raad van toezicht.
48. Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioenfonds en moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangentegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het bestuur.	0 (52)		Volledig	Reglement RvT	Het bestuur heeft een beleid vastgesteld om de onafhankelijkheid van de leden van de raad van toezicht te toetsen.
49. De raad van toezicht stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.	0 (16)		Volledig	Statuten Reglement RvT	Het bestuur en de raad van toezicht komen zo veel als nodig maar ten minste twee maal per jaar bijeen. De raad van toezicht staat het bestuur met raad terzijde.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	Tussen haakjes nr oude Code	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		
		(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie
50. Het bestuur weegt de aanbevelingen van de raad van toezicht of visitatiecommissie zorgvuldig en motiveert afwijkingen.	0 (9)	Volledig	Verslagen van vergaderingen Correspondentie met RvT	De aanbevelingen van de raad van toezicht worden door het bestuur besproken. Aan de aanbevelingen wordt een vervolg gegeven of er wordt gemotiveerd van afgeweken. Vastgelegd in reglement raad van toezicht.
51. Het BO voert zijn taak uit als 'goed huisvader' (m/v) voor alle belanghebbenden.	0 (10)	Nvt	Nvt	
52. Het BO zorgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen functioneren.	1 (11)	Nvt	Nvt	
53. Het BO bewaakt of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het BO of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt.	0 (12)	Nvt	Nvt	
54. BO onderneemt actie als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert.	0 (13)	Nvt	Nvt	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O = nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Tussen haakjes nr oude Code		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie
	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie			
55. Het bestuur gaat een dialoog aan met het VO dan wel het BO bij het afleggen van verantwoording.	0	(22)	Volledig	Verslagen gezamenlijke vergaderingen/ Jaarverslag	Het bestuur en het verantwoordingsorgaan komen zo veel als wenselijk maar ten minste twee maal per jaar bijeen.	
56. Het bestuur draagt de accountant of actuaris die controle uitvoert in beginsel geen andere werkzaamheden op dan controle. Geeft het bestuur wel een andere opdracht, dan vraagt dit zorgvuldige afweging en een afzonderlijke opdrachtformulering	1	(38)	Volledig	Opdrachtformulering opgesteld door accountant	Het bestuur houdt een strikte scheiding aan tussen controlerende en adviserende werkzaamheden.	
57. Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte	1	(39)	Volledig	Verslag gezamenlijke overleggen	Het bestuur beoordeelt jaarlijks het functioneren van de accountant en de certificerend actuaris. Het functioneren van de adviserend actuaris wordt jaarlijks met de directie van de uitvoeringsorganisatie geëvalueerd. De raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan worden van de uitkomsten op de hoogte gesteld.	

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie	
	Tussen haakjes nr oude Code				
	O = nieuwe norm gelijk aan oude norm	1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm	Volledig		
	2 = de norm is toegevoegd		Gedeeltelijk		
			(Nog) niet	Te ondernemen actie	
			Vastgelegd in		
Transparantie bevorderen					
58. Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	1 (18)		Volledig	Jaarverslag	De beschrijving wordt opgenomen in het jaarverslag.
59. Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	0 (17)		Volledig	Jaarverslag	De informatieplichtingen van het bestuur zijn vastgelegd in het reglement verantwoordingsorgaan. Het bestuur deelt notulen en relevante documenten met het verantwoordingsorgaan. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan komen zo veel als wenselijk maar ten minste twee maal per jaar bijeen.
60. Het bestuur vervult zijn taak op een transparante (open en toegankelijke) manier. Dat zorgt ervoor dat belanghebbenden inzicht kunnen krijgen in de informatie, overwegingen en argumenten die ten grondslag liggen aan besluiten en handelingen.	0 (7)		Volledig	Communicatieplan	Het bestuur communiceert op een transparante wijze met belanghebbenden via de website, nieuwsbrieven en bijeenkomsten. Het bestuur deelt notulen en relevante documenten met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Daarnaast voert het dagelijks bestuur periodiek overleg met beide organen.

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017): O= nieuwe norm gelijk aan oude norm 1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm 2 = de norm is toegevoegd		Tussen haakjes nr oude Code		Wordt nageleefd:	Volledig Gedeeltelijk	Nadere toelichting en motivatie
	(Nog) niet	Vastgelegd in	Te ondernemen actie				
61. Het bestuur legt gemotiveerd vast voor welke wijze van uitvoering is gekozen. Deze informatie is beschikbaar voor de belanghebbenden.	0	(31)	Volledig	ABTN Uitbestedingsbeleid	De uitbesteding van de uitvoering wordt voorbereid in de commissie risicomanagement en uitbesteding. Besluitvorming vindt vervolgens plaats door het bestuur. Overwegingen worden vastgelegd in de notulen.		
62. Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden	1	(27)	Volledig	Investment Beliefs	Opgenomen in de Investment Beliefs, bijlage 1 van de verklaring beleggingsbeginselen.		
63. Het bestuur stelt beleid vast rond transparantie en communicatie. Het bestuur evalueert dit beleid periodiek en in ieder geval eens per drie jaar.	1	(25 en 26)	Volledig	Communicatieplan	Communicatiebeleid PSL is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan. De uitvoering is vastgelegd en wordt periodiek gemonitord a.d.h.v. de jaarkalender communicatie. In het kader van de liquidatie van het fonds en de transitie naar Bpf Detailhandel is een specifiek communicatieplan opgesteld		

Nr uit de Code 2018	Referentie naar de oude Code (2017):		Wordt nageleefd:	Nadere toelichting en motivatie	
	Tussen haakjes nr oude Code				
	0 = nieuwe norm gelijk aan oude norm	1 = nieuw norm is tekstueel gewijzigd tov oude norm	Volledig		
	2 = de norm is toegevoegd		Gedeeltelijk		
			(Nog) niet	Te ondernemen actie	
			Vastgelegd in		
64. Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	0 (21)		Volledig	Jaarverslag	De rapportage wordt opgenomen in het jaarverslag
65. Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	0 (41)		Volledig	Klachten- en geschillenregeling	Het fonds heeft een klachten- en geschillenprocedure. Over de klachtenafhandeling en de daaruit voortkomende veranderingen in regelingen en processen wordt in het jaarverslag gerapporteerd.